

Haitse Hoju!

ÕLIVABRIKUD
KOHTLA-JÄRVEL

A/S. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

End. RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

Põlevkivitoodang 1938. aastal: 588.200 tonni

Toorõlitoodang " " 48.977 tonni

Juhatus ja müügibüroo: Tallinn, Valli tän. 4—3. Tel. 450-62 & 450-85. Telegrammid: „Peapõlevkivi“

Eesti Paberi A/S.

esindab järgmisi paberivabrikuid

Põhja Paberi ja Puupapi Vabrikute Aktsia-Ühisus,

Tallinn

A/S. Tallinna Paberivabrik E. J. Johanson,

Tallinn

Türi Paberi ja Puupapi Vabriku A/S., Türi

A/S. Paberivabrik „Koil“, Kohila

Müük ainult suurel arvul

12/K1

Tallinna kivitrukikoda R. Tohver & Ko.

oma mitmekülsemas ja täielikumas graafilises töös-
tuses järjelmiste tööllusviisidega, nagu

**vase-sügavtrükk, kivitruk,
offsetruk, raamatruk,
surutrük ja foto-lito,**

ning oma moodsate kirjade suure valiku tõttu nii masina- kui ka käsilaos
võimaldab trükida ja töödelda raamatuid, ajakirju, kunstmaalide reproduk-
tsioone, plakateid, piltposkaarte, visiitkaarte, etikette, fotosuurendusi suuru-
sega kuni 1 m², mitmévärvilisi ülesvõtteid ja igasuguseid teisi trükinguid
ja aktsidentstoid.

Tallinnas, Tartu mnt. 49.

KL pealikud!

Muudetud Sõjaväe Majandusühisuse põhikirja
§ 11 p. 6 järgi on Kaitseliidu üksikrühmade, eri-
üksuste ja teistel kõrgemal pealikul avanenud
võimalus astuda S. M. Ü. liikmeiks

Loodame, et härrad pealikud kasutavad seda
võimalust ja astuvad peatselt S. M. Ü. liikmeiks

Sõjaväe Majandusühisus

**KAUPLUSED: Tallinnas, Tartus, Rakveres, Narvas,
Võrus, Pärnus ja Viljandis**

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HÄALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel *J. Maide* (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten *A. Truuvvere* (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel *A. Balder*, Tallinna Maleva pealik major *R. Lints*, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. *J. Lugus*, Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. *P. Asmus*, Viru Maleva pealik kol.-lt. *G. Vaher*, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. *Juuli Steinmann*, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister *J. Tedersoo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. *Lilli Room* ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane *R. Jukk*.

Nr. 3/4

1939

SISUKORD:

Tiitel: Nii nad ehitasid riiki. — Vabariigi President K. Päts ja Sõjavägede Ülemjuhataja J. Laidoner.
Paul Kadak: Iseseisvuse ja vabaduse kaitsel.

Les: Meie töötavaid käsi.

A. Taloste: Me vabneme võõrast ...

— Tänapäeval ja 20 aasta eest

— Paavst Pius XI †.

P. Margna: Sotsiaalsest mõtlemisest ja sotsiaalkindlustusest

Aug. Pulst: Muusikamuuseum meie muusikalise mineviku peeglina.

— Miina Härma 75-aastane.

L. S.: Vabadusrist 20-aastane.

— NKK ülemaalsed toitlusjuhtide kursused.

— Eesti Punane Rist 1919–1939.

— Seltskondlikest rahvatantsudest.

— Meie juubilar.

J. S.: Lühikriipse NKK-le.

K. L.: Noorte Kotkaste malevate instriktorite õppepäevadelt.

— Mereüksuste pealikute koosolek.

— Üleskutse.

Leitn. V. Pärilin: Ratsahobuse kasutamist rännakul.

EHT: Araablase maailm.

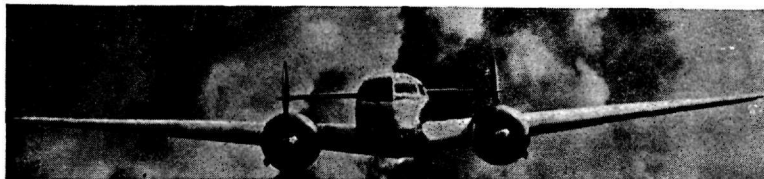
Kapt. P. Kangro: Lahing Rõikal.

A. H. N.: Sõda või rahu?

A. H.: Rindesõdur jutustab.

— Meilt ja mujalt.

— Mõnusat ajaviidet.

LOT LENNUBÜROO

Tallinn, Vabadusväljak 3,

tel. 414-99, avatud kella 9-st 17-ni

Igasugu teated lennuühenduste kohta ja lennupiletite müük

E2
K
1

Laiitse Kodu!

Nr. 3/4

Talinnas, 22. veebruaril 1939

XV aastakäik

In m 3321

NII NAD EHITASID RIIKI...

Vabariigi President Konstantin Päts ja Sõjavägede Ülemjuhataja kindralleitnant Johan Laidoner, kelledest esimene pühitseb 23. veebruaril s. a. oma 65. ja viimane pühitses 12. veebruaril s. a. oma 55. sünnipäeva

Ea 5979

Iseseisvuse ja vabaduse kaitseks

Vabariigi 21. aastapäevaks «Kaitse Kodu!» kirjutanud
Riikliku Propaganda Talituse abijuhataja Kaul Kadak

Eesti rahval on selja taga pikk ja võitlusrikas minevik. Kuid mitte alati ei ole meie maa ja rahva elule ja võitlusele osaks saanud sellane suur kordaminek, nagu see on toime tulnud tänapäeva eestlaste põlve keskes. Ajaloolises perspektiivis aga omandavad käesoleva aja saavutused veelgi suurema silmapaistvuse ja sära. Oleme praegu asjadele ja olukordadele veel liialt lähedal, et neid näha kogu nende tõelises suuruses.

Meie riiklik iseseisvus, mille kahekümne esimest aastapäeva 24. veebruaril jälle pühitseme, meie oma riik, see on meile aastate kestes muutunud nagu iseenesestmõistetavaks asjaks, mille määravat tähtsust me igapäevases elus enam nagu ei märkagi. Riiklik iseseisvus on nagu puhas põhjamaine õhk, mida me ei näe ja mida me siiski iga päev hingame ja millest me elame. Niisama õige on aga ka, et nagu me oleme harjunud meid ümbritseva õhuga kui iseenesestmõistetava ja loomuliku nähtusega, nii on ka vabaduse ja iseseisvusega: tänapäeva eestlaste põlve elu nendeta ei ole üldse kujutletav, iseseisvus ja vabadus on saanud meie elu elamise ja ehitamise vältimatuks eelduseks.

Riigi sünnipäev ongi selleks, et jälle kord üheskoos tunda ja kinnitada: meie kohus on olla valvel oma iseseisvuse ja vabaduse eest ega tohi me muutuda tuimaks ja ükskõikseks.

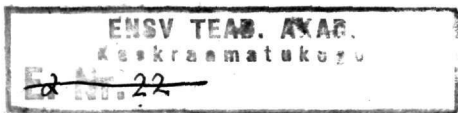
Vaim on see, mis teeb erguks ja elavaks. Seepärast on vaja seda vaimu luua ja süvendada. Meil ei ole seda enesekaitse ja valmisoleku vaimu vaja minna otsima kaugelt: see on meil olemas ja see elab edasi meie inimestes. See on Vabadussõja vaim. Vabadussõja vaim on valmisoleku, endaohverduse ja sangarlikkuse vaim. Selle vaimu püsimise ja kestmise eest peame hoolitsema, seda edasi kandma ja istutama eriti pealekasvava noorpõlve hinge. Vabadussõda on ja jääb meie kõigi aegade ajaloo ilusaimaks leheküljeks, sest seda kroonis suur ja lõplik võit.

Eesti Vabariigi sünnipäev on aga ühtlasi

selleks, et meele tuletada, missugune varandus iseseisva riigi näol meie kätte on usaldatud. Eesti riik ei ole loodud ja kätte võeldud ainuüksi praeguelavate eestlaste poolt, vaid selle nii vaimseid kui ka materiaalseid aluseid on ette valmistatud, kogutud ja talletatud enne meid sajandite jooksul. Meile on langenud osaks õnn kogu eelkäiva pika arengu loomuliku lõpptulemuse, meie ühiskondliku kõrgeima korralduse — oma riigihooone — tegelikule ehitamisele asuda, kuid pidagem mees, see toetub sajandite vundamendile. Eesti riigi tekkimine ei ole seega soodsate olukordade produkt, vaid eelkäinud rahvusliku arengu paratamatu tulemus. See teadmine asetab meile uue kohustuse ja vastutuse. Ülima kohustuse kõigi jõududega ja vahenditega oma riiki kaitsta ja ehitada.

Praegusel mitmesuguseid hädaohte ja üllatusi peitavas rahvusvahelises olukorras peab meie tahe oma rahvusliku elu ja loomingu kaitseks olema eriti tugev ja võimas. Olgugi et meie riikliku välispoliitika järjestkestvaks püüdeks on kõigi abinõudega hoolitseda rahu eest, olgugi et Eesti riik elab sõbralikes suhetes kõigi oma ligemate ja kaugemate naabritega, on kõigi jõudude ja vahendite korraldamine ja rakendamine meie riigi kaitseülesannete täitmiseks mõõdapääsmatult tarviline. Seepärast on sõjajõudude olude ja otstarbekohase väljaarendamisega seotud majanduslikud pingutused paratamatud, kuna need seisavad Eesti Vabariigi välise rippumatuse ja puutumatuses huvides.

Materiaalse kaitsevalmisoleku kõrval on aga niisama tähtis ka inimeste valmisolek nii oskuslikus kui ka moraalses mõttes. Kaitseleidule kui meie vabatahtlikule ja seltskondlikule sõjalisele organisatsioonile asetab see suuri kohustusi. Oleme kõik võinud olla tunnistajaks, et Kaitseleht oma senise tegevusega rahva sõjalise kasvatuse ja õpetuse ülesandeis on tulnud toime kõigiti hästi ning tuleb sellega kahtlemata toime ka tulevikus.

Iga üksiku kaitseliitlase kohusetunne ja tegevustaha on selle teadmise parimaks pandiks.

Nii meie riigi välise kaitse ja julgeolekuga. Aga ka riigi sisemises ülesehitustöös käib pingerikas tegevus. Igapäevases elus ei märgatagi, kuidas sammume ühelt saavutusest teisele.

Kahekümne ühe aastaga oleme oma poliitilise alaea jätnud nüüd lõplikult selja taha. Heitlikust kõrvalekaldumiste perioodist oleme jõudnud rahuliku ja tasakaaluka riigielu korralduseni, mille väliseks tõenduseks on möödunud aastal kehtima hakanud uus põhi-seadus. Tuleb aga ühtlasi tunnistada, et ka rahva laiade hulkade meelsuses ja mõtteviisides on toime tulnud suuri muudatusi. Riiklik mõtlemisviis ja riiklik ühistunne on märgataval viisil kasvanud ja süvenenud. Ei taheta enam kuulda sillest, mis meid üksteisest lahutab, vaid sellest, mis meid ühendab. Riigi kui ühise aarde edu ja arengu huvid asetatakse esiplaanile. On käsil jõudude koondamine, mitte nende pillamine. Üldised rahva eksistentsi ja kaugema tuleviku küsimused on omandanud selle tähtsuse, mis neile oleks pidanud kuuluma juba ammu. Kogu rahva olemasolu küsimused on tõusnud kõigile arusaadava selgusega üldiste huvide tulipunkti.

Rahvustunne on tugevasti kasvanud ning leidnud väljenduse oma joone ja oma stiili taotlusis mitmete seltskondliku isetegevuse alade kaudu. Nimede eestistamise laialdane teokssaamine, rahvuslipu levik peagu kõigisse kodudesse, rahvariide, rahvusliku pidu- ja ühislaulu, rahvatantsu, eestilise kodukaunistuse j. m. laialdane levik on selle parimaks tõenduseks.

Majanduslikus elus jätkub tõus ja plaaniline areng. Sealjuures peetakse silmas niihästi tänapäeva kui ka rahva kaugema tuleviku eluvajadusi. Mainigem siinkohal vaid meie loodusvarade kavakindlat kasutamisele võtmist, soode harimist, kogu maa elektrifitseerimist, ehituspoliitika ümberrajamist, kütteprobleemi lahendamist, põllumajandusliku tööjõu ja mehhaniseerimise küsimuste korraldamist jne. See kõik kõneleb hoogsast tööst ja tegevusest, mis toimub meie majanduselu kavakindla ja ettenägeliku arendamise aladel.

Sama tõusu tähe all liigub ka meie kultuuriline elu. Teaduse, kirjanduse ja kunstide looming on pidevalt vilgas ja viljakas. Rahvusliku kultuuri arengut soodustatakse ja edendatakse rohkem kui kunagi varem. Hariduselu korraldust ja koolisüsteemi kohandatakse rahva kultuuri vajadusile ja rahva sotsiaalse ning majandusliku elu tarvetele. Erilist rõhku ja tähelepanu on omistatud noorsoo kasvatusele riiklikus ja rahvuslikus vaimus. Õpetus ning teadmiste ja os-

kuste levitamine kohaneb järjest enam tege-liku elu vajadusile. Koolimajade ehitamine jätkub kindla kava järgi ning iga aastaga saame juure uusi ja paremaid koolihooneid.

Kuhu me ka ei vaataks, igal pool käib tugev riiklik ülesehitustöö. Selle töö tulemused aga kasvatavad ühtlasi usku ja kindlust eesti soo elujõusse ja eluõigusse. Eesti rahva terve ja võimas elutunne ning suveräänse rahva riigi tunne on aga parimaks kindlustuseks, mis meid viib vastu jõulisele ja avarale, aga ühtlasi väarikale ja võidukale arengule ka tulevikus.

Senine töö ja selle saavutused on suureks auks ja tubliks tunnustuseks kogu eesti rahvale, kuid eriti neile, kes seda suurt loomistööd on juhtinud. Siin on kõigepealt meie kohus sügava austuse ja tänutundega meele tuletada meie hallipäist Vabariigi Presidenti Konstantin Pätsi, kes 23. veebruaril pühitseb oma 65. sünnipäeva. Tänu selle suure mehe kainele ja selgele pilgule, suurele julgusele ja tahtejõule on ta meie rahva kõige raskemaist võitlusaegadest tervena välja toonud. Tänu temale on meie riigi areng läinud kindlat ja tasakaalukat rada. Eriti on põhjust seda siinkohal märkida meie sisepoliitilise arengu kohta alates 12. märtsist 1934, millest nüüd varsti saab täis juba viis aastat.

Meie Vabadussõja võitja ja sangar kindral Johan Laidoner, kes samuti 12. veebruaril pühitses oma 55. sünnipäeva, on kõigis riigi-elu raskusis, olnud selleks, kelle poole kõigi silmad on pöördunud hädaohu hetkil. Oma julge ja kaine otsustusvõimega on kindral J. Laidoner ka riigi iga kord tagasi viinud rahu ja korra juure. Me võlgname talle kogu selle suure elutöö eest suurt ja sügavat tänu.

Viimaste aastate riigi reformeerimise ja valitsemise töös on peaminister Kaarel Eenpalu osutanud sellast idealismi, energiat ja suurelatuslikku tegevust, mis kõiki on vaimustanud ja kaasa viinud.

Kogu selle suure töö eest on meie kohus olla oma riigi juhtidele tänulik. Kuid samas võime olla uhked, et meil on leidunud ja jätkunud seesuguseid kaugelenägevaid ja kaineid juhte. Oma rahva õnne ja heakäekäigu eest võlgname tänu just sellele.

Kui meie tööd ja tegevust kannab tulevikus sama riiklik mõtlemisviis ja riiklik ühistunne, siis liigub meie areng endisi rahulikke tõusuradu, kui eesti rahval kõigil eelolevail aegadel jätkub samasugust vaimustust ja usku oma elujõusse ja riigikorralduslikku võimesse, siis jääb Eesti püsima igavesti.

Usku, vaimustust, töötahet ja ühtehoidmist meil jätkub. Jätkub aga ka iseseisvuse ja vabaduse armastust. Eesti mees ennemini sureb sirgelt ja püstipäi kui et ta tahaks elada põlvili. Nüüd enam — ei iialgi.

Riikliku iseseisvuse 21 aasta jooksul on meie kodumaa jõudnud areneda niihästi poliitiliselt kui ka majanduslikult väarikaks liikmeks teiste vanemate kultuur-rahvaste ja -riikide peres.

Kui 21 aastat tagasi pandi alus segastel aegadel Eesti omariiklusele, siis leidis küllaldaselt kõhklejaid ja kaksipidi mõtlejaid, kes ei jaganud seda usku ja neid lootusi, millega meie riigi juhtivad tegelased ja isamaalisest tundeist vaimustatud kodanikkond läks vastu tulevikule. Kui olukorda objektiivselt hinnata, siis peab ütleva, et need olud, mis meie kodumaal 21 aasta eest valitsesid, ei töotanud küll tõepoolest kuigi palju head. Maailmasõjakeerisest, olgugi küll otseselt sõjale jalgu jäämata, revolutsiooni meeleolude mõju alla paisatuna oli meie rahvas niihästi hingeliselt kui ka majanduslikult täiesti kurnatud, mida suurendas veel poliitiliselt pahempoolse kallaku laienemine rahva seas. Rahvale täiesti võõra, kuid palju lubava enamuse agitatsiooni mõju oli siiski märgatav ja vastupidise selgitustöö võimaluste puudumisel, vähimalt tõhusaid tulemusi andvas ulatuses, viis meie kodumaa vastu kaunis ebamäärasele tulevikule. Varsti järgnes Saksa okupatsioon, mis kurnas meie maad kuni 1918. a. talveni. On loomulik, et sel ajal mingist ülesehitavast tööst riigis ei saanud juttu olla. Kui siis Saksa okupatsioonile järgnes raskeid katsumisi kaasatoonud Vabadussõda, siis peame küll tänama saatust, et ta andis meile nii palju rahvuslikku vaimustust ja jõudu, et me jõudsime sellele uuele ohule vastu minna, ja, mis peaaegu, sealt võitjana välja tulla. Käesolevate ridade ülesanne ei ole üksik- asjaliselt kirjeldada neid raskusi, mis meil tuli Vabadussõja õnnelikuks lõpuleviimiseks ära võita. Neid on kirjeldatud teisel ju korduvalt. Kuna alamal tahame aga anda hinnet inimkäte ja -mõistuse osale meie riiklikus ülesehitavas töös, siis ei saa mainimata jätta, et need julged ja vaprad relvakandjad käed, kes läksid sügavast isamaalisest tundeist vaimustust saades meie kodumaad ohustava vaenlase vastu, — need olid esimesi töötavaid käsi, kes panid aluse meie riikliku iseseisvuse alusmüürile. Relvakandjate käed Vabadussõjas ei tunnud väsimust ja nende vaprate kangelaste vaimustusele, mõistusele ja kätetööle võlgname meie eeskätt tänu kodumaa iseseisvuse kättevõitmisel.

Vabariigi esimesel aastapäeval, 24. veebruaril 1919. a., s. o. kaksikümmend aastat tagasi, oli iga jalatäis kodumaa mulda vaenlaselt tagasi võidetud. See oli meie riikliku ülesehitava töö suurim nurgakivi. See andis jõudu ja julgust vastu minna uutele võitlustele, mis

lõppesid aasta jooksul vaenlase täielise purustamisega nii idas kui ka lõunas. Vabadussõda oli lõppenud, algas riiklik sisemine ülesehitav töö.

Seda tööd oleme me nüüd teinud kaksikümmend aastat. Iga mees, iga naine on võtnud sellest osa, igaüks oma jõu ja võimete kohaselt. Selle aja jooksul on meie agrarpoliitikas viidud läbi suur maareform, kus on loodud tuhandeid uusi talusid, muudetud tohutul arvul soid ja rabasid viljakandvaiks ja on arendatud Eesti põllumajandust põllumajanduslikule riigile väarikale tasemele. Meie iga-aastane väljavedu põllumajanduslike saaduste näol kõneleb selle töö tulemusist küllalt selget keelt. Eestlased on põlluharija rahvas — see ei ole tühipaljas sõnakõlks.

Põllumajanduse kõrval on pidevalt arenenud ka meie tööstus, andes tööd ja ülalpidamist ligi kaheksajale tuhandele inimesele. On loodud uusi tööstusi, on ehitatud tehaseid ja vabrikuid — veneaegne suitsevate vabrikukorstnate mets on hakanud niihästi pealinnas kui ka siseriigis jälle endist ilmet võtma.

Nende kahe peamise ala kõrval on meil veel terve rida teisi kutse- ja teenistusalasid, kus meie töötavad käed oma igapäevast leiba teenides riiklikule ülesehitavale tööle kaasa aitavad. Iga töötav inimene on siin pisikeseks hammasrattaks suures masinavärgis. See on isiklik heaolu riikliku heaolu keskel.

Vaatleme allpool umbkaudse liigituse põhjal neid üksikuid töö- ja kutsealasid, mis meile igapäevast leiba annavad, ja inimesi, kes nendel töö- ja kutsealadel töötavad — meie töötavaid käsi.

Põllupidamine ja põllupidamisest elamine esineb eesti rahva peamise tööalana ja sissetulekuallikana. Viimase rahvaloenduse andmeil 1934. a. sai meil põllutööst ülalpidamist, raugad ja lapsed kaasa arvatud, ca 600.000 inimest. See näitab, et rohkem kui pooled Eesti kodanikest on otseselt seotud maaga (1934. a. rahvaloenduse andmeil oli Eestis 1.126.413 elanikku). Riikliku iseseisvuse saavutamisel oli Eesti riigi praegusis piires (Petserimaata ja Narva-taguste valdadeta) 1149 suurmaaomandust kogupindalaga 2,4 miljonit ha, millest võõrandati maareformi teostamisel 2,3 milj. ha, millest loodi maakorralduse teel uusi talusid. 1929. a. korraldatud põllumajanduse üleskirjutuse andmeil oli meil talundeid juba 133.357 kogupindalaga 3 milj. ha, kusjuures asundamiskõlvulist maad oli riigi tagavara-

maades veel ca 35.000 ha, millest loodeti rajada kuni 2200 uut talu. Eesti talundite koguväärtust 1929. a. põllumajanduse üleskirjutuse andmeil hinnati ca 1 miljardile kroonile.

Põllumajandusest elavaist isikuist, kelle koguarv tõuseb, nagu juba eespool mainisime, ca 600.000-ni, on 1934. a. rahvaloenduse andmeil tegevaid isikuid ümarguselt 400.000 ja ülalpeetavaid 200.000, mille järgi võib arvutada, et igas kuueliikmelises perekonnas on neli tegelikku töötajat ja kaks ülalpeetavat (väikesed lapsed ja raugad) isikut.

Põllumajanduses töötavad käed on tugevaimaid käsi Eesti riikliku elu ülesehitamises. Põllumees adra taga — see on õieti Eesti riikliku elu sümbol. Põlluharijate keskelt on võrsunud meie tähtsamaid riigielu tegelasi — põllumees on meie maa sool. Füüsiliselt raske ja kurnav töö põlluharimisel ei ole siiski meie inimesi armastusest maa vastu võõrutanud, ehk olgu siis vaid üksikud erandjuhtumid, mis ei tule kõne alla. Adrakurgi peoshoiddev põllumees, füüsiliselt tugev ja vaimselt terve, sellasteks kasvatab ta ka oma järeltulijaid. Elades loodusele lähedasis tingimuses, viibides palju värsket ja vaba õhu käes, tarvitades tervet ja loomulikku toitu — sellastes tingimuses kasvab meie põlluharijate järelpõlv uuele ajastule ja moodustab meie rahva üldkoostisele tugeva aluse.

Olles seotud tugevate köidikutega maa külge on põlluharijate loomulik armastus maa vastu ka õige suur. Mitte üksi ainult maa, vaid kogu meie riigi, riikliku korra ja iseseisvuse vastu. Maa on olnud algusest peale meie rahvusliku enesemääramise õiguse tulisemaid kandjaid. Igasugused poliitilised tunded, peale sügava rahvusliku tunde, on olnud ja on maale võõrad. Siin tunnustatakse ainult ülesehitavat tööd ja armastust oma kodumaa vastu. Muuks pole siin aega. Pole ka tarvidust. Maa, mis kasvatab oma poegi ja tütreid, ei võigi teenida neilt mingit sallimatust. Maa vajab tugevaid töötavaid käsi ja tervet inimõistust. Neile kahele on rajatud meie enam kui poolemiljonilise põlluharijate pere igapäevane töö ja selle töö juures sööb meie põllumees rõõmuga omaenda kätetöö viljana kasvatatud vilja.

Tööliskond kujutab endast põlluharijate kõrval suuruselt järgmist töötavate käte liiki. 1934. a. rahvaloenduse andmeil kuulub meie töölis perekondadesse ca 200.000 inimest.

Endise Vene riigi pärandusena meile langenud suurtööstustest tuli terve rida tehaseid sulgeda, paljud ümber korraldada vastavalt uute turgude nõudmistele, sealjuures aga ka rida uusi tööstusi luua, milledest mainime eeskätt tööstusi maapõuevarade ümbertöötamise alal.

Suurtööstustest on meil suurimaks tekstiiltööstus, kus töötab ca 9000 töölise. Sellele järgneb puutööstus ca 1000 töölisega, metallitööstus ca 3500 töölisega, murud ja kaevandused ca 2500 töölisega, toidu-, maitseainete ja jookidetööstus ca 2300 töölisega jne.

Meie maapõuevarad, millised on leidnud kasutamist tööstuslikus ulatuses, on põlevkivi, turvas, kips,

fosforiit, tulekindel savi, klaasliiv jne. Suuremaks tööstusharuks, mis omariikluse ajal välja kujunenud, on põlevkivitööstus, mis annab tööd ca 2500 töölisele. Viru rannikul on aastate jooksul kujunenud välja terve iseseisev põlevkivitööstuse rajoon, kus elavad tuhanded töölised koos oma perekondadega.

On loomulik, et suurim tööliste pere on koondatud siiski linnadesse, eeskätt Tallinna, siis Narva, Pärnu jne. Tööliste osa töötavate kätena Eesti riiklikus ülesehitamise töös on küllalt märkimisväärne. Kuigi meie tööliste palgatingimused, võrreldes paljude teiste riikidega, eriti aga suurriikidega, on vähem tasuvamad, on meie elustandard siiski niivõrd madal, et keskmine tööline suudab end ja oma perekonda lahedasti ära elatada. Võrdlemisi rahuldavais, võib ütelda isegi heades, tingimuses on meil igasugused oskustöölised, kellede majanduslik seisukord ei jäta midagi soovida. Aastate jooksul on tunduvalt paranenud ka meie tööliste kultuuriline olukord. Kõikide suuremate käitiste juures on oma kultuurilised ringid, kus töölised võivad end arendada ja oma vaimu teritada. Säärased võimalused on eriti tervitatavad mitmesuguste sotsiaalsete pahede, selle hulgas kas liigjoomise, vastu võitlemisel.

Kasvanud välja Vene revolutsioonilisest elemendist on Eesti tööliste poliitiline pale aastate jooksul tugevasti tervenendud ja tänapäeval näeme meie, kuidas Eesti tööline sammub põllumehe, ametniku ja ärimehe kõrval korralikult ja riigitruult püss seljas Kaitseliidu ridades, olles valmis igal hetkel oma kodumaa vabaduse ja iseseisva demokraatliku riigikorra eest välja astuma. Juba viieteistkümnenda aasta eest, 1. detsembri veretöö hommikul, nägime meie suure rõõmuga, kuidas mässujuhid tööleruttavaile töölisele asjatult relvi pakkusid, ohutades neid maksva riigikorra vastu üles astuma. Sel ässitustööl ei olnud mingit tagajärge, kui mitte arvutada seda, et see paljusid kainele mõtlejaid töölisi vihale ajas.

Eesti tööline oma töötavate kätega on tähtis tegur meie majanduslikku ja poliitilist elu korraldavas masinas. Ja meie oleme õnnelikud, et meil on meie töölis-perekondadest võrsuvaile ja oma isade traditsioone kandvaile kätele tööd anda, sest, nagu juba mitmete aastate andmed kõnelevad, tööpuudust Eestis ei ole. Töö ootab tegijaid ja neid leidub — leidub Eesti töötavaid käsi. Ja kui on tööd, siis on ka leiba ja siis püsib meie riiklik ja isiklik heaolu püsivana ja kindlana.

Ametnikkond — meie riigi, omavalitsuste ja eraettevõtete teenijad — on üheks järgmiseks teguriks Eesti töötavate käte loendamisel. Ametnike pere on meil kaunis kirju — alates direktoreist ja juhtidest-eriteadlasist ning lõpetades lihtsate kantsleiametnikega — kõik nad omavad kindlaksmääratud osa meie ametkondade ja eraettevõtete töökaigu juhtimisel ning korraldamisel. Ministreeriumide ametkond hoolitseb meie riikliku elukaigu korraldamise eest vastavalt iga ministreeriumi ülesannetele, eraettevõtete ametnikud valvavad selle järele, et käitiste, ärde ja teiste ettevõtete

igapäevane töö jookseks korralikes roobastes, et kõik arved oleksid peetud, kõik arvesse võetud ja midagi ei oleks unustatud, mis ettevõtte igapäevases elus vajalik. Insenerid ja tehnikud loovad projekte, direktorid ja prokuristid koostavad kavasad ja sooritavad suuri tehinguid, mis siis pudenevad viimaks väikeste osadena vähemate ametnike töövalmis kätte. Korravalve ametnikud valvavad riikliku korra järele, kohtuametnikud vaagivad korra vastu eksinute süütegusid ja määravad eksinuile karistusi ning vanglaametnikud sulevad korra ja avaliku julgeoleku vastu eksijaid kas lühemaks või pikemaks ajaks kongidesse. Tolliametnikud tollivad kaupu, ka neid, mis piirivalve ametnikud on salakaubana üle piiri toomisel tabanud, raudteeametnikud võimaldavad meile soodsat ja hõlpust liiklemist Vabariigi raudteedel, postiametnikud hoolitsevad meie korrespondentsi kiire edasitoimetamise eest ja — jõuad sa siin kõiki lõpuks loetleda. Meie ametnike tööväli on lai ja piiramatult. Olenevalt sellest on ka juhtival ametkonnal lasuvad kohustused vastutusrikkad ja nõuavad viimaselt mitte üksi töötavaid käsi, vaid ka töötavat pead, olgugi et see on maksev ka teiste eelmiste tööalade kohta, ainult ehk vähemal määral.

Kalurid moodustavad meie rannaelanike kirju pere. Eesti piiri üldpikkus on 4037 km, sellest on merepiiri (ühes saartega) 3404 m.

Kalurid on meie tormiste mererandade uljad valitsejad. Seotud enamuses põllutööga ka maa külge, on meri neile kõigi oma andidega suureks kõrvalteenistuseks. Aga meri, kui ta oma andisid annab, on tihti lainetevahus ja tormis vihane. See viib meie kalureid raskesse võitlusse saagiandja merega. Tormised ööd — need on rasked katsumispäevad meie rannaelanikele. Tormistel öödel ja päevadel tuleb kaluritel pidada rasket võitlust merega. See on saagiandja ja saagivõtja vaheline võitlus, mis lõpeb tihti suurte kahjudega ka kaluritele. Kuigi inimõnnetusi otseselt esineb õige harva, on tormis puruksrebitavate ja kadumaläänud võrkude ning teiste püügiriistade arv aasta jooksul seda suurem, mis tähendab tihti suurt kaotust ja isegi majanduslikku laostumist kaluri perekondadele. Suurte tormide ajal, kus meri on eriti vihane, on ta tihti aga

ka väga anderohke saagi poolest, ja see kutsub kalureid võitlusse. Tihti kuuleme ja loeme meie ahastavaid stseene, mis kuulduv tormistel ilmadel meie randadelt. Jälle on läinud paat kolme-nelja mehega kaduma ja nüüd ootavad nende perekonnad pika öö jooksul ranna ääres merehädalisi, ahastusega ja lootusega segatud pilgud suunatud kaugele merele. Juba sõidavad mõned paadid kadunuid otsima, pannes ka oma elu hädaohtu kaaslaste pärast. Kas tulevad nemadki tagasi? Meri mässab ja vahutab endiselt. Aga seal hakkab üks nõrk tuluke mere poolt vilkuma. Ta tantsiskleb lainete turjal ja vilgutab rannas ootajaile suuri lootusi. Ja tõesti — varsti randubki kadumaläänud paat, kuigi ilma saagita ja võrkudeta, mida on neelunud tormine meri. Aga Jumal tänatud, et inimesedki on elus ja terved. Mootoririke — see tavaline õnnetuste põhjustaja, oli tabanud neid laial merel, ja nõnda olid nad olnud hulga aega mere vintsutada — küllalt palju aega selleks, et omakseed jõudsid muutuda nende pärast rahutuks.

Niisuguseid asju kuulduv meie randadelt sageli. Need on vältimatud, nagu põud põllumehelegi. Aga neist ei hoolita palju. Saak tuleb mere käest ära võtta ükskõik mis hinnaga. Paluda ja loota võib ainult, et see hind kallis ei oleks. Aga kui tarvis on, tuleb ka kallilt maksa — niisugune on meie tormise mere ja randade seadus. Ja sellele seadusele alluvad kõik meie randalased, teades, et meri allub nendele.

Merimehed — Eesti uljad viikingid ja kaugete merede vallutajad — on kuulsad juba muistseilt päevilt. Viikingite veri elab eestlastes juba aastasadasid, kuigi see veri tänapäeval ei pulbitse vast enam nii tugevasti kui muiste.

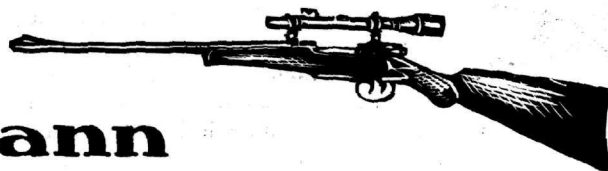
Eesti merimehed evivad siiski ka tänapäeval rahvusvahelist kuulsust. Laevad, mis kannavad sini-must-valget lippu, on küündnud laiu vagusid kõikidel maailma meredel ja ookeanidel. Erilist kuulsust omavad sel alal just saarlased — vanade viikingite otsesed järeltulijad.

Meremehe elukutse üteldakse olevat emapiimaga inimesesse joodetav. Igatsus tormise mere ja kaugete randade järele on neis inimesis nii võimas, et võimatu on mere kutsumisele mitte järgida. Ja kes neist sündi-

Laskeriistade töökoda

Karl Koppelman

Tallinn, D.-Karja 3, telefon 472-40

Igasuguste laskeriistade parandus, uute osade ja padrunita laadimise abinõude valmistamine

nud merimeestest on kord õieti mere tuult nuusutanud (nagu merimehed ise ütlevad), see on igaveseks merele võidetud. Uued sadamad ja jälle uued, uued maad ja rannad ning jälle uued elamused — need on küllalt ahvatlevad perspektiivid igale merimeheks sündinule. Kui tuul ulub vantides ja tormine meri käib üle laeva, siis alles tunneb iga laevnik, et ta elab õiget merimehe elu. Ta tuulest pargitud nägu vaatab seal rahulikult ja enesekindlalt tormisele merele, kus tavalise maaroti süda iiveldab ja põlved värisevad.

Merimees ei oskagi elada maaroti elu. Maal tunneb ta end kuidagi ebakindlana ja igatsus mere järele saab temas ükskord jälle kindlasti võimuse. Seepärast põlised merimehed tulevad kodumaale — kuivale maale — ainult puhkama, perekondi külastama ja lahkuvad siis jälle. Ees ootavad uued sadamad ja uued maad. Või kui need pole uued, siis muljed, mis sealt saadakse.

Vana merimees on kuival maal niisama abitu nagu kala, kes on kuivale paisatud. Ja kui ta peab elama kuiva maaroti elu, siis tingimata kusagil rannas, kus meretuuled ja tormide kohinad temani küünivad. Nii kaua kui tal on veel meherammu, on ta siiski enamasti merel. Ainult vanadusepäevil kükitab ta kusagil rannaäärses onnis ja kuulatab tuulte kohinat ja tormi laulu. Elada — see ei ole enam see, mis oli merel. Ega muidu üks vana merikaru pole kuival maal muidu magama jäänud kui naine „laulnud“ talle igal õhtul omapärast hällilaulu — uhtunud kapaga vett vastu maja seina, aimates järele lainete lõksumist. Kuigi see on vaid mõnus nali, omab see siiski väga sügava mõtte. Õige on see ütlus, et merimehel on meri veres.

Sõjaväelased — meie vaprad riigikaitsjad — omavad sangarliku kuulsuse Vabadussõja päevilt. Ajal, kus oli meie noore riigi saatus tõsisel õhus, tõusis eesti vapper malev kõikide rahvakihtide ridadest ja läks julgelt meie maad ohustavale vaenlasele vastu. Võidelda ja võita — see oli üllas deviis, mis oli kirjutatud meie vabadusvõitluse lipukirjaks. Ja nagu me teame, käisid meie vaprad sõdurid truult selle lipukirja järgi, kuni viimne vaenlane oli kodumaa piiridest välja löödud. Ja kuigi sealjuures paljud langesid ja paljud jootsid oma verega vabastatud kodumaa mulda, saabus ometi võit ja vabadus ning jäid järele teod, mis on kangelaslikuks eeposeks järeltulevatele põlvedele.

Olla hea sõdur on iga kodaniku üllas ja õilis ülesanne. Põllumees, tööline, merimees või ametnik rahu ajal, sõdur sõja ajal, sellasena tahame meie olla kõik head kutsetöölised ja head sõdurid. Aga mitte üksi sõja ajal, vaid ka rahu ajal kanname me kõik sõjaväeteenistuse kohustusi. Sunduslik sõjaväeteenistus ei tohi olla kellelegi meil noortest pealesunnituna tunduvaks kohustus, vaid kasvatuslikuks sõjaväeliseks ja isamaaliseks kooliks meie elus. Sellest koolist läbi käinud, on iga mees karastatud edaspidisteks eluvõitlusteks, olgu need siis isikliku või riikliku iseloomuga. Sõjaväeline kasvatus annab igale inimesele rühti, aga ta annab ka rah-

vuslikku iseteadvust ja mehiste meelt. Ta arendab meis teovõimet ja valmisolekut kõikide ohtude vastu, mis meid võivad ohustada. Tubli sõdur, see on tubli isamaalane. Ja isamaalist tublidust vajame me kõik — kõik, kes me mehed oleme. Meie riik vajab kõikjal töötavaid käsi — põllul, tehastes ja mitmesugustes ametites, aga meie riiklik kord — meie riikliku iseseisvuse alalhoidmise instinkt — vajab ka, et need käed oskaksid oõimaliku sõjalise hädaohu puhul ka püssi hoida. Kuigi seda hädaohu ei ole ja, loodame, ka ei tule, peab meie käsivarreramm olema siiski ühesugune nii adrakurgede ja haamri kui ka relva käeshoidmiseks. Siis oleme kaitstud kõigi hädaohtude vastu.

Kaitseliitlased — meie vabatahtliku kodukaitse pere liikmed — kuuluvad eraelus töötavate kätena kõikidesse võimalikkudesse kutsealadesse, kuid Kaitseliidu pere liikmetena on neil kõigil üks ülesanne — teenida meie kodumaad ja kasvatada endas tugevat rahvuslikku vaimu. Kaitseliit pühitses hiljuti oma 20. tegevuse aastapäeva, nii siis ulatub meie kodukaitse liikmete organiseeritud tegevus juba Vabariigi algaastasse. Oma kaitse liikmed olid need vabatahtlikud korra ja julgeoleku kaitsjad, kes seisisid relvadega valvel Vabariigi hälli juures, kaitseliitlased läksid esimestena meie maad ohustava vaenlase vastu väerinnale ja kõikidel hilisematel ärevatel silmapilkudel, kus meie kodumaa saatust on ähvardanud mingisugune liidaolt, on kaitseliitlased seisnud abivalmina meie kodumaa saatuse eest valvel.

Vabatahtlik kodukaitse teenistus nõuab igalt liikmelt suurt ohvrimeelt mitmesuguste kohustuste kandmise näol, mida ei ole peetud kunagi paljuks, aga ta nõuab ka suurt isamaalikkude armastust ja rahvusliku tunde kõrget pieteeti. Neist tunnetest sügavalt haaratuna on Kaitseliidu liikmed, mehed ja naised, noored ja vanad, täitnud oma kohustusi suure rõõmuga. Mitmesugused õppused ja manöövrid, laagrid ja kontrollkõnõnemised, tihti isegi nendega seoses olevate kulude kandmised pole Kaitseliidu pere liikmeid iialgi kohutanud, sest kõiki ülesandeid on täidetud rõõmuga.

Kaitseliidu organisatsioon on kasvatanud oma pere liikmeid riigitruudeks ja õilsateks kodanikeks. Iga Kaitseliidu peresse kuuluv mees ja naine teab, et ta seisab vabatahtlikult valvel riigi heaolu säilitamise eest. Ta tunneb oma ülesandest rõõmu ja on hea kodanik oma riigile. Sellistena ta kasvatab ka noori, kes peavad astuma kord vanade jälgedesse.

Teadlased ja õppejõud on meie teaduse ja kultuuri viljelejad. Teaduste Akadeemia pühitses teatavasti läinud aastal oma 100-aastast juubelit, nii siis võib Eesti teadust, võrreldes meie noore riigiga, juba õige vanaks lugeda. Suurem osa meie teadlasi on koondatud Tartu ülikooli ümber, mis on olnud juba aastasadaks meie kultuuri hälliks. Eesti teadlastest on mitmed rahvusvahelise kuulsusega, mis on tõstnud tun-

duvalt Eesti kultuuri nime rahvusvahelises maailmas. Aastate jooksul on meie teadlaste kaader kasvanud võrdlemisi jõudsalt, nii et oleme võinud peagu kõigist välismaa teadlasist, ka Tartu ülikooli õppejõududena töötavaist, lahti ütelda ja asendada neid oma inimestega.

Teadlaste kõrval esinevad teaduse viljelejadena meie koolide õppejõud, kellel on täita suur ja vastutusrikas ülesanne: kasvatada meie noori teadlikeks kodanikeks ja anda neile eluks vajalikku haridust. Siingi on meil aastatega kujunenud välja kindel ja kõrgeklassiline õppejõudude kaader, kelle kätte võime julgesti usaldada oma järeltuleva põlve — õppiva noorsoo.

Kunstnikud avavad meie silmadele ja kõrvadele kaunit joovastava muusademaailma. Kunstnike all mõtleme heli-, kujutavaid ja näitekunstnikke, kellede looming täidab meid tihti sõnul seletamatu vaimustusega. Meie heliloojate südamlükud viisid, kaunid laulud ja muusikapalad on olnud tihti selleks suureks võluks, mis on haaranud meie tundeid nii mõnelgi hetkel ja on valmistanud meile mugavaid tunde. Muusika on paljudele suurimaid kunstilisi naudinguid ja välismaiste heliloojate, orkestrite ja lauljate kõrval on kodumaa helivõluritel olnud siin täita tähtis ülesanne.

Kujutav kunst seevastu on pakkunud meeldivat naudingut meie silmadele. Kunstiarmastajale pakub kaunis maastik või linnamotiiv lõuendile maalituna samasugust naudingut kui kauni looduse vaatlemine. Tihti on ta oma jõulise kompositsiooni ja osava pintlikäsituse tõttu veel kaunim.

Näitekunst võib kaht meie meelt — silmi ja kõrvu — ja teater on pakkunud meile meelikõitvaid ja naudingurohkeid puhketunde. Nagu helides heli loojat helikunstnikku, maalil maalikunstnikku, nõnda imetleme meie laval lavakunstnikku ja naerame ning nutame tema mängule kaasa. Teater on võlu ja lavakunstnikud on suured võlurid, kes leiavad oma kunstiga tee meie südamesse ja sunnivad meid oma heale mängule tõsiselt kaasa elama.

Kirjanikud on need, kes raiuvad tähti raamatusse, kes kirjutavad meist ja meile. Kuipalju meeliülendavat naudingut pakub meile hea raamatu lugemine, olgu see romaan, luule- või novellikogu. Kirjanik oma osava sulega ja elu vaatlemisega meile rohket huvi pakuvast perspektiivist oskab luua kujusid, vaadelda loodust ja analüüsida inimeste hingeelu, et meiega tahtmatult elame loetule, kaasa. Suurim võlu on unustada end võlusse. Ja üks ole hea raamat nagu kaunis unelm, millest on kahju vabaneda, kahju tagasi tulla tõelisusse. Tihti leiame me oma salajasimaid unelmaid teostumas raamatus, mida loeme. Ja siis elame

me seda kõike nagu tõeliselt läbi, millest oleme seni vaid unistanud. Ja tänu kirjanike võluriandele on sääraseid meeliülendavaid hetki meil rohkesti. Meie raamatukogud on neist tulvil. Tarvitseb vaid kätt välja sirutada ja ulatada endale riuilult sobiv lektüür, kui juba mõne viivu pärast oleme unustanud kogu maailma ja elame täiesti uues ümbruses ja uute inimeste keskel, kellede elamused ja saatus köidavad meid niisama palju kui loetava teose kirjanduslik väärtus ja kompositsiooniline küpsus. Raamat on inimese käetöö, aga ta võib kujuneda suureks kunstiliseks loominguks ja see on kirjaniku vaimutöö vili.

Vabakutseliste all mõistame meie arste, advokaate ja teisi vabal kutsealal töötavaid inimesi. Nende kõikide töö ja ülesanded on meie igapäevases ühiskondlikus elus küllalt põhjapaneva tähtsusega. On vaevalt kujutletav, et meie saaksime tänapäeval läbi ilma arstiabita, samuti ka ilma juriidilise nõuandeta meie elu mitmesugustes keerdkäikudes. Peale nende kahe ala on veel terve rida vabakutselisi tööalasid, millede tähtsust meie tegeliku elu korraldamisel ei saa alahinnata. Need on mitmesugused vaimsel või spetsiaalsel erialal töötavad isikud, kes omavad kindlaid ja tunnustatud ülesandeid meie igapäevast elu korraldavas masinavärgis.

Noored lõpuks noorsugu — meie tulihingeline kasvav ja õppiv noorus. Kulgi neid töötavate käte loetlemisel võib mainida vaid kooliraamatute kandjaina ja tarkuse tuupijaina, on nende osatähtsus meie elus ometi nii suur, et meil on võimatu nendest mööda minna. Noorus on tulvil romantikat, unelmaid ja küpsmist. Noored on tihti suurimad aatelised tulekandjad ja ideede kõrgelhoidjad. Neist peab kasvama väärkas järelpõlv kõigile eespool loetletud ja loetlemata töötavatele kätele — uuele põlvele, tugevamale ja paremale kui oleme seda meie. Nooruse kätte usaldame meie oma tuleviku, oma käsivarrerammu ja mõistuse, et nemad saaksid seda veelgi edasi arendada ja kõrgemale viia. Ja üks me märka puhuti praegugi, et noorte ideaalid ja mõtlemisviis seisab paiguti kõrgemal meie omast. See tuleb sellest, et noorus on veel rikkumata elupahedest, — tema ideaalid on puhtad nagu suvehommikune kaste ja püsivad kindlatel jalgadel, kuna meie omad nii mõnelgi puhul kõiguvad. Meie ülesanne on arendada seda, et nooruse ideaalide kõrgtase püsiks ka edaspidi samal kõrgusel ja et elu varjupoolne pale ei satuks nii pea tema nägemise piirkonda. Ainult siis astub noorsugu kord tugevana, tervena ja elurõõmsa teoinimesena meie asemele.

LES.

Me vabaneme võõrast...

Meie rahvas on osutanud suurt arusaamist kõigis tähtsamais küsimusis ja astutavates sammudes, mis on puutunud meie rahvasse ja rahvusse. Kui midagi on peetud vajaliseks, siis on seda ka tehtud.

Eestlane väikese rahvusena ei ole mõtelnud ega mõtle praegugi pealetungile teiste rahvaste vastu, küll aga tuleb meil tõsiselt mõelda meie rahvuse enesekaitsele.

Üks enesekaitsevahend ja tuleviku kindlustaja on meie rahvusele rahvuslik nimi. Seepärast on rahvuse ja ka riigi seisukohalt täiesti õigustatud esmajärguline nõue — eestlasele eesti nimi. Selle nõude objektiivne põhjus seisab selles, et rahvuspärane nimi juba väliseltki toonitab isiku kuuluvust teatavasse rahvusse. Võimalike tulevaste hädaohude korral ei oleks siis kerge rahvust ära sulatada ja samuti rahvust, orjameele pärast, salata.

Kuid veel enam peaks nime eestistamisele viima igaihe juures subjektiivne motiiv: on ju ebaloogiline, ebapraktiline ja vabale, iseteadvale eestlasele otse talumatu kanda võõrkeelset silti, võõrapärast nime.

Kui tahame oma rahvuse eest seista, näha oma rahvuse edasikandumist ka kaugesse tulevikku, kuidas tohime, kuidas võime siis jätta kasutamata vähimatki abinõu, mis eesti rahvuse olemasolu aitab kindlustada.

Nimede eestistamise tähtsus on rahva poolt leidnud tunnustust. Mõne aasta jooksul on endalt heitnud võõrapärase nime ligi 200.000 eestlast. See on suur arv ja on parimaks tunnistuseks, et meie rahvuslik selgroog end kiiresti sirgu ajab.

Kuid veel on jäänud enam kui 100.000 eestlast võõrapärase nimega. Loodame, et ka neil eestlasil on niipalju rahvuslikku enesetunnet, et nad juba lähemal ajal vabanevad oma võõrast nimest.

Enne nimede eestistamise aktsiooni oli võõrapäraste nimedega eestlasi 326.000, neist maal 208.000 ja linnades 118.000. Nelja aasta jooksul on võõrapärasest nimest vabanenud 186.000 eestlast, neist maal 125.000 ja linnades 61.000. Seega on jäänud veel võõrapäraste nimedega eesti rahvusest kodanikke 140.000. Sellest arvust on ligi 100.000 vanemaid inimesi, vanusega üle 60 aasta. Et nime eestistamine jätkub hoogsalt, see nähtub sellest, et k. a. jaanuaris esitati enam kui 2500 isiku poolt sooviavaldus oma võõrapärase nime eestistamiseks.

Nimede eestistamise protsent linnades: Türi 100, Kärkla 100, K.-Nõmme 100, Elva 100, Kallaste 100, Mustvee 100, Jõhvi 80, Mustla 73, Tapa 72, Keila 72, Mõisaküla 68, Põltsamaa 68, Jõgeva 62, Narva 59, Tõrva 58, Rakvere 57, Pärnu 55, Paide 55, Sindi 55, Kunda 54, Tallinn 51, Viljandi 50, S.-Jaani 50, Paldiski 48, Haapsalu 43, Nõmme 43, Otepää 41, Antsla 40, Võru 36, Tartu 32, Valga 32, Petseri 28, Kuressaare 15.

Nimede eestistamise protsent maakondades: Virumaa 67, Pärnumaa 60, Harjumaa 65, Saaremaa 60, Jär-

vamaa 58, Läänemaa 58, Petserimaa 57, Võrumaa 57, Tartumaa 56, Viljandimaa 44, Valgamaa 36.

*

Lisaks nimede eestistamisele on käimas ka koha- ja kinnistusüksuste nimede eestistamine. Vastav seadus — koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seadus — nõuab, et linnade, alevike, külade ja teiste asulate nimed oleksid eestipärased. Ja edasi, et avalike tänavate, platside, parkide, puisteede, mägede, veekogude ja muude avalike paikade nimed linnades ning suvituse ja ravikohtadeks tunnistatud kohtades maal peavad olema eestipärased.

Igasugu asulate ja teiste kohanimed eestistamisel on asja algatamine ja läbiviimine jäetud vastavate ametiasutuste ülesandeks. Neis küsimusis ei ole harilikul kodanikul muud teha kui soovida, et uued ja eestipärased nimed oleksid õnnelikult leitud ja et k. a. Vöidupühaks oleksid kadunud kõik võõrkeelsed tänavate, parkide, külade jne. nimed.

Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seadus nõuab ka, et kõikide kinnistusüksuste nimed peavad olema eestipärased. See tähendab, et kõik elamud, suvilad ja talud peavad kandma eestipärast nime.

Meie kodumaal on väga rohkesti talusid, mis kannavad kas võõrapärast, halvakõlalist või labase tähendusega nime. Samuti on rohkesti talunimesid, mis ei vasta õigekirjutuse eeskirjadele. Seadus nõuab nende kinnistusüksuste nimede asendamist korraliku eestipäraste nimega.

Kuni 1. maini 1940. a. on võõrapäraste, halvakõlaliste ja labase tähendusega kinnistusüksuste nimede eestistamine ja muutmine v a b a t a h t l i k j a t a s u t a. Pärast seda algab sundeestistamine ja sundparandamine, mis nõuab kinnistusüksuse omanikult veel pealegi kulu Kr. 10.—.

Seega on vabatahtlikuks kinnistusüksuste nimede eestistamiseks jäänud aega veel üle aasta. Kuna eestistamisele allub rohkesti nimesid, siis on kinnistusüksuste omanike endi huvides, et nad kõige lähemal ajal esitaksid vastavad sooviavaldused, et tähtaja lõpu poole vältida nende liigset kuhjumist.

Kinnistusüksuste nimede eestistamise ja muutmise toiming on väga lihtne. On vaid tarvis täita vastav trükitud sooviavaldusleht ja see esitada kinnistusüksuse asukoha linnapeale, linnavanemale või vallavanemale. Vastavaid sooviavalduslehti saab igast linnavalitsusest, vallavalitsusest, Siseministeriumist ja Nimede Eestistamise Keskbüroost.

Kinnistusüksuste nimede eestistamisel annab keelelist nõu nii suuliselt kui ka kirjalikult Nimede Eestistamise Keskbüroo, Tallinn, Vene 23. Nõuanne on tasuta.

Kuna Kaitseliit on olnud nimede eestistamise liikumises üks algatajaist, siis tohib ja peab lootma, et Kaitseliit on ka ise esimene, kelle ridades kõige lähemal ajal ei leidu enam võõrapäraste nimega liikmeid.

A. Taioste.

Täna ja kahekümne aasta eest

Tänavu pühitseme meie oma riikliku iseseisvuse 21. aastapäeva. Juba kahekümnesimest korda Eesti sini-must-valge lipp heisatakse Vabariigi sünnipäeva puhul pidumasti ja üle riigi korraldatakse meie oma-riikluse sünni mälestamiseks suurejoonelisi pidustusi ja paraade.

Kuidas olid aga lood meie kodumaal Vabariigi esimesel aastapäeval — kaksikümne aastat tagasi?

Sellest päevast, nagu Vabariigi sünnistki ja sellele järgnevatest rasketest võitlustest, on vajunud juba hulk aastaid ajamerre. Noorem põlv ei tea sellest ajajärgust midagi, või kui osa midagi mäletabki, siis on see mälestus igatahes väga ähmane ja udune. Kaksikümne aastat ridastikku moodustavad ju terve viiendiku sajandist, see on aeg, mille jooksul maailma pale võib täielikult muutuda.

Kaksikümne aastat tagasi, meie noore Vabariigi esimesel aastapäeval, olid meie meeled tulvil suurt ja siirast rõõmu. Kurnav ja ohvriterikas Vabadussõda, mille algus oli olnud suureks ja raskeks katsumiseks meie noorele Vabariigile, oli jõdnud meie soodsasse staadiumi: vaenlane oli maalt välja löödud, ja kuigi käisid väerindel veel vihased võitlused edasi, oli usk kodumaa vabadusse viimaste kuude võitude tagajärjel muutunud juba päris kaljukindlaks. See oli toonud muredest murtud eestlaste rinda uusi lootusi ja iseseisvat Eestit harjuti vaatlema juba kui kõigutamatut faktorit ka rahvusvahelises maailmas.

Vabariigi esimene aastapäev, 24. veebruar 1919. a., oli esimeseks riiklikuks pühaks ja pidupäevaks meie noore Vabariigi ajaloo. Olenevalt sellest anti sellele päevale ka alguses kohe sügavalt pidulik ilme. Kogu maa oli tõmmanud enda pidurüüsse ja rahvahulgad juubeldasid iseseisvuse võidu üle, mis oli meie kodumaale suurimaks anniks raskete võitluste keerises.

Ka taevast oli sel päeval meile armuline: ilm oli ilus ja kõikjale paiskus puhast päikesekulda. Ilus ilm aitas kõigiti soodustada päeva pidustuste läbiviimist. Kuigi kraadiklaas näitas kõva külma, olid inimeste südamed nii soojad, et pakasetaadi võimutsemist ei pandud täheleegi.

On loomulik, et Vabariigi esimese aastapäeva pidustuste raskuspunkt langes Tallinnale, kui meie pealinnale. Piduliku sündmuse puhul oli saabunud Tallinna ka õige rohkesti väliskülalisi, eeskätt soomlasi, meie suurima sõbra, Eesti Abistamise Komitee esimehe senaator Louhivuoriga eesotsas. Tallinna oli sõitnud ka Inglise laevastiku esindaja.

Nagu Tallinnas, nii ka üle maa peeti sel päeval kirikutes tänujumalateenistusi, kusjuures kirikutes ja koolides loeti ette Eesti iseseisvuse manifest kõigile Eestimaa rahvastele ja Eesti Ajutise Valitsuse avaldus Eestimaa rahvastele Vabariigi esimese aastapäeva puhul. Kõikjal peeti päevakohaseid kõnesid, korraldati koosolekuid, rongkäike ja päevakohaseid pidusid. Tallinn oli lipuehtes — kõikjal lehvisid sini-must-val-

ged lipud ja vanikud. Mitmel pool pandi toime korjandusi sõjaväe heaks, alustati mälestuskapitale ja rajati üldrahvuslikke ettevõtteid. Eesti Ajutisele Valitsusele ja Sõjavägede Ülemjuhatajale saabus rohkesti õnnesoove — nii kodu- kui välismaalt.

Tähtsaimaks telegrammiks, mis selle päeva puhul Eesti Ajutisele Valitsusele saabus, oli järgmine telegramm Sõjavägede Ülemjuhatajalt kindral J. Laidonerilt:

„Eesti iseseisvuse aastapäevaks on minul au Ajutisele Valitsusele kõigi Eesti Vabariigi sõjavägede, meie noore laevastiku ja vahvate Soome vabatahtlikkude nimel teatada, et vaenlane on piirini aetud ja Eestimaa on vaenlasest vaba. Tema uued suured pealetungid Volmari, Pihkva ja Narva sihis on meie vägede poolt tagasi löödud.

Loodan, et meie vahvad väed ka edaspidi oma kodumaad, Eesti demokraatlist Vabariiki, niisama kindlalt saavad kaitsma, kui nad seda senini on teinud.

Kindralmajor J. Laidoner.“

Selle teate meeoleu all sai Vabariigi esimene aastapäev endale kõige täielisema sisu. See teade on suurimaks kingituseks meie noorele Vabariigile, mis saatusel talle üldse oli anda. See tiivustas ja julgustas ning avas kõikidele suure rõõmu avarad väravad.

Vabariigi esimese aastapäeva tähistamiseks pidas Ajutine Valitsus oma piduliku koosoleku, kus otsustati: 1) kinnitada Rahaministri ettepanekul Riigipanga põhikiri; 2) kinnitada Eesti Punase Risti Seltsi põhikiri; 3) asutada Eesti Vabadusrist iseseisvuse ja vabaduse võitluse teenete austamiseks ja 4) kuulutada amnestia sõjaväelastele, kes mõne osa sõjaseaduse vastu eksinud.

Tallinnas peeti suur sõjaväeline paraad, kus esinesid kõnedega Ajutise Valitsuse peaminister, praegune President Konstantin Päts, Soome Eesti Abistamise Komitee esimees senaator Louhivuori ja teised. Paraadile olid kogunenud meie võidukate vägede juhid, need, kes Tallinnas viibisid, eesotsas Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga, Ajutine Valitsus terves koosseisus, diplomaatlik korpus ja rohkesti rahvast, kes jälgis vaimustusega meie iseseisvuse esimese aastapäeva pidustusi. Paraad toimus Peetri platsil, praegusel Vabaduse väljakul, kus Vene endise monarhi Peeter I kuju, mis tol ajal veel oma kohal püsis, vaatas nagu imetledes seda vägevat juubelduspidu, mis peeti Soome lahe ääres asuvas uues noores riigi, mis tema tõeline algkuju omal ajal oli raibunud „aknaks Euroopasse“. Selles „aknas“ loitis nüüd võimas iseseisvuse tulukene. See ei olnud enam suurriigi aken, mis viis Euroopasse, vaid iseseisev, rahva vaba enesemääramise alusel loodud riik Euroopas.

Paavst Pius XI †

10. veebruar s. a. oli suureks leinapäevaks kogu katoliiklikule maailmale: suri Rooma paavst Pius XI 81. aasta vanuses. Püha Isa viimseteks sõnadeks surivoodil olid: „Rahu, rahu, oo Jeesus!“

Paavst Pius XI, kodanliku nimega Achille Ratti, sündis 31. mail 1857. a. Milano läheduses Desios, kus ta isa oli kudumistööstuse omanikuks. Oma onu, ülempreester Ratti, ja oma ema Theresa Galli mõjutusel hakkas Achille Ratti õppima usuteadust, lõpetades jesuiitide kolleegiumi Roomas, mille järele ta 1879. a. sai preestri õigused.

Seminari õpetajana pöördus kadunu 1882. a. tagasi oma kodulinna Milanosse, kus ta oma saksa keele oskuse tõttu valiti sealse saksa koloonia hingekarjaseks. Ühtlasi oli ta aga ka kuulsa Ambroosiuse raamatukogu konservatoriks ja hiljem prefektiks. Selle ameti tõttu oli tal sagedasi kokkupuutumisi silmapaistvate kirikutegelastega ja õpetlastega.

Ja rahvas oskas hinnata seda tähtsat võitu, mis oli saavutatud riikliku iseseisvuse läbi. Rõõmuhõisetel ja õnnest säravatel meeleoluavaldustel ei olnud piiri. Korraga olid unustatud kõik raskused, mis iseseisvuse kättevõitlemiseks rahval tuli kanda, ununesid isegi rasked sõjapäevad, kus tuli lootusetus olukorras mees mehe kõrval tugeva vaenlase vastu minna ja teadmatuses olla, mis toob homme päev. Nüüd oli kõik selge — päike säras pilvitus taevas ja sini-mustvalged lipud lehvisid Eesti iseseisvuse tunnustajatena üle Vabariigi.

Nende lippude võimsast lehvimisest inspireeritud, kirjutas üks meie tuntuimaid luuletajaid Vabariigi esimeseks aastapäevaks luuletuse, mis ilmus ajalehtedes 24. veebruaril 1919. a. Seal laulab laulik:

1911. a. nimetati Achille Ratti Vatikani raamatukogu viitsepresidendiks ja 1914. a. kutsus paavst Benedikt XV ta Rooma Vatikani raamatukogu juhatajaks, 1918. a. saatis paavst Ratti apostlikuks visitatoriks Poolasse ja nimetas ta 1919. a. Varssavi nuntsiuseks, kus ta evis üldise lugupidamise ja austuse.

Milano kardinali Ferrari surma järele 1921. a. määrati ta selle asetäitjaks ning nimetati veidi hiljem kardinaliks.

Paavstiks valiti Achille Ratti 6. veebr. 1922. a. ja sellena võttis ta endale nimeks Pius XI. Esmaordselt 52 aasta pärast ei annud ta oma õnnistust rahvale enam Püha Peetruse kiriku sisemuses, vaid kiriku väliselt rõdult. Seega ta tahtis toonitada, et ta jätkas oma eelkäija Benedikt XV poolt alustatud lepituspoliitikat Vatikani ja Itaalia riigi vahel. Ka kinnitas ta senise Vatikani riigisekretäri Gaspari oma ametisse edasi kuigi kõik teised paavstid enne teda olid ametisse astudes vahetanud riigisekretäri.

Pius XI hüüdsõnaks oli: Kristuse rahu Kristuse valitsuse all! Eristatult tähelepanu pööris Pius XI Rooma ja Greeka katoliku kirikute ühendamisele. Suhteid moodsa Itaaliaga oskas ta korraldada paremini kui ta eelkäijad, sõlmides Mussoliniga 1929. a. konkordaadi ja ratifitseerides laterani lepingu, mis kaotas 1870. a. alates kehtinud olukorra, milles paavst end pidas Itaalia valitsuse vangiks Vatikanis. Mussolini tunnustas Vatikani riigi suveräänsust ja paavst lahkus esmaordselt 52 a. pärast Vatikani piiridest.

Pius XI valitsemise jooksul Rooma kirik sõlmis konkordaadid Läti, Poola, Leedu, Austria ja Saksa valitsustega. Kuid paavst pidi oma valitsemise jooksul ühes katoliku kiriku tõusuga elama läbi ka raskeid lööke kirikule, nagu usuelu tagakiusamine Venemaal ja hiljem Saksamaal. Ka saatis paavsti raskesse seisukorda Itaalia-Abessiinia sõda, milles ta arusaadavalt ei saanud võtta erapooletut seisukohta. Välja arvatud Euroopa maad, pidi paavst elama läbi katoliku kiriku lõhkumise Mehhikos sotsialistliku valitsuse võimuletulekul.

Usuelu juhina püüdis Pius XI käia kaasas moodsa arenguga. Suurte pühade aegu pidas ta oma karjasekõned raadio kaudu kogu maailmale.

Rooma paavsti surma puhul korraldati 18. veebruaril s. a. Tallinnas rooma-katoliku kirikus leinategnistus, millest võtsid osa ka Vabariigi president K. Päts, Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, Peaminister K. Eenpalu ja teisi valitsusliikmeid ning välisdiplomaate.

„Tõsta lipp! See aja käänul
tunnistagu tuulte väänul
üle maa ja vee ja tee:
tund on tulnud vannet vandu,
et ei iial enam andu
ikke alla rahvas see.“

Ja tõesti — rahvas, kes aastasadu oli elanud võõra ikke all, oli saanud nüüd vabaks ja võis pühitseta oma vabaduse esimest aastapäeva.

Nüüd pühitseme meie kahekümnesimest iseseisvuse aastapäeva. Aga tunded, mis haarasid meid Vabariigi esimesel aastapäeval, on tänapäeval meid samad: rõõm iseseisvuse võidust ja usk meie rahva helgesse tulevikku.

Sotsiaalsest mõtlemisest ja sotsiaalkindlustusest

Seni kui kestab korraldatud ühiskond, on ta raamistatud seadustega, olgu need siis kirjutatud või kirjutamata.

Meie õiguslik kord tugineb Rooma õiguse alusele. Kuid on siiski suur vahe. Vanas Roomas valati seaduse vormi see, mida dikteeris tegelik elu ja see vorm muutus kaunis painduvalt ühes majandusliku ja sotsiaalse olukorra muutumisega. Iga praetor oma ametisse astumisega kuulutas välja oma ametiaja kohta ka omad seadused. Uuel ajastul võeti õigusliku korra aluseks Rooma õigus, kuid tarduti sellesse. Nii uurivad meiegi juristid suure tõsidusega, kuidas rakendati kehtiva tsiiviilseadustiku vorme vanas Roomas, ja nõuavad kohtutelt analoogilist rakendamist. Oleme tardunud ja takerdunud paragraafidesse. Elu on liikumine edasi. Kuidas aga liikuda, kui oleme takerdunud vanasse? Oleme kui kanad, kellede jalad on takkudes, kukkumine ninali varem või hiljem on möödapääsmatu. Analoogiliseks näiteks on hilisest ajast lugu meie põhiseadusega. Meie avaliku elu tegelased, olles üles kasvanud seaduste tardunud tähelise tõlgitsemise vaimus, rakendasid samas vaimus 1920. a. põhiseadust, olgugi et eluvajadused olid vahepeal suure sammu edasi läinud. Ja nagu teate, oli selle tagajärjeks see, et demokraatlik kord oli ninali kukkumas ja ainult praeguse Vabariigi Presidendi energiline vaheleastumine päästis olukorra.

Iga ühiskondlik kord on ainult siis tugev, kui selle korraldus vastab antud ajastu sotsiaalseile ja majanduslikele olukorrale. Sotsiaalpoliitika ülesandeks on sotsiaalseist ja majanduslikest elunähtusist tingitud ühiskondliku elu häirete ajanõuete-kohastesse roobas-tesse juhtimine.

See, mis oli hea omal ajal, näit. kinnise kodumajanduse süsteemi juures, ei kõlba enam nüüdisajal, mil on ainuvalitsev kapitalistlik majanduskord. Iga ajajärk dikteerib oma vajadused. Mitte kaasa sammuda uutest olukordadest tingitud vajadustega ühiskondliku elu korraldamisel võiksime rahuga vaid siis, kui käsitame kaasinimesi hingeta malenditena, keda võib lükata siia ja sinna. Kuna ühiskondliku korra lõppsihiks on ju selle liikmete heaolu, siis ei tohi me inimesi malenditena käsitada, vad peame igal lükkamisel silmas pidama lükatava heaolu ja vajadusi.

Tuleb inimestele suhtumises ümber orienteeruda Kanti poolt ülesseatud imperatiivi vaimus — ära suhtu millalgi inimesele kui abinõule, vaid alati kui eesmärgile. Sagedasti katsutakse tõestada, et see imperatiiv ongi juba teostatud, sest kõik kodanikud on meie ajal seaduste ees üheõiguslikud. Meie ajal on keeldud varastada leiba nii sõnunud rikkal kui ka näljasel vaesel, ütleb Anatol France. Sellest näitest võib järeldada, et ühesugususe seaduse ees ei võimalda veel ühesugust huvide kaitset. Rikkale kindlustab leiva varastamise keeld tema leiva allesjäämise, vaesele ei anna

see keeld midagi. Selleks, et oleks leiba ka vaesel, on vaja erilisi korraldusi, mis kindlustaksid, et tal oleks leiva ostmiseks sissetulekuid kas tööst või muul teel hangitud.

Formaalne üheõiguslus ei ole võimeline sagedasti pakkuma sisulist huvide ühtlust. Tuleb sammuda edasi formaalse üheõigusluse juurest sisulise sarnasuse poole. Tuleb puhuda vanale formaalsele vaimule sisse uut, ajakohast sisuliselt. Nii olid inimese tegevusvabaduse ja eraomanduse kitsendamata piiramatus ideed ajakohased omal ajal. Nüüdisaeg on jõudnud edasi ja sellega peavad kohanema ka arusaamised. Et meie selles arusaamiste ajakohastumises veel kaugele ei ole jõudnud, näitab kas või seegi, et kui majandusminister on paaril korral vihjanud ühiskondliku solidaariteeditunde ja solidaarse tegutsemise vajadusele, siis astuti selle vastu välja mõnelt poolt õige hurjutavalt.

Lühinägelise omakasu ja kivinenud formaalse väliskoore vaimu vastu astus välja oma algajastul kristlus. Kuid et kristlus ka ise muutus formaalseks ja jäi kauaks sellesse kammitsasse, siis ei ole seegi saanud avaldada soovivat mõju meie mõtlemisviisile. Viimasel poolsajandil on kirik juba elavalt kaasa löönud sotsiaalse mõtlemise ümberkasvatamisele, eriti katoliku kirik. Võiks nimetada paavst Leo XIII läkitust Enzyklika Rerum Novarum, mis on saanud katoliiklaste sotsiaalseks katekismuseks, ja alles hiljuti surnud paavsti 1937. a. läkitust Divini Redemptorio. Teiste uskude alal võiks siin nimetada 1937. a. Oxfordis peetud praktilise kristluse ülemaailmse konverentsi läkitust.

Arusaamine sellest, et ühiskondliku korralduse lõppsihiks on kõikide ühiskonna liikmete mitte ainult vormiline üheõiguslus, vaid ka vähimalt elatusmiinimumile vastava heaolu tegelik kindlustamine, on kiiresti levinud eriti pärast maailmasõda. Ja sotsiaalpoliitika taotleb seda sihti. Riiklik tegevus ilma plaanikindla sotsiaalpoliitikata ei ole nüüdisajal mõeldav. Ajanõuete-kohane sotsiaalpoliitika on saanud riigi sisemise elu korraldamisel niisama möödapääsmatuks kui välispoliitika või kaubanduspoliitika.

On vale ja iganenud see arusaamine, et sotsiaalpoliitika tuleb kasuks vaid töövõtjale. Ei, see tuleb kasuks kogu ühiskonnale. Kui käitiste kohta kehtima pannakse tervishoiu määrused ja sellega ära hoitakse tööliste haigestumine, siis on sellega kasu toodud mitte ainult neile töölisile, vaid ka kogu ühiskonnale, ja nimelt sellega, et on hoitud hävimast tööjõud ning tööline saab toita ise ennast ja oma perekonda, mida enneaegse töövõimetuse puhul oleks tulnud teha ühiskonnal. 1828. a. esitas saksa kindral Horn oma valitsusele ettekande, et Rheini tööstuspiirkonnas on laste tööjõu kasutamine piiramatult ja seetõttu on noorsugu niivõrd kidur ning vigane, et ei ole enam võimalik komplekteerida sõjaväge kõlvuliste nekrutitega. Valit-

susel tuli panna kehtima määrused laste ning noorte kurnamise vastu ja seda dikteeris siin ühiskondlik üldhuvi. Statistika näitab, et neis maades, kus haiguskindlustus on laialdasemalt kehtinud mõnd aega, on keskmine inimeste tööjõuline iga õige mitme aasta võrra pikenenud. On arusaadav, et üksiku päevagi võrra inimeste tööjõulise ea pikendamine on suure rahvamajandusliku väärtusega.

Nii võime näha iga sotsiaalpoliitilise sammu juures kasu mitte ainult neile isikuile, kellede kasuks on sotsiaalpoliitilised sammud rakendatud, vaid veel suuremat kasu kogu ühiskonnale kui tervikule.

„Raha paneb rattad käima,“ ütleb üldtuntud laulusõna. Ja mitte ainult laulus ja rahvasõnas, vaid kogu tegelikus elus on raha see nõiaring, milles tantsib nii advokaat kui ka arst, pastor kui ka köster, tööandja kui ka tööline. Täpsemalt öeldes, ei ole see raha kui niisugune, vaid majandusliku elu avaldused, mille tulemusi sümboliseerime rahana. Kui ka mitte ühineda filosoofia materialistliku suunaga lõpptulemuste kokkuvõtmisel, et ainelised huvid on A ja O, peab siiski tunnustama, et majanduslikud küsimused on iga ühiskondliku korra juures siiski (põlevaimaid) päeva-probleeme.

Üheks suurimaks ja kestvaimaks inimese sooviks on, et temale ja ta perekonnale oleksid kindlustatud ülalpidamise võimalused vähimalt minimaalselgi määral. Kehtiva ühiskondliku korra juures on selleks normaalselt kaks moodust: sissetulekud varandustest ja sissetulekud isiklikust tööst. Sissetulekuid varandustest on võrdlemisi väikesel osal. Suurema osa inimeste sissetulekuallikaks on isiklik tööjõud.

Tõsi, nagu oleme võinud tähele panna nii mõnigi kord, ei ole varanduski küllaldaseks ülalpidamise kindlustajaks, see on peale peremehe tahtest olenevate ohtude ohustatud veel majanduslikest võnkeist. Peremehe hariliku tähelepanu ja varanduse küllaldase suuruse juures on nende võngete hädaoht varandusele normaalselt ärahoitav.

Halvem lugu on aga tööjõuga kui inimese ülalpidamisallikaga. See on ülalpidamisallikana kaugelt tundelisem ohustustele kui varandus. Iga nõrgenemine majanduslikus tegevuses, kas üldine, üksikus tööharus või ka üksikus käitiseski, toob endaga kaasa tööpuuduse suuremale või väiksemale arvule isiklikust tööst ülalpidamist hankijaile. Önn, kui see tööpuudus kannab lühemaajalist ajutist iseloomu. Ajutise tööpuuduse nähtused, kuigi piiratud ulatuses, esinevad majandusliku kõrgkonjunktuuri ajastul. Majanduskriisi aegadel muutub siin olukord õige tõsiseks, nagu võisime seda näha alles mõned aastad tagasi.

Kuna tööjõud on lahutamata seotud inimese isikuga, siis on tööjõu kaudu enesele ja perekonnale ülalpidamise kindlustamine ohustatud mitte ainult majanduskonjunktuurseist depressiivseist võnkeist, vaid ka kõigist juhtumeist, mis kahjustavad inimese füüsilist konstitutsiooni. Ja need ohud on kaugelt sagedasemad ja harilikumad tööinimese vaenlased kui majanduskonjunktuursed ohud. Nii kaotab töövõtja ülalpidamise hankimise võimaluse enesele ja oma perekonnale raskema haiguse, vigastuse ja vanadusnõrkuse

puhul. Sureb perekonnapea, jäävad alaealised lapsed ja teised perekonda kuuluvad tööjõuetud ilma ülalpidamise võimalustest.

Tööinimese töö kuulub kogu ühiskonnale. Töö on see, millest oleneb kogu ühiskonna heaolu, millele rajanevad riigid ja rahvad. Kui tööinimene annab ühiskonnale oma parima, oma tööjõu, pühendab ühiskonna heaks oma parimad eluaastad, kas ei ole siis õiglane, et peab olema korraldatud nii, et see tööinimene võiks vaadata mureta tulevikku, et ta oma vanaduspäevil ei pruugiks minna kerjama, või kui läheb õige hästi, siis paigutatama vaestemajja? See ei ole mitte ainult õiglane, vaid ühiskonna kohustus, ühiskonna tänuvõlg tööveteraani vastu.

Kuidas siis korraldada nii, et ühiskonnaliikmeile oleks kindlustatud nende tulevik? Võiakse ütelda, et kogugu igauks ise ja pangu oma veeringud tallele mustade päevade jaoks. Päris õige ja mõistlik õpetus, kuid kahjuks ainult pealiskaudsel vaatlemisel. Vaadeldes tegelikku elu näeme, et töötasud on õige sagedasti niivõrd väikesed, et igapäevased hädalised ülalpidamise vajadused kisivad vägisi ära sendid näppude vahelt, rääkimata tagavaraks panemise võimalusist.

Teisest küljest tuleb arvestada ka inimeste kalduvust jätta hooletusse oma tulevik. Võiakse ju ütelda, et kannatatu on siiski ka. Sagedasti ei ole aga siin tegemist mitte ainult isikliku kannatamisega. Kui näit. inimene puuduse tõttu ei saa ennast ravida ja seepärast enneaegu vigaseks jääb, siis ei ole see mitte ainult selle inimese enese kahju, vaid ka suur rahvamajanduslik ja ühiskondlik kahju.

Niikaugelt kui ulatub ajalugu on tuntud puudustkannatajate abistamine hooletandeks korras, kuid ei ole teada neid aegu, kus hooletandeks oleks olnud suuteline andma kuigi tõhusat abi. Meilgi on hooletandele abistamise normid õige väikesed, kuid sellegi juures hädaldavad omavalitsused üle jõu käivate väljaminekute pärast hooletandele alal. Varemadel aegadel leidis heldeid inimesi, kes ohverdasid summasid hooletandeks. Näiteks ei tunnud Põhja-Ameerika Ühendriigid kuni viimase majanduskriisini üldse riiklikku hooletandet, tegutses vaid erahooletandeks. Kas on inimeste südamed kalgiks läinud või on siin mõni muu viis, kuid erahooletandeks on igal pool tublisti kokku kuivanud. Ka PAÜ on nüüd üle läinud hooletandele riiklikule korraldamisele.

Nimetaksin veel perekondlikku hooletandet, et iga perekond peab ise ülal pidama oma puudustkannatajaid liikmeid, millele ka meie põhiseadus paneb rõhku. Meil väljakujunenud tava ja kehtivate seaduste järgi saab siin tulla kõne alla laste ja vanemate vastastikune abistamine. Tegelikus elus aga näeme, et on palju neid abivajajaid, kel kas üldse ei ole ülalpidamiskohustuslikku perekonnaliiget või on selle sissetulekud niivõrd väikesed, et on raske ennastki elatada, rääkimata tõhusast teise abistamisest.

Niisiis näeme, et hooletandeks ei saa pakkuda tõhusat toetust töövõimetuse puhuks. Pealegi on hooletandele asutuse poolt antava abi tarvitamine alanud inimese eneseväärtusetundele.

Et pääseda häbitavast armuanni palumisest ja

täita lünki, mis on seotud tuleviku eest hoolitsemisel isikliku kokkuhoiuga, selleks korraldasid töövõtjad juba varakult omavahelisi vabatahtlikke abistamiskassasid. Alguse tegid siin inglise töölised. Kuid sel oli see halb omadus, et vabatahtlikult kogunesid kassade ümber vaid paremapalgalised ja needki vaid osaliselt. Vaesem kiht, kelledele kassat just eriti vaja oleks läinud, ei olnud suuteline midagi kokku hoidma ja pidi kõrvale jääma. Kassast antav toetus ei saanud ka kuigi suur ja pikaajaline olla.

Seepärast sai kehvemate rahvakihtide võitlusesmärgiks sundusliku sotsiaalkindlustamise teostamine, kus kindlustusmaksude maksmisest osa võtaksid ka tööandjad ja riik. Esimeseks laiaulatuselisemaks teerajajaks oli siin Saksamaa, alates 1883. a., talle järgnesid Inglismaa, Prantsusmaa, Rootsi ja õige mitmedki teised riigid üksikute kindlustusliikidega. Suurem pööre tekkis selles küsimuses eriti pärast maailmasõda. Selle põhjuseks oli üldiselt vabama mõttevoolu valitsemisele pääsmine ja arusaamisele jõudmine, et riikliku ühiskonnakorralduse ülesandeks ei ole mitte ainult pealt vaadata ja sandarina valvata selle järele, et kodanikud ei teeks midagi keeldut, vaid et esimese järgu ülesandeks on aktiivselt käed külge panna kodanike heaolu korraldamiseks. Ja praegusajal ei ole enam vaja viitki sõrme nende kultuurriikide loendamiseks, kus ei ole teostatud sotsiaalkindlustus laiemas ulatuses, s. o. ei ole teostatud vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustus.

Sotsiaalkindlustus on kasutamisel tosina riisiko puhul: tööõnnetus, kutsehaigused, tööga mitte seoses olevad õnnetused, haigus, emakssaamine, pimedate kindlustus, invaliidsus, vanadus, leseksjäämine, vaestelaste kindl., matmiskulude kindl. ja tööpuudus.

Levinuimaks liigiks on sunduslik kindlustamine tööõnnetuse puhuks. Kuna kehtivate tsiviilseadustike järgi juba lasus vastutus süüdluse puhul tööandjal, siis olid tööstused seotud riisikoga. Õnnetuskindlustuse sisseadmine taotles niisiis ühtlasi ka riisiko jagunemist ühetasasel tööstuste vahel ja ei leidnud niisugusena erilist vastuseisu töösturite poolt. Aja jooksul laiendati õnnetuskindlustust ka neile õnnetusile, kus ei esine tööandja süüdlus, välja arvatud säärased, mis on põhjustatud tööliste poolt meelega.

Meil kehtib õnnetuskindlustus tööstustööliste, meremeeste ja põllutööliste kohta. Tööstused, kus on alla 5 töövõtja, kuuluvad kindlustuse alla vaid igakordsel kindlustusnõukogu otsusel. Samuti on jätud välja kindlustamise alt väiksemad laevad. Tööstustööliste ja meremeeste kindlustusmaksud maksab tööandja. Põllutööliste annab alates 1. maist 1936. a. tööõnnetuse puhul ravi ja abiraha esimese 14 päeva eest peremees, alates 15. päevast riik ja riik maksab kestva tööjõuetuse puhul ka pensioni. Enne 1. maid 1936. a. lasus pensionimaksude kohustus peremehel. Kuna meie talude kandejõud on väike; siis varises pensioni maksmise kohuse all rida talusid kokku ja läks oksjonile. Meil vajab õnnetuskindlustus laiendamist kõigile tööstusile, s. o. ka neile, kus on alla 5 tööliste, kalureile ja hiljem ka muudelegi töövõtjatele.

Kuna tööõnnetuse all mõistetakse vaid neid vigastusi, mis tekivad töö juures lühikese aja vältel, siis

ei haara õnnetuskindlustus töö erilisest iseloomust tingitud pikema ajavälte järele ilmnevaid haigestumisi, nagu pikaldasemad mürgistumised keemiatööstustes, kopsude kivistumine tolmu tagajärjel kivitööstustes ja mujal jne. Sääraseid riisikoid haarab kutsehaiguste kindlustus. Kutsehaiguste puhuks sunduslikult kindlustamine on viimaseil aastakümneil levinud peaaegu niisama üldiselt nagu tööõnnetusegi puhuks kindlustamine. See kindlustusliik on teostatud ka kõigis meie lähisriikides, nagu Soomes, Rootsis, Lätis. Meil kutsehaiguste vastu kindlustamist veel ei ole. Kuna kutsehaigustesse haigestumine tööstuse laienemisega sageneb, siis ei pääse meiegi selle kindlustusliigi teostamisest, ja mida varem, seda parem.

Tööst mitte tingitud õnnetuste puhuks kindlustamiseks võiks nimetada kindlustamist autoõnnetuste puhuks. Autode liiklemise tihenemisega sagenevad käsikäes ka õnnetused nii sõitjatega kui ka mittesõitjatega. Läänud aastal pani Soome kehtima sundusliku autoõnnetuste puhuks kindlustamise. Seaduse järgi lasub kindlustusmaksude tasumise kohustus autoomanikel. Vigastatud saavad ravi ja pensioni.

Haiguse puhuks kuuluvad meil sundkindlustamisele töövõtjad neis tööstuslikes käitistes, kus on vähimalt 5 töövõtjat. Kindlustusameti otsusega võiakse kindlustamisele kuuluvaks määrata ka sääraseid tööstusi, kus on alla 5 töövõtja.

Osas riikides, nagu Daanis ja mõnedes Šveitsi kantonites, haarab haiguskindlustus kogu rahvast. Teises osas riikides, nagu Saksamaal, Prantsusmaal, Luksemburgis jne., haarab see kindlustusliik kõiki töövõtjaid: tööstustöölisi, meremehi, põllutöölisi, majateenijaid, käubanduses töötajaid ja ametnikke. Kolmandas osas riikides, nagu Lätis, Leedus, Poolas jne., haarab haiguskindlustus kõiki töövõtjaid, välja arvatud põllutöölised. Läti laiendas haigusabiraha kindlustust moodunud aastal perekonnalisile põllutöölisile ja odavat arstiabi saab seal kogu maaelanikkond riigi juuremaksul.

Haiguskindlustuse laiendamine kõigile töövõtjatele, välja arvatud meremehed ja põllutöölised, on meil olnud juba pikemat aega päevakorras. Paaril korral on olnud vastav seaduseelnõu endisil aastail otsaga juba Riigikoguski, kuid ei ole saanud seaduseks. Ka praegu on meil selle kindlustusliigi laiendamine akuutselt päevakorral ja koguni laiemas ulatuses kui varemalt. Nimelt kaalutakse seal laiendamise võimalusi ka põllutöölisile.

Rahvastiku juurekasvus on laiaulatuslikult teostatud haiguskindlustusel tähtis koht, sest see oleks kahtlemata tõhusaks teguriks meie võrdlemisi suure surevuse vähendamisel nii kehvades elanikkonna kihtides üldse kui ka laste seas. Eriti laste seas on meil surevus suurem kui suuremas osa teistes Euroopa maades. Haiguskindlustusega on ühendatud ka kindlustamine emakssaamise puhuks. Rasedaile võimaldatakse ära jätta töölt harilikult 6—4 nädalat enne ja 6 nädalat pärast sünnitamist ning maksetakse neile selle aja eest abiraha, tasutakse sünnituskulud ja võimaldatakse tasuta arstlikku nõuannet ja ravi emale ja lapsele. Seepärast oleks meil haiguskindlustuse laiendamise peatselt teoksamine selleltki seisukohalt vaadatuna õige tervitatav.

Invaliidisuse ja vanaduse puhuks kindlustamine teostatakse kas ühise seadusega või eraldi, sidudes sagedasti ühe või teisega järelejäänute (lese ja vaestelaste) kindlustamise. See kindlustusliik on oma arengus üks nooremaid, kuid see on võitnud kiiresti üldise levimise. See on ka arusaadav, sest tööjõuetud vanaduspäevad ootavad meid kõiki. Euroopa riikidest puudub see liik kindlustust täiesti vaid meil, Lätis, Leedus ja Portugalis. Portugalis on vanadustoetus osalt teostatud kollektiivlepingute kaudu ja Läti pani 1938. a. aluse vanadustoetuse fondile. Mis puutub riikidesse väljaspool Euroopat, siis on selle kindlustusliigi teostamine viimaste aastate jooksul hiigla sammudega edasi rühkimas kogu Ameerika mandril, alates lõunast kuni põhjani. Austraalia ja Uus-Meremaa on selles olnud paljudelegi riikidele eeskujuks.

Seda mitmekesisust kindlustatute ringi ulatuses, mida nägime haiguskindlustuse juures, näeme ka vanaduse-invaliidisuse kindlustuses. Daanis, Rootsis, Soomes ja paaris Šveitsi kantonis on kindlustatud kogu elanikkond, koosnegu see siis iseseisvaist või töövõtjaist. Kaugelt suuremas jaos riikides haarab kindlustus vaid töövõtjaid. Saksamaa laiendas töövõtjate kindlustust käesoleval aastal ka iseseisvaile käsitöölisile. Kogu rahva kindlustamine ongi ideaaliks, kuhu poole tuleb püüda. Kahjuks on see võimalik ainult sääraстал rikastel riikidel nagu on seda põhjariigid. Nimelt nõuab kogu rahva kindlustamine riigikassalt suuri juuremaksu. Daani maksab näit. kõigile sotsiaalkindlustuse liikidele juure kogusummas niisama palju, nagu on meil riigi ja omavalitsuste elarved kokku. Rootsi riik ja omavalitsused tasuvad van.-inval. kindlustuse kuludest umbes kolm neljandikku. Soomes hakkas kehtima van.-inval. kindlustus (järelejäänute kindlustust ei ole) käesoleva aasta 1. jaanuarist ja on ka ette nähtud kaunis kenad riigi- ja omavalitsuste juuremaksud.

Tingituna majanduslikest oludest ongi rõhuvas enamuses piiratud esijoones vaid töövõtjate, kui kehve-ma kihi, kindlustamisega, kus kindlustusmaksu maksavad tööandjad ja kindlustatud töövõtja ise ning kus saab piirduda võrdlemisi väikeste riigikassa juuremaksudega. Vastavalt majanduslike võimaluste paranemisele laiendatakse siis hiljem kindlustust järkjärgult ka iseseisvaile.

Daanis on vanaduse kindlustus maksuta, invaliidisuse kindlustus maksuline. Norras on maksuta vaid vanaduse kindlustus. Maksuta vanaduse kindlustus kehtis varemalt ka Prantsusmaal, Inglismaal ja Austraalias, kuid et kulud riigikassale üle jõu läksid, siis loobuti maksuta kindlustamisest.

Ka meil on vanaduse-invaliidisuse kindlustus põlevaimaks päevaprobleemiks töövõtjate ringkondades ja oodatakse seda nii pikisilmi, nagu ei ole oodatud ühtki teist sotsiaalpoliitilist seadust. See on ka arusaadav, sest tööstuste ratsionaliseerimise ja tööpinge tõstmise tõttu ei leia vanad töölisel enam tööd ja neid vallandatakse viimaseil aastail järjest rohkem ja rohkem. Sealjuures tõuseb meil ka vanade inimeste arv suhteliselt. Nii oli üle 50-aastaste arv üldrahvastikust 1934. a. 24,2% ja 1980. aastaks arvatakse see tõusvat 34,2%. Valitsusringkondadest on mitmel korral avali-

kult teatatud, et see kindlustamine teostatakse ja et see on valitsuse tegevuskavas. See lubadus on vastu võetud suure heameelega. Kui see teoks saab, siis on küll valitsus ära teeninud rahva laialdaste hulkade suurima tänu. Sellest näeme, et meie valitsusringkonnad mõtlevad tõsiselt rahva heaolu ajakohasesse roopasse juhtimisele.

Esialgse kava järgi kuuluksid kindlustamisele vanad.-invaliidisuse puhuks kõik töövõtjad. Kindlustusmaks oleks 6% palgast, millest poole maksaks tööandja ja poole töövõtja. Tööandjate poolt on avaldatud arvamist, et tuleks piirduda esialgu vaid vanaduse puhuks kindlustamisega. Teiselt poolt on avaldatud arvamist, et kindlustus peaks haarama ka iseseisvaid. Põllumeeste konvente on võtnud vastu otsuseid, et kindlustus laiendatagu ka taluperemeestele. Loodame kindlasti, et ligemad aastad meile sotsiaalkindlustuse alal mõndagi põhjanevalt uut toovad.

Ilma sotsiaalkindlustuseta on suurem osa kodanikke elus kui väikese paadiga sõudja lainetaval suurmerel. Nagu merel võib iga silmapilk lainetus visata ümber paadi ja jätta sõudja hätta, nii võib elus tabada inimest haigus, õnnetus ja töövõimetus ning jätta ta abituks. Sotsiaalkindlustus on see, mis elusaatuse karmusest tabatuile ulatab käe haiguse, vigastuse, vanaduse ja tööpuuduse puhul, samuti vaestelastele vanema surma puhul. See leevendab nende rasket olukorda ja aitab kõrvaldada muresid ning kuivatada pisaraid.

Ilma sotsiaalkindlustuseta rõhub paljusid mure homse päeva eest ja hävitab elurõõmu ning eneseväärtusetunde. Sotsiaalkindlustus soodustab elurõõmu, mis annab hoogu meie tööle ja olemisele ning oistab elu. Sotsiaalkindlustus annab ühiskonnale ja rahvamajandusele palju vigaseid ja haigeid tagasi terveina ning kasulikena.

On alusetu väita, nagu teeks sotsiaalkindlustus inimese hooletuks enese eest hoolitsemisel. See arvamine on põhjendamatu, sest vähimalt osa kindlustusmaksudest tasub harilikult kindlustatu ise. Sotsiaalkindlustus võimaldab ikkagi vaid kõige hädalisemat ja ei tee veel võimalikku kokkuhõidu ülearuseks. Sotsiaalkindlustus on omaabi, kus kõik ühe eest ja üks kõikide eest välja astuvad ja aitab niisugusena kasvatada arusaamist ühistunde tähtsusest ja kindla ühiskondliku korra vajadusest.

Kehvemate kihtide majanduslik kindlustamine aitab soodsalt kaasa riikliku meeoleolu loomisele ja sotsiaalsete taravuste kadumisele üksikute elanikkonna kihtide vahel.

Nagu näete, on sotsiaalkindlustusel suur ühiskondlik, rahvatervishoiuline, majanduslik ja moraalne tähtsus ning sellega on see tähtis riiklik üldpoliitiline tegur, rääkimata sellest, mis see on igale üksikule isiklikult.

Sotsiaalpoliitilise mõtlemise suunaks peab olema arusaamine ja selles suunas tegutsemine, et igale ühiskonnaliikmele oleks kindlustatud inimväärse ülalpidamise saamine ja iga üksiku inimväärtusest lugu pidamine. Rikas on see rahvas, kus kõik kodanikud on jõukad, mitte see, kus rikkused on kogunenud vaid üksikute kätte.

P. Margna.

SILLAMÄE,

„EESTIMAA OLIKONSORTSIUM“

ESIMENE BENSIINITEHAS EESTIS

**BALTOLIN
SILLAMÄE TEHASE**

toodang on võrdne parimale välismaa ben-
siinile, sealjuures aga ökonoomsem

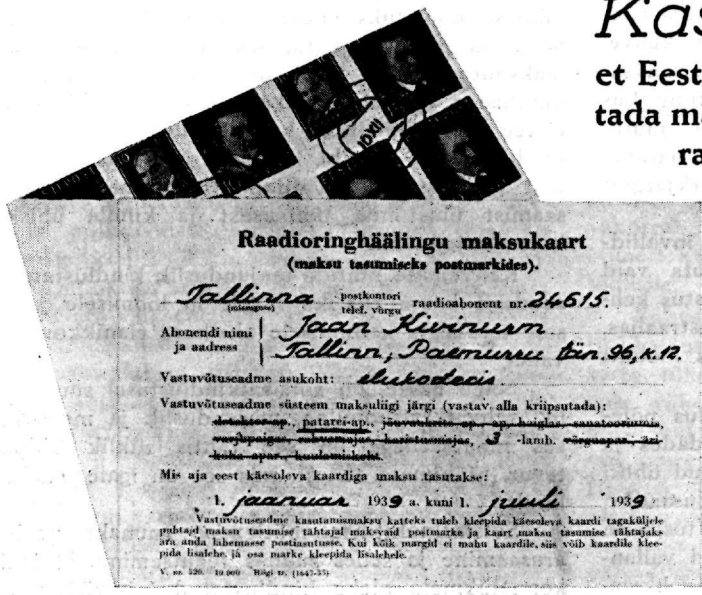
OMA BENSIINIAUTOMAADID

Vene turul Kalevi vastas
Nõmme, Vabaduse puiestee

Autoomanikud
ja
mootorrattajuhid,
tarvitage

BALTOLINI

ja teie hoiate kokku

Kas Teie teate,
et Eesti raadioabonentidel on kasu-
tada maailmas ainulaadne soodustus
radiomaksu tasumiseks?

Kui Teile teeb radiomaksu korraka tasumine raskusi, siis küsige endale postiasutusest pildil kujutatud maksukaart ja kleepige sellele poolaasta jooksul ja vähehaaval Eestis käibelolevaid postmarke kuni järgmisel tähtpäeval tasumisele tuleva summa väärtuseni ning esitage see kaart ühes radiolooga postiasutusele radiomaksu tasumiseks.

1. märtsil 1939. aastal täitub Muusikamuuseumi avamisest 5 aastat. Sellega täitub ühtlasi esimene lühem ja avalikkusele nähtav ajajärk muuseumi elus. Mainitud ajavahemiku kestes on muuseumil olnud kokkupuuteid mitmesuguste isikute, organisatsioonide ja asutustega niihasti sise- kui ka välismailt ja muuseumi arvukate küllastajate hulka kuulub ka Eesti Kaitseliit.

Eesti Kaitseliit, nagu ta on võrsunud meie rahva keskel ja täitnud kiiduväärselt oma ülesande, on ühtlasi annud elava tõenduse sellest, et ta on oma rahva laps ja orgaaniline osa meie rahvast, kes peale oma otsese ülesande elab ja tunneb kaasa oma rahva õilsatele üritustele, kunstidele ja nende jäädvustamisele. Selle tõenduseks on siin Eesti Kaitseliidu muusikajuhtide külaskäik lühiajalise kursuse puhul Muusikamuuseumi 7. jaanuaril s. a.

Nagu haljas, lai, uhke ja kõrge laas rõõmuga vastu võtab iga orkestriheli, nii heatahtlikult vastuvõtlik oli ka Eesti Kaitseliidu muusikajuhtide koosseis Muusikamuuseumis seal pakutavale. Sellast meeleolu, mille tekitas mainitud külaliste kohalviibimine, saab harukordselt muuseumiinimene, kelle igapäevasteks kaaslasteks on tummad ja surnud muuseumiesemed.

Muuseum on mineviku peegel. Nägu, mis meile muuseumi peeglist vastu paistab, on meie mineviku, meie rahva ja kultuuri õige nägu!

Milline nägu aga paistab meile vastu muuseumi peeglist meie muusika alalt? On ju muusika kunstidest elulisim, sest ta saadab meid hällist hauani. Ja järelikult peab siis ka meie muusikalise mineviku nägu muuseumi peeglist meile vastu paistma elulisemana teistest aladest. Tahame loota, et see nii on, ja kui mitte olevikus, siis vähimalt lähimas tulevikus.

Iga inimese, iga rahva, riigi ja seltskondlikus elus on kõikjal muusikal tähtis koht. Kõikjal saadab muusika meie töid ja toiminguid.

Muusikaga tegeleb noorur, karjapoiss, kooliõpilane, tööline, sõdur, kaitseliitlane, haritlane, kõrgemasse seltskonda kuuluv isik, riigijuht ja lõpuks iga elav, mõtlev, tegev inimene.

Meie ei pea endastmõistetavaks mitte ainult nähet, et inimene kui kõrgem olevus tegeleb muusikaga, vaid me saame aru ja tunneme kaasa ka alamale olevusele — linnule näiteks, kui ta ümber aasta, vaatamata elatis- ja ilmastikuoludele, teeb omamoodi muusikat ja sellase muusikateenimisega meie tundeid rahuldab.

Nii näeme muusikat saatjana kõigis inimese elu-avalduis, nagu on valguse alatiseks, lahutamatuks seltsiliseks vari. Sellest muusika kui elu rikastavast tegurist jatkub igale kogu inim põlvteks, ja väärtuslikem sellest säilib järgnevaile põlvetele, tulevikule.

Üks meie praegusaja rahvapillimehi põllumeeste pe-rest, Jaan Põldsalu Põllküla Kuusikult, ütleb muusika kohta järgmist: „Kui juba iga tühipaljas lind metsas

laulab, miks ei peaks siis mina seda tegema! Seepärast ükskõik millise töö juures kui ma ei laula, siis vähimalt vilistan, kuid vait ei saa ma kunagi olla. Või olgu siis, kui on käsil õige raske töö, mis paneb lõõtsutama.“

Muusika sügav mõju aga ei kütkesta mitte ainult inimest, vaid ta on suuteline seda tegema ka metsikute loomadega.

Muusika on nii vana kui inimsugu ja ulatub seega tagasi ürgaegadesse.

Mida on muusika inimkonnale, seda on ta ka eesti rahvale ja ta minevikule. Meie ajaloo, ja nimelt hilisemast järgust, teame, et muusika esimeste ülemaaliste laulupidude kaudu on olnud kogu rahvale äratajaks, õhutajaks, rahva iseteadvusele, isetegevusele kihutajaks, rahva koondajaks, vaimustajaks, rahva hinge ülendajaks ja ettevalmistajaks tulevastele võitlustele oma iseseisvuse eest. Kuna siit tuleb meie iseseisvuse võitluse tee algust otsida, siis võidakse õigusega ütelda — eesti rahvas on enese vabaks laulnud.

Neist momentidest oleme seni omas võitlushoos ja edasirühkimises liigselt kergesti edasi läinud, kuid mida kaugemale jõuame, seda enam ja enam hakkame kinni ärkamisajastust ja sellest vaimust ning püüame esile tuua iga vähimatki nähtavat ja nägematut tähist ning tunnustajat sellest erakordselt ajajärgust. Siin on muusikal ja Muusikamuuseumil tähtis ülesanne ja osa.

Muusikaajalugu selgitab meile muusika tekkimist, esinemist ja selle arenemiskäiku minevikus. Viimasel ajal aga on ajaloole abiks astunud muuseumid ja muusika alal muusikamuuseumid. Muuseumid ongi suutnud tõhusalt abistada, toetada ajalugu, ajaloo väiteid.

Meie ajastul on aga teadus ja tehnika seevõrra arenenud, et nähtavate muusikaliste väärtuste säilitamise kõrval võimalik on ühel ajal elaval kujul jäädvustada ka elavat heli ja selle tekitajat, sünnitajat. See on üht-

Palade valik rahvamuusikast jäädvustamiseks heliplaadil. Kihnu laulikud ja pillimees Muusikamuuseumis. Keskel mag. H. Tampere ja paremal Muusikamuuseumi juhataja Aug. Pulst

Väljapanekuid Muusikamuuseumis. Keskel helilooja Peeter Süda rinnakuju. Paremäl kontrabasskunstniku Ludvig Juhli rinnakuju

lasi parim moodus praegusaja muusika pärandamiseks tulevikule.

Eesti võib ennast arvata nende rahvaste ja riikide hulka, kes muusika tähtsust kõrgelt hindavad ja muusikaliste väärtuste säilitamiseks eri asutuse — muusikamuuseumi — omavad.

Olgugi meie Muusikamuuseumi iga alles lühike, täitugugi 1. märtsil sel aastal ta asutamisest alles esimesed viis aastat, on ta Baltimail siiski esimene. Lähima muusikamuuseumi leiame vaid Rootsist, Stockholmist.

Kuigi momendil meie Muusikamuuseum esineb algelisena, vähearenenuna, on tal lootus ja eeldusi lähimas tulevikus tõusta väärikale seisukohale teiste meie sellelaadiliste asutuste peres.

Muusikamuuseumi asutamine. Alguse sai muuseum helilooja Peeter Süda kogust, kelle mälestusi hakati koondama alalhoidmiseks Tallinnas Eesti Muuseumi juures 1920. aastal, s.o. kohe pärast helilooja surma.

Helilooja P. Süda mälestuse jäädvustamiseks astus kokku esialgselt omavaheline toimikond ta lähimaist sõpradest. Toimikond muudeti 1924. aastal helilooja nimeliseks mälestuse jäädvustamise ühinguks. Ühingu tolleaegsest tegevusest oleks nimetada kõigi P. Süda mälestuste koondamine ja talle mälestusmärgi püstitamine Tallinna Kaarli koguduse vanale kalmistule. P. Süda oli esimene eesti helilooja, kellele püstitati mälestusmärk.

Lahendanud need ülesanded, jäi järele vaid ta helitööde kirjastamine, mis aga oli aega ja kulu nõudev ja milleks ühingut enam nii väga tarvis ei olnudki. Ühingu lõpetamiseks aga ei olnud samuti väljavaateid, sest ei leidunud organisatsiooni, kellele oleks võidud P. Süda mälestusmaterjale kogu ulatuses üle anda.

1929. aastal otsustati P. Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühingu ümber muuta ja registreerida Eesti Heliloojate Mälestuse Jäädvustamise Ühinguks. Ühingu juhatus, põhikirja muutmisele asudes leidis, et laiemalegi alusele rajatud ühingu satub ummikusse, sest kuhu koondada kogutavad mälestused ja kes hoolitseb siitpeale üldse muusikaliste väärtuste kogumise eest, sest Tallinna Eesti Muuseum, kus eriosakonnana esines ka muusikariistade ala, oli muudetud puhtakujuliseks

kunstimuuseumiks ja seetõttu teisi alasid üldse enam ei harrastanud.

Nii tuli juhatusel minna veel samm kaugemale ja tulemuseks oli, et ühingu sai uue nimetuse — Muusikamuuseumi Ühingu — ja võttis omaks põhimõtte — koguda muusikalisi väärtusi kogu meie muusikakultuuri alalt, millise seisukohaga ühines ka üldkoosolek.

1931. aastal uue põhikirjaga ja uue nimetuse all ümberregistreerunult, asus ühingu energiliselt tegutsema 1932. aastal ja esines 1933. aastal, s.o. 10-da juubelilaulupeo näitusel, juba ühe osana oma alalt, ning 1934. aastal 1. märtsil toimuski muuseumi avamine.

Olgu siinkohal tähendatud, et siin mainitud aastad olid tegelikult ainelise surutuse, kriisi aastad ja ühingul tuli kogu ettevõtte rajada ainult oma tegevusele ja oma summadele. Summasid saadi tol korral muuseumi poolt korraldatud ettekandeist ja ringreisidest üle-eestilises ulatuses.

Eeskava sisaldas rahvamuusikat, kombe- ja mängudevara ning esinejaiks lavadel olid külakunstnikud, s.o. vanad rahvalaulikud ja pillimehed, keda vajaduse piires abistasid noored. Ringreisid õnnestusid sellaselt, et muuseumile avanes võimalus üksi avada ja ühe aasta kestes seda ülal pidada. Kui üteldakse, et eesti rahvas on enamast väbaks laulnud, siis on õige ka ütelda: Muusikamuuseumi ukсед on lahti laulnud ja mänginud meie rahvalaulikud ja pillimehed. See au jääb neile ka tõeliselt.

Muusikamuuseumi avamine toimus järgmiselt. Avasõna ütles ühingu esimees helikunstnik J. Helila, avakõne pidas prof. J. Aavik ja avas Haridusministeeriumi teaduse- ning kunstiosakonna direktor G. Nei. Viimane ütles muuseas: „Et Muusikamuuseum asutatakse meie muusikauilikoole juure, sellega koondub siia katuse alla kogu meie muusikakultuur, mis on väga tähtis. Seepärast tunnustab ja toetab Haridusministeerium muuseumi ja annab temale üle avapäeva puhul kogu oma muusikalised väärtused.“ Selle järele andis direktor G. Nei muuseumile üle suure paki helitööde käsikirju — A. Thomsonist, R. Tobiasest ja K. A. Hermannist. Avamist aga ilustasid rahvalaulikud ning pillimehed oma ettekandega. Nad olid äsjaavatavasse muuseumi koondatud selleks, et 3. märtsil alustada järjekordset neljandat ringreisi, seekord Põhja-Eestis ja uue eeskavaga. Muuseumi avatalitusele oli ilmunud umbes 50 helikunstnikku, muusikasõpra ja kutsutud ametiasutuse esindajat, kes oma nimed esimestena kirjutasid muuseumi külalisraamatusse.

Muuseumi kogud avamismomendil suutsid juba anda lühikese ülevaate muuseumi kogumisaladest, mis olid jaotatud viide peaosakonda, kuigi ühisesse ruumi. Need osad olid ja on praegugi järgmised: rahvapillid, rahvusvahelised ehk linnapillid, laulikute ja pillimeeste mälestuskogud, eesti helikunstnike mälestuskogud ja laulupidude osakond ühes kooridega.

Vahepeal on muuseumi kogud hoogsalt kasvanud ja sisaldavad momendil üle 400-numbrilise kogu väljapanekute osas ning tagavarasid ladus ja veel muusika-arahivi. Viimane sisaldab ainult Peeter Süda osas ligikaudu tuhandenumbrilise raamatu-nootide-kogu. Mälestus-

kogudes leidub materjale 160 isiku, helikunstniku, muusikategelase, rahvalauliku-pillimehe ja kooride kohta 240 mapiga. Rohkel arvul on materjale muuseumi koondumas.

Elava osana esitas muuseum ajavahemikul 1932—1936 rahvalaulikuid ja pillimehi neile omaste ettekannetega rahvamuusika, rahvatantsude, -kommete- ja -mängude alalt üle-eestilises ulatuses 297 saalis 570 ettekandega 97.945-le kuulajale. Vanade ettekandeid esitati kõigi suuremate teatrite lavadel peale Tallinna Estonia teatri. Viimases toimusid ettekanded Estonia kontsertsaalis.

Kõikjal anti koolinoortele päeval eriettekanne odavate pääsmetega, võimaldades ka abisaajatel õpilastel tasuta sisse pääseda.

Vanad tegelased sooritasid ettekandeid 30-päevase ringreisi kestes sageli ilma puhkepäevata. Oli päevi, kus anti eeskava kolm korda päevas (näiteks Pärnus, Kuressaares ja Nissis).

Esitades kombeid-mänge, esinesid vanad laval perekondlikus koosseisus — peremees, kelleks oli hariilikult torupillimees Saaremaalt, perenaiseks laulik Pärnumaalt, sulaseks pillimees ingerlane Narva-taguselt maa-alalt ja peretütardeks ning -poegadeks paar-kolm noort. Peale selle pillimehed ja muud asjaosalised.

Eeskavas pakuti kommetest — jõule, nääre ja osaliselt ka pulmi. Kindlat teksti ei olnudki, vaid tegevustik tõi ise esile asjakohased ja sobivad kõnelused ühes rahvapäraste väljenduste ning naljadega.

Vanad tegelased, kes küll rahva ees olid esinenud, peamiselt pulmades, kes eestlauljana, kes pillimehena jne., ei olnud ju laval esinemisega harjunud, kuid kodunesid pealegi, ja sellaselt, et täissaali ees tegid seda innuga, hõredale saalile aga vaatasid halvakspanevalt, üteldes: „Kellele me mängime, kui rahvast on vähe.“

Sellaste esinemistega, kus rahvapärast algupära pakuti algupärase ettekandes, suudeti kuulajaskonda, kes, muide, koosnes sülelastest raukadeni, kütkestada kogu ettekannete kestes ja koguni viia vaimustusse. Oli isegi juhtumeid, kus kuulaja saalis unustas ümbruse ja asus lavalolijaga kõnelema või koguni astus saalist lavale tegelaste hulka, soovides kuppju ja aadrit saada pulmatohtrilt laval. (Kadrinas, Laiusel, Kanepis jne.)

Kuulajaskonna esindajad, peamiselt õpetajad, kviteerisid oma rahulolu ringreisiraamatus vägagi soojade sõnadega, millest siinkohal vaid paar näidet.

„Kui unenäos kõik äkki tundsi end muinasvallas, Kus seni ainult mõttelend meid viis. See õhtu ilus meele kõigil üle kallas sest muistsest röömust, millest helises kord hiis. Me vaimus tundsi end kaugel aastasadu; See ilus töö ei lase muinasvaral kadu...“

Piirsalu, 25. okt. 1933. a.

M. Torn (allkiri),

Piirsalu haridusseltsi „Edu“ esimees ja algkooli juhataja.

„Oli väga huvitav kuulata Muusikamuuseumi rahvalaulu ja pillilugude ettekannet, mis sooritati tõetruult ja mis värskendava puhanguna annavad jälle uut elujõudu meie loominguale rahvamuusika ürglättest...“

Tallinn, 12. XII 35.

Prof. Juhan Aavik (allkiri).

„Igähele, kes mitte ainult rahvuselt, vaid ka südame ja hingega on eestlane, pakub Muusikamuuseum unustamatuid elamusi...“

9. sept. 1935. a.

Kold, Põltsamaa linnapea (allkiri).

Muusikamuuseumi ringreiside tegelasi 1935. aastast.

„Putkastes, Martna kihelkonnas 24. X 33. Muusikamuuseumi Ühingu ettekanded rahustasid mind äärmiselt.“

Ants Laipman (allkiri).

„Peaaegu selliseid ettekandeid elavaiks ja ainulaadseiks ajalootunniks, mida võiks soovida õpetada... Kahe elava tunniga, mida pakub Muusikamuuseumi Ühing, omandame rohkem kui mitme tunniga ja mitme aastaga koolis. Jääks soovida, et selliseid ettekandeid ikka korrataks.“

26. sept. 1932.

A. Saukas (allkiri), Kehtna algkooli juhataja.

„Suurim aitäh. Meie ukseid olgu Teile alati avatud.“
Lehtses, 7. märtsil 1934. a.

G. Laupa (allkiri).

„Sõitsin 10 kilomeetrit läbi pori ja vihma — kuid ma ei kahetse seda kunagi.“

Tsirgus, 2. X 32.

E. Kurvits (allkiri).

Sellaseid otseseid väljendusi muuseumi ettekannete kuulajaskonnalt leidub ringreisi-raamatuis iga ettekande kohta. Need täidavad sadasid lehekülgi ning on eranditult heakskiitvad, tunnustustavaldavad ja ettekannete kordamist soovivad.

Siin mainitud ettekanded sooritas muuseum omal riisikol ja ilma vähimagi välistoetuseta, makstes ühtlasi lõbustusmaksu kogusummas 1500 krooni.

Viimaseil aastail ei ole sellaseid ringreise enam korraldatud, sest toetust, mida paluti, ei ole saadud ja halbade ilmastikuoludega on mõnigi ringreis puudu-jäägiga lõppenud.

Tähtsada võiks siinkohal veel, et laval esinejaist tegelasid oli vanim 82- ja kuulajaist saalis vanim 102-aastane.

Rahvamuusika jäädvustamine heliplaatidel toimus aastail 1936—1938, ja nimelt kolmel erijuhul. Asja läbiviijaks oli siin Muusikamuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv, Riigi Ringhääling ja toetajaiks Riikliku Propaganda Talitus ning Kultuurkapital. Üldkorraldus kuulus Muusikamuuseumile.

Plaadistamismaterjali andsid Muusikamuuseum ja Eesti Rahvaluule Arhiiv, kuigi enamik kuulub esimesele.

Palade valiku tegid prof. A. Vedro E. V. Tallinna Konservatooriumist, dr. O. Loorits ja mag. H. Tampere Eesti Rahvaluule Arhiivist ja A. Pulst Muusikamuuseumist.

Senised tulemused on: 56 rahvalauliku ja pillimehe esinemisel on raadioplaati lõigatud 629 üksikpala välja-mängukestvusega 11 tundi ja 14 minutit. Sisult leidub plaatides rahvaluule peagu kõigist iseloomustavaist piirkonnist ja pillilugusid peagu kõigil meie rahva pil-

Miina Härma 75-aastane

Ei suuda uskuda! Kas paberites ei peitu ehk viga? Siiski: 9. veebruaril möödus kolmveerand sajandit meie kuulsurikka helivõluri sünnihetkest.

See jõuline, vaimust särav kuninglik naine on mõistnud edukalt võidelda salakavala ajahambaga.

Miina Härma isikupäraseks relvaks on olnud ta suur elutöö heliloomingu näol, samuti armastus ning huvi elu vastu üldse kõige laiemas, õilsamas, mitte-egoistlikus mõttes.

Inimpõlvede lauluks on ja jääb Miina Härma helitoodang meie rahvale. Rõõmus ning mures kannab eestlasi see laul, sidudes eesti tütreid ja poegi lahutamatu kodumaaga ja selle saatusega.

lidel ning veel lindude laule, lindude hääli, metsloomade hääli, karjaste huikeid, arstimis- ja lausumissõnu, jutte jne.

Kõigist siin esinenust leiduvad muuseumis eluloolised andmed, pildistused jne. Töö jätkub.

Muuseumi tuluallikaiks on olnud seni — muuseumi asutamisel ja algaastail selle ülalpidamisel muuseumi enda kogutud summad ja alates teisest tegevusaastast pärast muuseumi avamist ka Kultuurkapital. Viimaselt saadi esimeseks toetuseks summade jagamisel 100 krooni, kuid alates möödunud aastast on Kultuurkapitali toetus seevõrra suurenenud, et jätkub praeguses olukorras muuseumi ülalpidamiseks. Seejuures puuduvad aga muuseumi arendamisvõimalused. Raha- ja äriasutused on võimaluste piires oma puhaskasust toetusi määranud. Tallinna linn toetab muuseumi alates tema kolmandast tegevusaastast, kuigi piiratud summadega.

Ruumid on muuseumile seni tasuta E. V. Tallinna Konservatooriumilt, ja juba muuseumi asutamisest saadik, s.o. enne konservatooriumi riigistamist. Konservatooriumi hoone juurehitamisel loodab ka muuseum viimaselt avaramaid ruume.

Miina Härma jõuliste, haaravate viiside saatel on Kange Kalev kaitsnud oma lapsi, õpetades neid vahvasti võitlema kuni lõpliku võiduni, s. o. iseseisvuseni.

Jutustatagu neil päevil ning alati eesti kodudes Miina Härma elulugu, toonitatu tema teeneid, too-dagu eeskujuks noorsoole tema kõrgeväärtuslikku isikut.

On imetaoline tõik, et noor eesti neuu esines sihikindlalt eestlasena ajal, mil Eesti nimi oli täiesti tund-matu laias maailmas ning halvustatud ja alavääristatud oma maal.

Eneseusaldus ja vaimne iseseisvus tegid eesti tütar-lapsest kunstniku, keda eesti rahvas on valmis kätel kandma.

Kauneima lehekülje eesti helikunsti ajaloos annab Miina Härma tegevus.

Tallinna Konservatoorium ja Helikunsti Sihtkapitali Valitsus valisid juubilarikonservatooriumi a professoriks.

Eesti Lauljate Liit annetas M. Härmale kuldse teenemärgi ja asutas koos teiste organisatsioonidega T. konservatooriumi juure juubilarinimelise stipendiumi andekaile, toetust vajavaile õpilasile. Aluseks stipendiumile annetas Vabariigi President Kr. 1.000.—.

Muusikaelus järgnev aasta kannab Miina Härma nime.

Kuid see ei ole veel kõik — Miina Härma teened Eesti muusikaelu ja kultuuri arendamisel on teinud temast kodumaa populaarseima helikunstniku. Ta on valitud mitmete ja mitmete muusikaliste organisatsioonide auliikmeks. Mis aga tema teeneid kõige rohkem hindab, see on asjaolu, et Tartu ülikool valis teda ta juubeli puhul audoktoriks. Seega on Miina Härma esimene audoktori kraadiga naine Eestis.

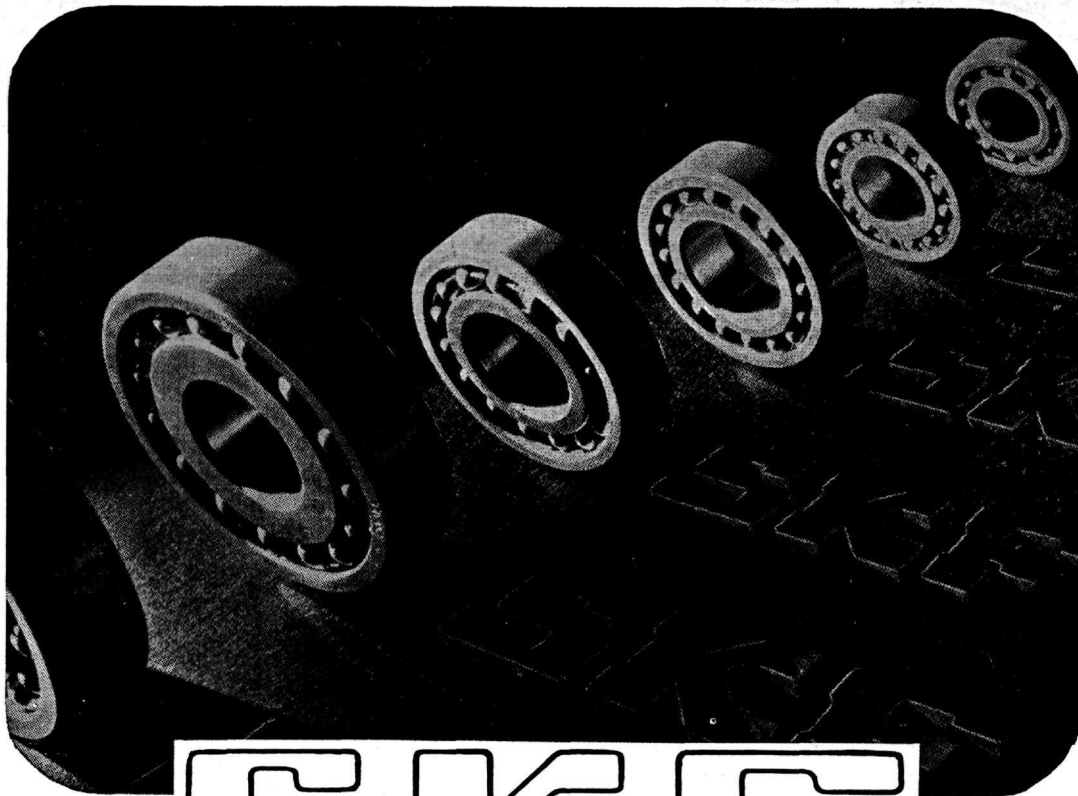
Soovime lugupeetud juubilarile helgeid päevi tulevikus.

Muuseumi küllastamine on suurel määral pidurdatud sellest, et avatud aeg on piiratud ainult kolmele päevale nädalas — pühapäev, teisipäev ja neljapäev, kella 12—14, millest aega tahetakse peatselt avardada igale päevale nädalas.

Muusikamuuseumi Ühingu juhatusse kuuluvad: J. Helila, prof. A. Vedro, prof. J. Vaks, V. Toomingas ja A. Pulst.

Muuseumi juhatajaks on A. Pulst, täites ühtlasi ka ringreiside juhataja ja asjaajaja kohuseid.

AUG. PULST.

SKF

R o o t s i
k v a l i t e t -
k u u l l a a g r i d

PEAESINDUS JA LADU:

LINKE & MARTINSON,

TALLINN, VENE TAN. 11, TELEF. 432-86, 432-58

VABADUSRIST 20-AASTANE

Vabadussõjas kordasaadetud kangelastegude, samuti Vabadussõja ajal ülesnäidatud tähtsate riiklike teenete eest on annetatud meie ja välismaa väärikaile kodanikele nende tegusid hindav sümbol — Vabadusrist.

Vabadusristi tekkimise ajalugu ulatub juba nende sangarlikele päevadele, kus meie kodumaa pinnal käis kibe võitlus riikliku iseseisvuse eest. Üksikute kangelaste väärikad ja sangarlikud teod panid meie juhtivates ringkondades mõtte liikuma, kuidas hinnata nende meeste tegusid, kes läksid vaenlasele vastu kangelasliku surmapõlgusega ja seadsid kodumaa vabaduse mõtte kõrgemale oma isikust ja elust. Oli ju meie Vabadussõda tulvil sääraestest kangelastegudest, millega võisid toime tulla ainult sügavast isamaa-armastusest ja kodukaitse tahtest juhitud kodumaa pojad, kes võitlusesse minnes seadsid endale kindlaks ülesandeks kas võita või surra, allajäämine meid ründavale vaenlasele ei tulnud nende hingest kõne alla.

Kuuldes meie vabadusvõitlejate kangelastegudest ikka uusi ja uusi lugusid tekkis meie Ajutise Valitsuse ringkondades mõte asutada eriline aumärk Vabadussõja kangelaste väärikate tegude hindamiseks. Küsimusest oli eriti haaratud praegune Vabariigi President Konstantin Päts, kes tookord Ajutise Valitsuse juhina võttis küsimuse isiklikult kaalumisele ja töötas välja isegi vastava põhikirja. Küsimust oli arutanud ka kadunud Jaan Poska, kelle paberite hulgas leidub märkusi Vabadussõja teenetemärgi asutamisest, mis ta nimetas ise Kalevipoja võidumärgiks.

Küsimus oli korduvalt arutusel ka Ajutise Valitsuse koosolekul, kus ta leidis põhimõttelikkude heakskiitmist. Tuli vaid asuda vastavate eeltööde tegemisele ja sellekohase statuudi väljatöötamisele.

Sõjavägede Ülemjuhataja päevakäsus 21. jaanuarist 1919. a. leidub kavatsatud ettepaneku kohta järgmine korraldus:

„Ajutine Valitsus on põhjusemõttelikkude otsustanud:

1) Vabaduse sõja ordu märgi (kolm järku) ja vabaduse sõja risti (kolm järku) luua.

Ordu märgi ja sõja risti statutid saavad olema peaaegu niisamasugused, kui Vene Jüri ristol.

2) Ohvitserisid, vahvuse eest aukraades kõrgendada.

Käsin polkudes kohe eeltöödega alata, et võimalik oleks sellekohaseid ettepanekuid teha, kui ülemal tähendatud aumärkide andmine ja ohvitseride aukraadides kõrgendamine läbi viiakse.“

Küsimuse arutamine kandus edaspidi juba reaalsele alusele ja nii on teada, et 16. aprillil 1919. a.

võeti Ajutise Valitsuse poolt vastu Vabadusristi seadus teadaandega, et Vabadusristi asutamise päevaks tuleb lugeda Vabariigi esimene aastapäev — 24. veebruar 1919. a. Nii siis möödub tänavu Vabadusristi tegelikust asutamisest kaksikümmend aastat.

Vabadusristi asutamise päevast kuni selle põhikirja lõpliku kinnitamiseni möödus siiski hulk aega. Küsimus oli vahepeal arutusel mitmesugustes komisjonides, kus täiendati tehtud ettepanekud Vabadusristi asutamise kohta, kaaluti põhikirja-statuudi kokkuseadmiseks vajalikke küsimusi ja arutati kõiki jooksvaid küsimusi, mis sellega ühenduses.

Teade Vabadusristi asutamise kavatsusest oli vahepeal levinud ka väerindele, kus käisid vihased ja verised võitlused. Nii mõnigi mees sai sellest mõttest hoogu ja soov Vabadusristi kätte teenida juhtis sõdureid uutele kangelastegudele. On teada mitmeid juhtumeid, kus meie mehed, minnes Vabadussõja erilisele ohtlikesse lahinguisse, lausuvad: „Mehed, nüüd tuleb panna viimne välja — me saame kas Vabadusristi või puuristi, — teist valikut ei ole.“ Ja tõesti — mõte Vabadusristist kui üllast teenetemärgist kodumaa vabastamise eest julgustas mehi uutele kangelastegudele.

Vahepeal arenes Vabadusristi asutamise mõte Tallinnas edasi, kuigi ristide tegeliku jagamiseni kulus veel hulk aega.

Vahepeal oli siiski jõutud niikaugemale, et Ajutise Valitsuse poolt 16. aprillil 1919. a. vastuvõetud seaduse alusel annetati kaheksa esimest Vabadusristi, kõik välismaalastele, kellede teenete hindamine oli pakilisem, sest arvati, et meie omad inimesed võivad kuni Vabadussõja lõppemiseni oodata. Esimesest kaheksast Vabadusristist annetati üks ka maailmasõja lahingutes, millest võtsid osa ka paljud eestlased, kuulsaks saanud Verduni linnale. I liigi I järgu Vabadusristi (sõjaliste teenete eest) andis Verduni linnale üle 14. mail 1920. a. meie tolaeagne Pariisi saadik K. R. Pusta, kes pidas sealjuures järgmise kõne:

„Eesti vabariik annab selle aumärgi vanale Verduni linnale, sest et sellel on pikk minevik ja raske ajalugu, sest et ta oma suurepärase vastupanuga pealetungile, mis paisati tema vastu nelja aasta jooksul, on selleks, kes esindas kõige traagilisemat kui ka kõige kuulsamat Prantsusmaa vahvust ja tahtmist.

See linn on ka meile selle poolest kallis, et Verduni lahinguväljadel võitlesid ja leidsid kuulsat surma eestlased, kes tulid ühes Vene väeosadega Prantsusmaale. Verduni kaitsjate haud varjab ka Eesti poegi.

Nõndasama oli see ka Verduni kindluses, kus hakati koguma eestlasi, kes põgenesid vaenlase vangist või kes astusid Prantsuse sõjaväkke."

Vabadusristi annetamine Verduni linnale sündis küll juba 5. augustil 1919. a., kuid mitmesugustel põhjustel ei saadud seda enne eelpoolmainitud tähtsuga kangelaslike lahingutega kuulsaks saanud linnale üle anda.

Ajavahemikul pärast esimeste Vabadusristide väljaandmise otsust käis kibe töö lähemate piiritlete määramiseks, kuidas ja missugustel tingimustel neid meie oma kodanikele anda. Küsimuse otsustamine jõudis lõppajajärku 1920. aastal, kus Vabariigi Valitsuse otsusega 13. ja 19. jaanuarist kinnitati Vabariigi valitsemise ajutise korra § 12 alusel Vabadusristi põhikiri. Selle järgi loetakse Vabadusristi asutatuks Eesti Vabariigi iseseisvuse esimesel aastapäeval, 24. veebruaril 1919. a. Põhikirja järgi kuulub Vabadusrist autasutähena väljajagamiseks: 1) Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete eest (I liik), 2) Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest (II liik) ja 3) vabadusvõitluses ülesnäidatud kodanlike teene eest (III liik), kusjuures iga liik jaguneb kolme järku. Veidi hiljem, 3. aprillil 1920. a., määrati kindlaks, missugused vägiteod võimaldavad Vabadusristi saamist.

Ühenduses Vabadusristi asutamise oli tekkinud ka mõte eriliste soodustuste andmise kohta Vabadusristi kavaleridele. Vabariigi Valitsus jättis aga selle neistki põhikirjast välja kuna arvati et soodustuste ja eriliste eesõiguste andmise küsimus kuulub ainult Asutava Kogu võimupiiridesse.

Vabadusristid anti nüüd Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud põhikirja alusel välja, kuid ilma eriliste soodustusteta Vabadusristi kavaleridele. Vabadusristi edaspidise annetamise kohta asuti aga varsti seisukohale, et see tuleb lõpetada, kuna Asutava Kogu poolt vastuvõetud põhiseaduse alusel ei olnud lubatud anda Eesti kodanikele mingeid aumärke, välja arvatud need, mis olid annetatud sõja ajal isamaaliste teenete eest. Kuna aga mõneil poolt kindlat rõhutati, et paljude teened on jäänud Vabadussõjas hindamata, siis tekkis küsimuse ümber avalik poleemika, mis kandus isegi ajakirjanduse ja kogudele. Lõpuks ei saadudki küsimuses muida selgust kui pöörduti Riigikohtu poole seletuse saamiseks. Riigikohtus tegigi saalomoniliku otsuse, seletades küsimust nii, et Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest võib Vabadusriste edasi anda, kuna seaduses ei ole piiratud risti annetamise aeg, vaid ainult teened, millele eest Vabadusristi antakse. Toetudes sellele otsusele jätkati Vabadusristi väljaandmist kuni 1925. aasta 19. juunini, mil see eriseadusega lõpetati. Vahelpeal jõuti veel hinnata 1. detsembri 1924. a. massu mahasurumisest osavõtjate teened.

Nagu nähtub Vabadusristi Vendade Ühenduse Keskjuhatusel poolt väljaantud kogutööst "Eesti Vabadusristi kavalerid", kus on loetletud kõik Vabadusristi saajad ja suurem osa eestlastest Vabadus-

risti kavaleride elulugusid, on Vabadusriste üldse välja antud 3132, neist eestlastele 2074 ja välismaalastele 1058. Välismaalastest on saanud Vabadusriste järgmiste riikide kodanikud: soomlased 666, rootslased 18, inglased 130, belglased 3, argentiinlased 2, jaapanlased 3, itaallased 11, kolumbialased 1, leedulased 2, lätlased 50, poolakad 40, portugallased 35, prantslased 35, ameeriklased 43, daanlased 48, ungarlased 2 ja Vatikani kodanikud 2. Vabadusristi saajate hulgas on ka, nagu juba eelpool nimetatud, Verduni linn. tundmatu sõdur jne.

Vabadusristi kavaleridest Vabadussõja kangelaste autasu küsimus jäi lahendamata kuni 15. veebruarini 1923. a., millal vastuvõetud Vabadussõjast osavõtnud sõjaväelaste autasu seadusega Riigikogu pani maksma osalised Vabadusristi kavaleridele antavad lisasoodustused. Selle seadusega määrati Eesti kodanikele, sõjaväelasele, kes on osa võtnud Vabadussõjast ja kelle teeneid Vabadussõjas on hinnatud I ja II liigi Vabadusristi annetamisega, autasu kas normaal- talu või ühekordse toetusraha ulatuses. Autasusummad ulatusid kõrgemaile juhtidele 1000—5000 kr., teistele 100—750 kroonini. Hiljem on neid soodustusi laiendatud, nii et praegu on Vabadusristi kavaleridel veel rida lisasoodustusi: neile on võimaldatud prii sõit Vabariigi raudteedel, Vabadussõja kavaleride lapsed saavad riigi õppeasutuses prii kooli, neil on erus või reservis olles vormikandmise õigus, neid võidakse matta sõjaväeliste auavaldustega sõjaväe kalmistule jne.

1923. a. nandi Tartus alus ka Vabadusristi Vendade Ühenduse, mis loodi 1923. a. juulikuu koolitöös Vabadusristi Vendade Ühenduse Keskjuhatusel alla, Vabadusristi Vendade Ühenduse, mis seadnud oma ülesandeks:

- 1) Eesti riikliku iseseisvuse ja rahvusliku omakultuuri tähtsuse ning nende kaitsmise vajaduse selgitamist;
- 2) oma kaitsväe vastu huvi ja armastuse äratamist;
- 3) Vabadussõja mälestuse jäädvustamiseks ja kallikspidamiseks kaasaaitamist;
- 4) Vabadusristi kavaleride vahel sideme loomise omavahelise läheduse võimaldamiseks ja mõtete vahetamiseks;
- 5) oma liikmete kultuurilise taseme tõstmise, arendades ja kultiveerides neid eeskätt eneseühendamise taht ja kodaniku- ja inimkohuste teadvusel põhinevat aitamist;
- 6) Vabadusristi kavaleride õiguslike huvide kaitsmist;
- 7) ainelisse kitsikusse langenud kavaleride aitamist ja toetamist;
- 8) surma- või lahkunud kavaleride mälestamise ja kallikspidamise eest hoolitsemist.

Vabadusristi vendade lipukirjaks on: „Vabale Eestile — truud surmani!“ Selle sõlsa deviisiga on koondanud meie Vabadussõja kangelased oma read ühenduseks, mis ühendab neid surmani. Ja kui on üks Vabadusristi ühenduse vend lahkunud, siis on lahkunud koos temaga ka Vabadusristi, mille iga ulatub üldse käesoleva põlvoni. Nii võib juhtuda mõne aja pärast, et meil pole enam ühtki Vabadusristi kandjat, sest peale Eesti kodanike meil kodumaa Vabadusriste välja antud ei ole.

L. S.

NKK ülemaalsed toitlusjuhtide kursused

NKK toitlusjuhtide kursustest osavõtjad 3.—8. veebr. 1939. a. Valgas

3.—8. veebr. 1939. a. toimusid NKK ülemaalsed toitlusjuhtide kursused Valgas. Kursuste ülesandeks oli anda NKK toitlustajatele täiendavaid teadmisi (nii teoreetilisi kui ka praktilisi) hulkade toitlustamisel, aidates sellega suuresti kaasa ka meie perekonna ja rahva toitlustamise küsimuse edendamiseks ja arendamiseks. Kursuste kava kohaselt käsitleti pikemalt toitlusküsimust toiduainete tundmise, sisaldavuse, toiteväärtuse ja selle tehnilise valmistamise seisukohalt, haigete, laste ja noorte toitmist, toiduainete kaubandust ja käsitamist nii perekonna kui ka hulkade seisukohalt. Suurem osa ajast oli pühendatud Naiskodukaitse otsese toitlustamise käsitlemisele, s. o. massitaitlustamisele, toidutabelite koostamisele ja arvepidamisele seoses kontrolliga. Pealeselle käsitleti rahvusliku toitlustamise põhijooni, einelaudade ja pidusöökide korraldamist ning eeskujuliku perekonna köögi sisustust; tutvustati kursuslasi toitluspersonaali ülesannete ja kohustustega. Lõpuks käsitleti ka meetoodilisi küsimusi, kus selgitati küsimusi ja põhimõtteid, kuidas anda õpitud aineid edasi, missuguseid nõudmisi peab juht püstitama nii enese kui ka kuulaja seisukohalt.

Hoolimata sellest, et töö kestis 6 päeva à 10 tundi, püsis kuulajaskond väga erksana ja heas meeleolus. Alati rõõmus ja lahke naeratus näol, sõbralik ja viisakas käitumine, täpsus ja kord igal alal, see kõik kandis kursuslasi kogu aja ja nakatas ning tõmbas kaasa ümbruskonda. Tööd on tehtud tõsiselt ja suure vastustusega, teadmise juures, et see kõik läheb meie kallil kodumaa hüvanguks.

Üldse kursusest võttis osa 92 Naiskodukaitse massitaitlustajat, kellele kursuse lõppedes korraldati katsed. Kursuse lõpetas 77 isikut. Lõpetajatele anti välja toitlusjuhi tunnistused.

Lektoreiks olid pr. dr. M. Jürisson-Kleitsmann, pr. O. Kesk, pr. Kalling-Kant, hr. chem. Peterson, hr. J. Hannibal, hr. Tõnisson, hr. Kiipus ja NKK toitlusvanem pr. A. Kuperjanov.

Kursuslaste toitlustamine lasus kogu aja NKK Valga ringkonnal, samuti ka kõik teised sisemised korraldused. Kursuse aujuhatajaks oli NKK Valga ringkonna esinaine pr. E. Aaremäe. Kursuse tegelikuks juhiks oli NKK toitlusvanem pr. A. Kuperjanov. Kursuste lõppedes oli korraldatud aktus, millest võtsid osa NKK Keskjuhatuse liikmed, sõjaväe, Kaitseliidu, Valga Maavalitsuse ja teised avaliku elu tegelased. Aktusekõne pidas NKK abiesinaine pr. Alma Jeets, andes edasi NKK esinaise tervitused ja NKK Keskjuhatuse poolt annetatud teenetemärgid pr. dr. M. Jürisson-Kleitsmannile ja hradele J. Hannibalile, ins. Leevaldile, J. Sammale, N. Kõivile ja M. Kontile. Aktuse avasõna ütles pr. E. Aaremäe. Kursuslastele lõputunnistused andis välja kursuste juhataja pr. A. Kuperjanov. Kursuslaste poolt pandi kokku ja anti üle summa Paju mälestussamba heaks.

Aga Vabadusristi nimi ja sümbolne tähendus jääb meie järeltulevates põlvkondades igavesti püsima. See on rahva kangelasmeele ja sangarlike tegude kajastus kaugele tulevikku, kui Vabadussõda on meie rahva suus kord rahva kangelaslik eepos või müüt, millest jutustatakse lastele kui suurimat pühadusest, Seni aga ehib üllas Vabadusrist veel tuhandete meeste

rinda, ja meie kõik, kes me seda tagasihoidlikku, kuid siiski suursugust aumärki mõne rinnal silmame, vaatame temale uhkusega ja mõtleme — „vaat, sealt läheb meie kangelasliku Vabadussõja sangar — üks muistse Lembitu võitluse vapraid lõpetajaid!“

L. S.

Eesti Punane Rist 1919-1939

Kindr.-major dr. H. LEESMENT, E. P. R. president

Eesti Punane Rist on vabadussõjaaegne sünnitus. Tähistades eeloleval Vabariigi aastapäeval oma 20-aastase kestuse juubelit olgu märgitud huvitav asjaolu, et Eesti Punane Rist on täpselt aasta noorem Eesti Vabariigist.

Nagu Vabadussõja algul kogu meie kaitseorganisatsiooni tuli primitiivsetes oludes n.-ö. improviseerida üle öö, olid ka sanitaarolud äärmiselt viletsad: ei olnud meditsiinipersonaali, haiglaid olid laastatud, rindel oli suur puudus sanitaarpersonalist ja kannatanute transportivahendeist. 5. detsembril 1918. a. asutati Volde-mar Pätsi algatusel seltside liit „Ühistöö“, mille esimeseks ja tähtsaimaks ülesandeks sai haavatuile ning haigeile võitlejaile abi andmine. Sellest asutusest võrsuski, soovides luua tihedaid sidemeid teiste maade vastavate asutustega, praegune kogu maad oma kohalike komiteede kaudu haarav seltskondlik organisatsioon — Eesti Punane Rist.

Eesti Punase Risti asutajate hulka kuuluvad mõtte algatajana vabadussõjaaegne I diviisi ülemarst dr. Hans Leesment (praegune Eesti Punase Risti president) ja pedagoogid dir. Heinrich Bauer † ja dir. Gustav Ollik, kes koostasid ka Punase Risti põhikirja, mis kinnitati Vabariigi esimesel aastapäeval, 24. veebruaril 1919. a. Ajutise Valitsuse poolt.

Eesti Punase Risti esimeseks ülesandeks oli ajal, kui rindel käis visa ja kangelaslik võitlus, haigete evakueerimine rindelt, nende toitmine, puhastamine, haavade sidumine ja pesuga varustamine, nende sorteerimine haiguslike järgi ning paigutamine ravilaisse. See laialdane tegevusala kasvas hiljem veelgi, sest noore organisatsiooni õlgadele tuli uusi pakilisi ülesandeid: taudide vastu võitlemine, sõjavangide ja -põgenike transporteerimine, optantide vastuvõtmine, pakide ja kirjade toimetamine Venesse, vene näljahädaliste abistamine jne.

Eeltoodu illustreerimiseks olgu toodud mõningad arvud Eesti Punase Risti esimeste aastate tegevusest. Punase Risti sanitaarvaguneis transporteeriti 43.463 haavatut ja haiget, tootlustati Punase Risti toitluspunktides 152.325 inimest. Punase Risti sanitaarvaguneid liikus Eesti raudteel Vabadussõja ajal 18. Punase Risti haiglaid oli 10, voodite arvuga 995. Sõjapõgenikke ja optante transporteeriti Punase Risti poolt ca 28.000, sõjavange 25.000

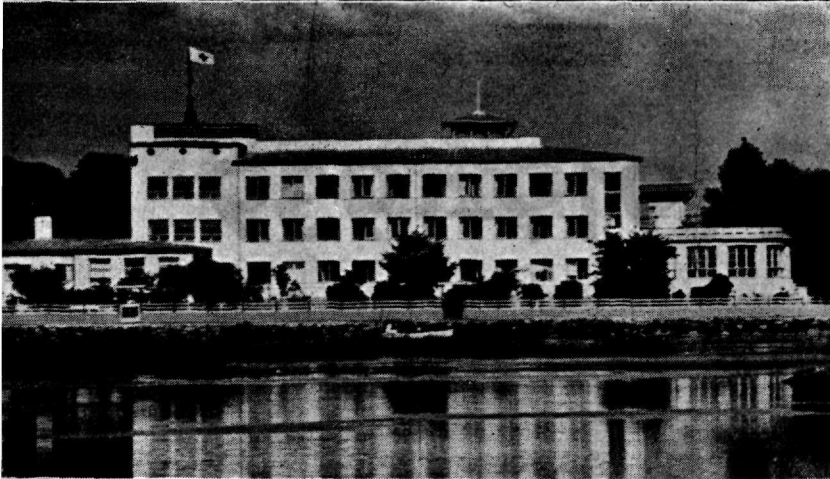
Võitluses taudidega avati Eesti Punase Risti poolt Ameerika Punase Risti toetusel haiglaid, saadeti välja desinfektsiooni lentsalku, soetati desinfektsiooni sanitaarrong jne.

Vene rahvast 1921. a. tabanud kohutava näljahäda puhul oli Eesti Punane Rist üks esimesi pioneere, kes Rahvusvahelise Punase Risti üleskutsel ruttas abistama hädalisi: 23. augustil 1921. a. saadeti Tallinnast välja esimene abistamisrõng, milles oli 16 vagunit abistamisvarustust umbes 4 miljoni marga väärtuses.

Loomulikult ei saanud noor organisatsioon kõiki neid suuri üritusi teostades toetuda ainult ülisuurte kohustustega koormatud kehva riigikassa ega ka vaesestunud seltskonna abile, ehkki nende suur majanduslik ja moraalne toetus võimaldas Eesti Punasele Ristile suurt abi. Tõhusat toetust andsid aga ka mitmete välisriikide Punased Ristid, neist eriti rikkalikult Ameerika Punane Rist, kes Eesti Punase Risti Vabadussõja ajal ja selle järelpäevil toetas ümarguselt miljoni dollari väärtuses annetatud varustusega.

E. P. R. sanitaarrong Vabadussõja ajal

E. P. R. kindr. Laidoneri nim. sanatoorium Haapsalus

Eesti Punase Risti olemasolu tunnustas Genfi Rahvusvaheline Punase Risti Komitee varsti pärast Eesti Punase Risti asutamist, kuid komitee liikmeks võeti organisatsioon vastu alles 11. veebruaril 1922. aastal, pärast seda, kui Eesti Vabariik oli võtnud omaks Genfi konventsiooni. Samal aastal astus Eesti Punane Rist ka Pariisis asuva Punase Risti Seltside Liiga liikmeks.

Vabadussõja lõppedes ei olnud Eesti Punase Risti ülesanded sõjahaavade parandamisel kaugelki lõppenud. Tuli hoolitseda sõjainvaliidide, sõjas langenute laste j. t. eest. Asutati nende jaoks paljud hoolekandelised ettevõtted, milledest mitmed töötavad edasi tänapäevalgi.

Päev-päevalt normaalsemaks muutuvast olukorras võttis Eesti Punane Rist endale uusi vastutusrikkaid

ülesandeid. Asuti korraldama laiaulatuslikku tervishoiu-propagandat ja esmaabipersonaali ettevalmistust. Samal ajal jätkus hoolekandeline tegevus, mis andis eriti tõhusat abi majanduskriisi päevil Punase Risti juures ellukutsutud „Ühisabi“ sihtasutuse kaudu.

Praegu töötavad järgmised suuremad Punase Risti asutused: Seli tiisikushaigete sanatoorium, kindr. Laidoneri nim. sanatoorium Haapsalus, ambulatoorium ja masseerimisasutus Tallinnas, lastekodud Aasperes, Murastes ja Pääskülas, K. Pätsi nim. vabaõhukool-preventoorium Kose-Lükatil, laste suvikolooniad, invaliidide kodu Imastus jne. On loodud võrdlemisi tihe liiklemisteede esmaabipunktide võrk, 28 päästejaama mererannal, teostatakse kiirabi ja -transporti suuremates linnades. Tervishoiu ja esmaabi alasse puutuvate teadmiste levitamiseks on korraldatud paljusid selgitavaid loenguid ja süstemaatilisi kursusi. Viimastest on kujunenud õdede ja sõjaaegsete õdede organisatsioonid ligi 400 liikmega, Eesti Punase Risti samariitlaste organisatsioon ligi 10.000 samariitlasega ja umbes 1.100-pealine väljaõpetatud vetelpäästjate kaader. Eesti Punase Risti ühe suurema osakonnana töötab Noorte Punane Rist, kes tervishoiuõpinguid, noorte sotsiaaltööd ja rahvusvahelisi sõprussidemeid loova ja juhtiva keskusena on koondanud enda ümber ligi 20.000 noort.

Ülaltoodud on lühidalt mainitud ainult olulisemat osa Eesti Punase Risti tohutusuurest ligimeseteenimise tööst, mida ta on saanud tõhusalt teostada riigivalitsuse, seltskonna ja teiste riikide Punase Risti seltside intensiivsel toetamisel.

Ehituse A.-S.

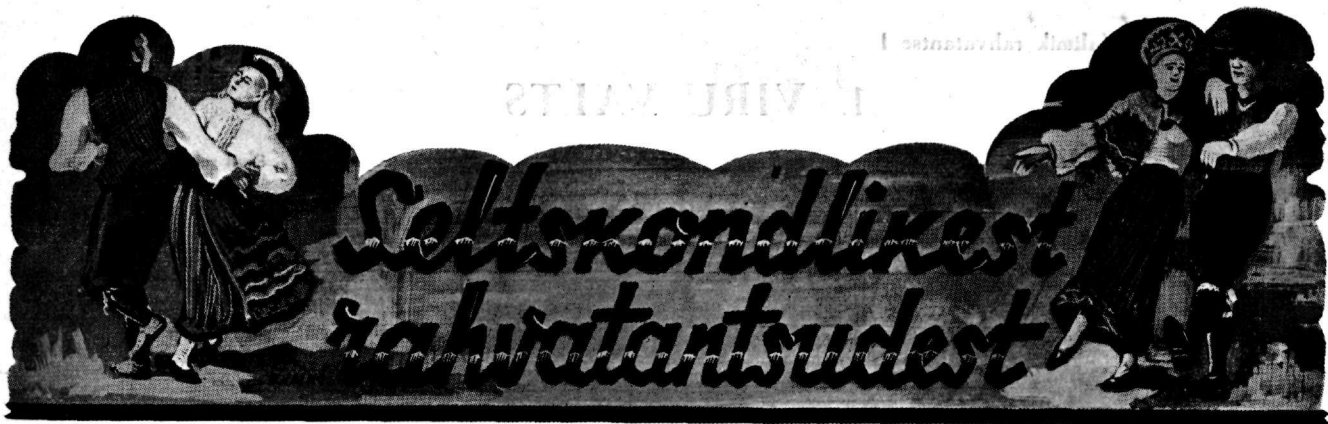
BETON

Tallinn, Pärnu mnt. 6—40

Kõnetr. 412-83

Teostab: igasuguseid betoon-, raudbetoon- ja hoonete ehitusi

Valmistab projekte ja eelarveid

Meie rahvatants on meie rahvusliku omakultuuri üks silmapaistvamaid avaldusi. Ta on meie rahvusliku omaloomingu saavutus, kus laiem üldsus ei tarvitse jääda üksnes pealtvaatajaks, vaid võib rakendada ka otseselt ja isetegevalt.

Meie rahvatants on tihedalt seotud meie rahva kombestikuga ja meelelahutusvormidega, missuguseid oleme võinud tutvustada meie ajakirja lugejaile erikirjutustena seoses meie rahvusliku omapära, kommete ja pruukide esiletoomisega.

Põhiloomult ei ole eesti rahvatants ürgselt olnud niivõrd lõbutsemisvormiks, kuivõrd meie rahvuse hingeliste elamuste väljenduseks laulu või muusikaga rütmil korraldatud kehaliigutuste kaudu. Ja see põhiloomus on talle ka jäänud, olgugi et viimase kahe saiaandi võõrmõjud ja võõrsugemed vahepeal kippusid rahvatantsu teataval määral kiskuma lõbutsemisvormiliste avalduste hulka. Nüüd oleme võõrsurveist ja võõrmõjudest vabad ja meie omakultuuril on täita tähtis koht ning ülesanne meie üldises kultuurielus. Meie iseseisvuse taastamisega on taaselustunud ka meie rahvusliku omaloomingu vaba arenemine ja omakultuur ning algupärane kunst leiab järjest ja järjest laiaulatuslikumat hinnet ning harrastamist. Nende hulgas on ka meie rahvatants saanud üldtuttavaks harrastusalaks, eriti aga meie noorsoo keskel. Mitmed meie üleriiklikud seltskondlikud organisatsioonid, nende hulgas ka Kaitseliit ja ta eriorganisatsioonid, on rahvatantsu propageerimise ja harrastamise võtnud oma kultuurtegevuse kavadesse ja rea aastate püsiva tööga saavutanud üldtunnustatud tulemusi. Seejuures on jätkatud rahvatantsude taaselustamise pioneeride tööd tantsukommete, tantsude ja tantsuviiside kogumise ning süstematiseerimise näol. Nende ja sellega kaasaskäivalt rahvusriiete ümber on tekkinud omaette literatuur uurimisteoste, valimike, rakendus käsiraamatute ja propagandakirjanduse näol.

Senini rahvatantsu ettekandmist praktiseeriti peamiselt pidude ettekandena ja eridemonstratsioonidena. Kuid kaks rahvatantsu, Kaerajaan ja Tuljak, mõnel pool ka Labajalavalts, esinevad eduga juba rida aastaid eesti pidudel ka seltskondlike tantsudena ja tõestavad, et osa meie rahvatantsudest sobib niihästi eriettekaneks kui ka üldiseks tarvitamiseks. Et rahvatantsu veel ligemalt põimida meie kultuurellu ja selts-

kondlikesse avaldusisse, moodustati 1938. a. 21. novembril rahvatantsu harrastavate ja sellest huvitatud organisatsioonide, nende hulgas ka Kaitseliidu ja Naiskodukaitse esindajaist, Riikliku Propaganda Talituse juures Rahvatantsu Komitee, kelle ülesandeks on rahvatantsu alal ideoloogilise selgitustöö korraldamine, harrastuste ja tegevuse koordineerimine ning ettevõtete algatamine ja küsimuste lahendamine ning sobitamine rahvatantsuga seoses olevais küsimusis rahvatantsu otsuste ja mõtte väärkuse seisukohalt. Üldiste eesmärkide taotlemise kõrval on komitee algatanud osa rahvatantsude kasutamise propageerimist seltskondlike tantsudena ja on selleks välja valinud eritoimkonna kaudu kolm rahvatantsu: Viruvalts, Jooksupolka ja Jämaja labajalg. Neid tantsu on katsetatud mitmel demonstratsioonil ja nad on asjatundjate poolt seltskondlike tantsudena tunnustatud sobivaiks. Nad on tantsitavad niihästi rahvariideis kui ka tavalises riietuses. Vastavalt tantsude iseloomule on välja valitud ka sobivad rahvalikud muusikaviisid ja meie heliloojate poolt loodud klaverisaade. Praegu on valmistamisel samadele viisidele orkestrisaade.

Toome alljärgnevaga Rahvatantsu Komitee poolt heakskiidetud seltskondlike rahvatantsude kirjeldused ja klaverisaate Viruvaltsi ning Jooksupolka kohta. Jämaja labajala kohta toome need tehnilistel põhjustel meie ajakirja järgmises numbris. Klaverisaade eriväljaandena ja orkestrisaade eraldi on saadaval Eesti Lauljate Liidu büroos Tallinnas Lai 11, kuhu palume asjast huvitatuil pöörduda otseselt.

Lähemal ajal algab Rahvatantsude Komitee laiaulatuslikku rahvatantsude rünnakpropagandat. Soovitame Kaitseliidu, Naiskodukaitse ja Kaitseliidu noorte üksusel hoolega jälgida seda selgitustööd ning järgida selle kaudu antavaile kasulikele näpunäitele. Meie rahvatantsutrupid õppigu selgeks ülalnimetatud kolm tantsu. Eriiseks sooviks on, et kõik Kaitseliidu orkestrid ülalnimetatud tantsude noodid muretseksid ja esimesel võimalusel neid viise rahvale tutvustaksid, kusjuures meie rahvatantsutrupid neid tantsu demonstreeriks.

Kanname ühiselt hoolt, et nad järkjärgult kohtadel leviks üldsusse ja saaksid üldtantsitavaiks!

Valimik rahvatantsse I

1. VIRU VALTS

Eesti rahvavälis,
Sdn. A. VEDRO

Parajalt MM ♩ = 132

Eelmäng.

Tants

2. JOOKSUPOLKA

Eelmäng.

Parajalt MM ♩ = 132

Eesti rahvavila,
Sdn. A. VEDRO

5 Tants

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The music begins with a piano (*p*) dynamic and a forte (*f*) dynamic. A section marked with a double bar line and repeat dots is labeled with a '5' and 'Tants'.

The second system of musical notation consists of two staves. It continues the piece with various rhythmic patterns. It includes first and second endings, marked with '1.' and '2.' above the staff.

The third system of musical notation consists of two staves. It features a piano (*p*) dynamic in the beginning and a mezzo-forte (*mf*) dynamic later in the system.

The fourth system of musical notation consists of two staves. It features a piano (*p*) dynamic, a mezzo-forte (*mf*) dynamic, and a forte (*f*) dynamic.

The fifth system of musical notation consists of two staves. It includes first and second endings, marked with '1.' and '2.' above the staff.

The sixth system of musical notation consists of two staves. It features a piano (*p*) dynamic, a mezzo-forte (*mf*) dynamic, and a forte (*f*) dynamic. It concludes with a double bar line and repeat dots.

Viruvalts.

Osavõtjaid: Vaba arv paare.

Algseis: Tantsijad seisavad paarikaupa ringis, nägudega vastupäeva, neiu poisi paremal küljel.

Lähteasend: Poiss hoiab vasaku käega neiu vasakut ja neiu vasaku käe pealt parema käega neiu paremat kätt nii, et ühendatud käed moodustavad risti.

1. tuur. Tantsijad liiguvad kolme lühikese, kerge ja põiast vetruva vahetussammuga ringis vastupäeva, painutades sealjuures ülakeha ja pead samapoolse külje suunas, millise jalaga ette astutakse. Liikumist alatakse väliste jalgadega (poiss vasaku, neiu paremaga) (taktid 1—3). 4-dal taktil poiss liigub lühikeste vahetussammudega, kuna neiu liigub kolme väikese jooksusammuga kaares poisi eest mööda ta vasakule küljele, pöördues takti viimasel osal näoga liikumise suunda. Taktid 5—7 on samad mis taktid 1—3, kuid selle erinevusega, et neiu on poisi vasakul käel. 8-dal taktil liigub neiu lühikese vahetussammuga, kuna poiss liigub kolme väikese jooksusammuga kaares neiu eest mööda ta vasakule küljele. Sellele järgnevalt pöörduvad paariseltsilised nägudega vastastikku ja võtavad hariliku tantsuvõtte (s. o. poiss asetab parema käe neiu pihale ümber, neiu oma vasaku poisi paremale õlale, vabad käed ühendatakse kõrval olavöö kõrgusel).

2. tuur. Kirjeldatud tantsuvõttes tantsitakse vahesammudega vetruvalt ringi päripäeva 8 takti. liikudes sealjuures ringis edasi vastupäeva.

Jooksupolka.

Osavõtjaid: Vaba arv paare.

Algseis: Tantsijad seisavad paarikaupa ringis, nägudega vastupäeva, neiu poisi paremal küljel.

Lähteasend: Poiss asetab parema käe neiu ümber piha, neiu samal ajal asetab vasaku käe poisi paremale õlale. Välistes käed vabalt all.

1. tuur. Alates väliste jalgadega (poiss vasaku, neiu parema) liiguvad tantsijad kolme väikese vetruva jooksusammuga päkkadel ringis vastupäeva, teevad takti 4-dal osal väikese hüppe välistele (poiss vasakul, neiu paremal) jalgadel, tõstes seesmise jala põlve ette ülespoole. Jooksul on kehahoiak veidi ettepoole, kuna hüppel viiakse keha endisesse asendisse ja välistes käed (poisi vasak, neiu parem) pendeldavad vabalt kaasa. Teise takti esimesel osal algavad tantsijad sama liikumist sisemiste (poiss parema, neiu vasaku) jalgadega, tehes takti 4-dal osal hüppe sisemistel jalgadel (taktid 1—2). Sooritanud selle, võtavad paariseltsilised sulg-võtte (poisi käed neiu puusadel ja neiu käed poisi õlgadel, sirutatult) ja pöörlevad nelja hüpaksammuga, tehes ühe takti vältel kummalgi jalal ühe hüppe, kaks ringi päripäeva, liikudes ringis edasi vastupäeva. Pöörlemisel painutatakse keha tugijala suunas ja poiss hoiab

üleüstõstetud põlve natuke väljapoole (taktid 3—4), neiu aga otse ette.

1. tuuri korratakse veel kord (taktid 5—8).

Lõpetades võetakse lähteasend.

2. tuur. Takti 1. osal sooritab poiss vasaku jalaga aste kõrvale (harkseis), sealjuures jalga vastu maad rõhudes, ja heidab parema käega neiu oma vasakule küljele (heitel viiakse keharaskus põlvest pisut kõverdatud väljaastunud jalale). Üheaegselt väljaastele kallutatakse ülakeha taha koos samaaegse ülakeha pöördega paremalt vasakule, s. o. kooskõlas neiu liikumisega paremalt vasakule. Heitel on vaade juhitud neiu. Neiu samal ajal jookseb kolme väikese sammuga, alates parema jalaga, poisi vasakule küljele, teeb takti neljandal osal paremal jalal hüppe, tõstes sealjuures vasaku jala põlvest kõverdatult ette, ning pöörduv hüppel vastupäeva ringi, asetades parema käe poisi vasakule õlale, ja painutab ülakeha veidi taha (takt 9), vaade juhitud poisile. Seejärel heidab poiss vasaku käega, tehes parema jalaga rõhulise aste paremale. Nüüd jookseb neiu kolme väikese sammuga, alates vasaku jalaga, oma endisele kohale, teeb (takti 4-dal osal) vasakul jalal hüppe koos päripäeva pöördumisega, tõstes parema jala põlvest kõverdatult ette (takt 10). Võttes vöökohavõtte pöörlevad paariseltsilised päripäeva nagu 1. tuuris (taktid 11—12).

2. tuuri korratakse (taktid 13—16).

Härrale,

kes
paneb
rõhku
oma
välimusele:

Sabemeajamise

seebid,

pulber ja

Feiwali

näovesi

Meie juubilare

Jakobi malevkonna pealik AUGUST LAUR 50-aastane

10. veebruaril 1939. a. pühitses oma 50-dat sünnipäeva KL Pärnumaa Maleva Jakobi malevkonna pealik ja Jaagupi 6-kl. algkooli juhataja August Laur.

Juubilar sündis 1889. a. Pärnumaal Reiu vallas metsavahi pojana. Saanud alghariduse kohalikus valla- ja Pärnu K. Krumingi algkoolis, õppis Pärnu linnakoolis 1904.—1909. a., mil selle lõpetas. Omandas õpetaja kutse Pärnu gümnaasiumi juures 1910. a.

Tegutses õpetajana Sauga-Nurme, Tori-Viira ja Aesoo algkoolides 1909.—1914. a. Maailmasõja puhkemisel mobiliseeriti Vene sõjaväkke. Võttis osa sõjategevusest Galiitsias, kus langes austerlaste kätte sõjavangi. Viibis sõjavangina Ungaris 1915.—1918. a., põgenes sealt ja saabus tagasi Eestisse 1918. a. sügisel. Hallinga valla Jaagupi 6-kl. algkooli õpetaja 1918. aastast ja sama algkooli juhataja alates 1919. aastast kuni senini. Pühitseb seega käesoleval aastal ka 20-aastase koolijuhatajaks olemise juubelit.

August Laur'i töö ja tegevus ei ole aga kunagi piirunud ainult koolitööga. Rohkem kui kakskümmend aastat on ta juhtinud oma kodukihelkonna seltskondliku elu arendamist kõigil vabaharidustöö aladel.

Kaitseliidus tegev 1925. aastast, Jakobi malevkonna pealik alates 1927. aastast, maleva juhataja liige 1938. aastast.

Teenete eest saanud Kotkaristi IV ja V klassi teenetemärgid ja Kaitseliidu III klassi Valgeristi.

Soovime juubilarile tema 50. a. sünnipäeva puhul Kaitseliidu pere poolt palju õnne ja veel kauaks jõudu ja tahet jätkata vastutusrikast kodukaitse- ja seltskonnatööd.

V.-Maarja malevkonna pealik n.-ltn. RIHO SUMRE 50-aastane

23. jaanuaril s. a. pühitses oma 50. a. sünnipäeva V.-Maarja mlvk. pealik n.-leitnant R. Sumre.

N.-ltn. R. Sumre sündis 23. jaanuaril 1889. a. Võtikvere vallas Tartumaal kooliõpetaja pojana. Alghariduse omandas oma isa juures vallakoolis, Torma kihelkonnakoolis, Kaarepere 2-klassilises ministeeriumikoolis ja hiljem Tartu õpetajate seminaris, mille ta lõpetas 1908. a. Pärast mõneaastast töötamist õpetajana Tiheda ja Laius-Tähkvere ministeeriumikoolides jätkas õpinuid Pihkva õpetajate instituudis, mille lõpetas 1916. a. Pärast instituudi lõpetamist kutsuti Vene sõjaväkke. Seal viibides lõpetas Vilno sõjakooli ning pärast seda võttis osa maailmasõjast. Ajutise Valitsuse väljakuulutamisel aitas Ajutise Valitsuse volinikuna Põhja-Tartumaal kaasa mobilisatsiooni teostamisel ja kaitsevägevarustamisel. Võttis osa Vabadussõjast.

Kaitseliidus on n.-ltn. R. Sumre töötanud 1925. a.

alates, olles algul Järva Maleva Paide malevkonna pealik ja 15. juulist 1933. a. Viru Maleva V.-Maarja mlvk. pealik. Teenete eest Kaitseliidus on n.-ltn. R. Sumrele annetatud 5. klassi Kotkarist ja 3. klassi Valgerist.

Olles suure töötahtega ning algatusvõimeline pealik, sealjuures alati heatahtlik ja rõõmsatujuline, on juubilar võitnud Kaitseliidu peres suure poolehoiu ja lugupidamise.

Soovime juubilarile õnne ja senist väsimatut energiat.

KL Kihelkonna meredivisjoni miinitraali plk. M. HANNUS 60-aastane

Juubilar oma kolme pojaga

19. veebruaril s. a. pühitses oma 60. sünnipäeva KL Kihelkonna meredivisjoni miinitraali pealik Mihkel Hannus. Juubilar koos oma kolme pojaga — Alberti, Voldemari ja Rudolfiga — on olnud tüsedaimaid alussambaid Kihelkonna meredivisjoni peres juba selle asutamisest peale.

Omades kaubalaeva juhi kutse ja laialdased praktilised teadmised traalimistöde alal on juubilar — hoolimata oma kõrge vanusest — alati valmis olnud nõu ja abiga kaasa aitama merekaitseliidu õppuste edukaks läbiviimiseks divisjonis, jagades asjalikke juhatusi nooremaile. Jatkugu juubilaril — meie kodusaare ühel kõige tublimal töömehel — veel palju aastaid isiklikuks õnneks ja eduks ning kaasatöötamiseks Saaremaa kodukaitsejate peres. I. R.

Lühikriipse NKK-le

1. Kevadevalguse ootel.

Veel on hämar... Kaugel on alles valguseküllased kevadepäevad. Puhuvad kõledad tuuled. Võikad judinad läbivad inimkeha. On uduseid hommikuid ja õudseid õhtuid.

Ihkad inimeste seltsi. Igatsed rõõmu, muretut mängu nagu laps.

Vanad roomlased ütlesid:

„Kõik maailm mängib komöödiat!“ Mängigem meigi, aga mitte komöödiat, vaid süütut lastemängu.

Asugem ringi, simirüülsid naised. Istugem koomale ümber lõkjetule kõik, kes tunneme jahedust.

Valigem eneste hulgast vanim vestjaks. Valigem inimene, kellest on üle käinud tormid ja sajud, jättes juustesse hõbehärmatist mälestusena Kuningatar-Elult.

Kandkem tulle oksi, raage. Rohkem, rohkem! Et tõuseksid leegid võimsa sambana.

Vesta, vanim, sellest, mis soojendab südant ning paneb inimlapse ilutsema. Jutusta sinisest sügavast merest ning kaugetest maadest, kus päike on palavam, säravam, tuul leebem kui meil. Kus puhkevad sooja maapinna mõjul täna juba õied, ilusad nagu unelm kuuvalgel ööl, kuna meil on veel hämar...

Maali meile pilte naistest, kelle kattedeks on ribake pilveloori ning silmadeks tähed...

Jutusta printsist tulisõormelisel ratsul; mehest, kes rüütlina tuleb, kumardab, teenib, annetab aardeid ja kõneleb tundeist, mis on kiirgavamad tulipunasest roosist...

Ah, jutusta, jutusta hämaral talvelõpul kõigest, mis on hurmav, haarav ja peletab une...

Ei, ei! Siiski ära jutusta! Ära asjata ahvatle — ega me usu.

Kuskil, kuskil pole päike säravam, kevadtaevas sinisem kui Eestis. Kuskil pole neiud nägusamad, mehed vahvamad kui meil...

Isegi eesti hämarus on meile armas, sest me aimame selle taga koitu, kevadist külvitööd päikesesäras.

Olgu peale veel hämar — seda hurmavam, meeliköitvam on saabuv valgus...

2. Torn taevani.

Ja inimlapsed, meeletud, tulid muiste kokku, kandisid kive, liiva, palke ning otsustasid ehitada torni, mille ots ulatuks taevani.

Jumalik-uhke algatus! Oleks peaaegu teostunudki...

Ent, vaata, taevased võimud olid häiritud sellest ninatankusest ning võtsid tarvitusele vastavad abinõud: inimeste ühine keel lõhestati mitmeks ning nad ei mõistnud teps enam üksteist.

Siis algasid tülid ja ehitus pandi seisma...

Eks ole meil, naistelgi, oma tornid, oma uhked algatused. Eks kannu meiegi kokku kive, palke ja liiva... Ja keel on üks; ilus, kõlav eestlaste keel.

Tänaseni oleme üksteist mõistnud.

Kui kena, et meil pole väiklasi, kadedaid jumalaid, kellel prestiižiküsimused on eluküsimusteks!

Kui tore, et meie püüetorni terav tipp võib olla suunatud pilvede poole ning ulatuda kauge, kõrge taevani...

Maksab higistada, maksab vaeva näha kultuuri- torni püstitamisel. Maksab õppida lojaalsust, sallivust, ustavust, enesepiiramist tornide nimel, mis ulatuvad taevani...

3. Tule ja vaata.

Sa, naine, tule ja vaata, kuidas kasvab Eesti; kuidas laienevad linnad ja tõusevad uued hooned; kuidas õitseb ja asustub maa.

Kuulata, kuidas tuikab elu rahva põues...

Vaata noorust, haljast, mahlakat rahva järelkasvu. Silita, paita teda hella emapilguga.

Eesti noorus on sinu oma mitte ainult perekonna piirides, vaid kogu ulatuses.

Valmista sellele noorusele pehme ase oma südames. Võta omaks ta rõõmud ja mured karika põhjani.

Ärgu sul olgu võõraid lapsi: kõik olgu omad, viimseini armsad.

Oleme miljon maailma rahvaste miljonite kõrval. Nii vähe on meid, eestlasi! Sinu valduses, naine, on eluvärv...

Sa kaitsed kodu ka saates kooli lapsi ja piirile valvureiks sirgeid, tugevaid mehi...

Saada neid, saada! Ja päri ka julgelt aru kõige üle, mis puudutab su laste heaolu.

See on su suur eesõigus, su püha paremus. Kasuta sedagi.

Ning tule ja vaata, kuidas elab Eesti.

Kuulata, kuidas tuikab kodumaa mullane pind ja taktis temaga eestlase süda...

J. S.

RESERVEERITUD

Noorte Kotkaste malevate instruktorite õppepäevadelt

Noorte Kotkaste Peastaabi korraldusel toimusid malevate instruktorite õppepäevad 7.—10. veebr. Petseris, Kaitseliidu majas. Petseri pidi pakkuma toreda ja vahelduva maastiku suusatamiseks, kuid õppepäevadeks valitud aeg osutus selleks otstarbeks nädala võrra hiliseks — kõikjal mustas juba maa. Kõige muu töö intensiivsuse saavutamiseks aga kujunes koha valik täiesti õnnelikuks, kuna Petseris ei sega õppepäevade tööd mingisugused osavõtjate kõrvalhuvid, mis tavaliselt tekivad suuremates linnades. Seesuguses väiksemas keskkuses saab kogu tähelepanu raskuspunkti koondada tööprogrammile.

Kandvaima osa õppepäevadel moodustasid noorkotkluse kasvatuslikud küsimused, mille käsitlemise aluseks olid noorhauka kombed ja lubadus ning noorkotka seadused ja töötus, kuna just seadustes ja kommetes on lühidalt ja selgesti väljendatud iseloomu ideaalkuju, mida noorkotklus kasvatusena püüab saavutada. Seepärast peavad seadused ja kombed saama noorkotka elamise vormiks — kujundama ta iseloomu; ainult nende peast teadmine ja lugemine ei tee veel kedagi noorkotkaks.

Kuidas rajada kogu rühma töö ja tegevus poiste iseloomu kujundamise teenistusse, et mängud poleks mitte ainult meelelahutus ja et sõlmede õppimine või tuletegemine ei jääks ainult oskuseks, vaid et kõige seesuguse poisse huvitava tegevusega seoses kasvatada seadused ja kombed noorkotka lihaks ja vereks? — Neist põhimõttest lähtudes tuli igal instruktoril teha vastav ettekanne ühe seaduse ja kombe käsitlemisviisi ja rakendamise kohta. Nii käsitleti küsimusi, kuidas arendada noortes usaldatavust (nk. 1. seadus) — mille aluseks on ausus, otsekoheus ja sõnapidamine; kodu- ja isamaa-armastust (nk. 2. seadus), ligimese teenimist, viisakust, elurõõmsust ja julgust, puhtust jne.

Kuidas tutvustada poisse vastava seaduse mõttega, kuidas luua neis selle mõtte elavat kajastust, kuidas rakendada seaduse mõtte poiste igapäevases askelduses ja töös — kodus, koolis, seltskonnas, tööl jne., kuidas viia neid arusaamisele, missugused reaalsed väärtused peituvad käsitletava seaduse pidamises või hülgamises — need küsimused olid põhilähteks iga seaduse arutlemisel. Kõigi küsimuste ligem selgitamine tugines otsestele näidetele elust ja kirjandusest — tegelastele, keda tuleb eeskujuks võtta ühe või teise seaduse elava kehastusena: riigijuhte, vabadussõjakangelasi, suuri töö- ja vaimuainimesi, samuti lugupeetumaid inimesi oma ligemast ümbrusest jne.

Vastastikuse ettekannete täiendamise ja elavate vaidluste saatel, mis tekkisid peamiselt ideaalsuse ja elutegelikkuse pörkumisest, süveneti noorkotkaliku tegevusprogrammi rakendamise mitmekülgseisse võimalusse kasvatusliku eesmärgi taotlemisel.

Arutlemine kujunes nii laiapiiriliseks, et aeg, mille säästisime olude sunnil suusatamise ärajäämisega, kulus lisaks ettenähtud tundidele.

Noorte Kotkaste, kuid üldiselt kõigi skautlike organisatsioonide kasvatusliku mõtte rakendamine pälvib üksikasjalisemat avalikku käsitlemist, kuna see on üldiselt võõras isegi noorte oma juhtkonnale, kõnelemata kõigist teistest, kelle kaasabi kasutame nii ühel kui ka teisel juhtumil noorte tegevuse korraldamisel.

Teistest küsimustest, mida õppepäevadel arutleti, evisid olulisima tähtsuse „Alati-Valmis“-võistlusmäärustiku uuendamine, noorte kotkaste patrullivõitluste tingimused, algajate ettevalmistamine j. t.

Õppepäevade tööd jälgis viimasel päeval ka noorte kotkaste organisatsiooni vanem kol. J. Maide.

Õppepäevade töö vahelduseks ja elustuseks olid põhja- ja lõunaringkonna instruktorite vahelised võrk- ja korvpallivõistlused, samuti võistlus võrkpallis kohaliku meeskonnaga. Enamjaole osavõtjaist oli esmakordne käia ka Petseri kloostri kirikus, katakombides ja varakambris. Öhtud veedeti lõbusa keskustelu, lau- lude ja huumoriga, millest ka kohalikke noortejuhte külalistenähtena osa võttis.

Tööpäevad olid sisukad ja meeleolult hoogsad.

Palju tänu selle eest väärrib sealne lahke Kaitseliidu ja Naiskodukaitse pere rahvas.

K. L.

OSAÜHISUS

RAF. HAARLA

T. A. L. L. I. N. N., T. I. N. A. T. Ä. N. O

TELEFON 302-56, JUHATUS: 322-34

KIRJAÜMBRIKU- JA

PABERIÜMBERTÖÖTAMISE-TEHAS

Mereüksuste pealikute koosolek

Möödunud kahe suve jooksul tegi merekaitse liit läbi rea taktikalisi õppusi. Neil õppusil selgus, et merekaitse liidu tegevus on haaranud sügavalt rannamehi, kes väga suure agarusega tahavad sellel alal kaasa töötada.

Taktikalistel õppustel selgus ka, et merekaitse liit on juba praegu suuteline täitma rannakaitseks rea ülesandeid.

Nende õppustega näidati merekaitse liitlastele nende tõelisi ülesandeid, milleks merekaitse liit kui organisatsioon on ellu kutsunud ja mis-sugused on tema ülesanded.

Kui eelmiste aastate tegevusega oli selgitatud merekaitse liidu kui organisatsiooni väljaõppeline tase ja näidatud ka need sihid, millede poole peab püüdma, siis käesolevast aastast algas merekaitse liidu kui tervikliku organisatsiooni süstemaatiline kasvatus.

Merekaitse liit on laiali pillatud üksustena mööda mere- ja sisevete rannikut. Sagedasti asuvad väiksemad üksused üksikult mererannal väiksemates asulates, eemal kultuurilistest keskustest. Samuti on ka saartel asuvad üksused isoleeritud. Kuna merekaitse liit peab end valmistama aga ühiseks tegevuseks ja koostööks, siis on tarviline, et ka ettevalmistus ühtlane oleks.

Mainitud koosoleku eesmärgiks oligi viia üksuste juhte omavahel tihedamasse kontakti. Koosolekul esines iga maleva mereüksuste pealik oma tegevuse lühikese aruandega.

See andis igale pealikule ülevaate, kuidas tegevus oli seni arenenud teistes üksustes ja võimaldas pealikul võrrelda oma üksuse tegevust teiste üksuste tegevusega. Seega oli igal pealikul võimalus saada täit ülevaadet tervest merekaitse liidu tööst.

KL mereüksuste pealikute koosolekust osavõtjad 29. ja 30. jaanuaril 1939. a.

Kuna koosolekul võimaldati igal pealikul ette kanda kõik oma üksuse „rõõmud ja mured“, siis sai ka peastaap põhjaliku ülevaate merekaitse liidu „rõõmudest ja muredest“.

Peastaabi esindajad oma ettekannetes selgitasid pealikele paljusid küsimusi ja juhtisid merekaitse liidu pealikuid oma tegevuses ühisele teele ühise sihi poole. Seega saavutati tihe kontakt nii malevate mereüksustel omavahel kui ka mereüksustel peastaabiga.

Koosolek kestis kaks päeva, kus asjalikkude ja väga sisukate mereüksuste pealike aruannete ja ettekannetega vaheldusid elavad läbirääkimised.

Koosolekust osavõtjad, samuti ka peastaabi esindajad, jäid koosolekul tehtud tööga täiesti rahule, minnes tagasi oma tegevuse juure uue energiaga ja paljude värskete teadmistega.

KL Peastaap peab aga heameelega konstateerima, et merekaitse liidus valitseb tõsine huvi oma tegevuse vastu ja need pealikud, kelle juhtimisele on antud merekaitse liit, omavad tugevat ühistunnet ja seisavad väarikalt oma vastutusrikkal kohal.

Üleskutse

Tartu kaitse liitlased — vabadussõjalased! Praegu on käsil kaitse liidu Tartu Maleva ajaloo koostamine. Olgugi et on juba hangitud dokumentidena ja ka suuliselt väärtuslikku materjali, on siiski tungivalt vajaline maleva tegevusest võimalikult täielise üldpildi saamiseks koguda veel lisaandmeid. Seepärast palub ajaloo koostamise komitee endisi ja praegusi kaitse liitlasi — reamehest ohvitserini — saata mälestusi kaitse liidu organiseerimisest ja üksikutest sündmustest Vabadussõjas, eriti lahingutest, rahva meeleoludest, varustuse hankimisest jne. Kirjeldused neist ühes

autori nime, aadressi ja sõjaaegse aukraadiga saata Tartu, Kalevi 24, või aadressil: Tartu, Riigi Kesk- arhiiv, O. Vares, või ilmuda isiklikult sinna äripäevil kella 0900—1500. Pärast kasutamist saadetakse dokumendid omanikule tagasi või soovi korral säilitatakse Riigi Kesk- arhiivis.

Komitee loodab, et paljud kaitse liitlased oma mälestuste saatmisega aitavad kaasa maleva ajaloo koostamisele.

KL Tartu Maleva
Ajaloo Koostamise Komitee.

Ratsahobuse kasutamisest rännakul

Leitnant V. Pärlin

Ratsaväe liikuvus oleneb olukorrast, maastikust, aastaajast, peamiselt aga liikumisvahendist — hobusest. Liikumise kiirust ja vältust piiravad hobuse töövõime piirid. Et säilitada hobuse töövõimet, tuleb otstarbekalt kasutada tema jõudu.

Hobuse liikumine on peamiselt lihaskudede töö tulemus, lihaskoe kokkutõmbumise resultaat. Lihaste töö on võimalik ainult siis, kui lihastesse alatasa saabub verest süsivesikuid ja nende hapendamiseks hapnikku. Süsivesikud ja hapnik tuuakse ning tekkinud lagunemisproduktid ja soojus viiakse lihaste juurest hingamis-elundite, naha ja uriini kaasabil ära vereringvoolu. Kõikide mainitud organite töö teostatakse närvisüsteemi kaudu.

Tööl tõuseb hobuse hingamise sagedus, südame töö suureneb, pulss kiireneb, keha temperatuur tõuseb, suureneb higistamine.

Rännakul hobuse väsimuse taseme hindamiseks on soovitatav kasutada järgmist tabelit:

	Enne rännakut hob. seisest	Pärast rännakut		
		Hea seisukord, mitte kõrgem kui	Rahuldav seisukord, mitte kõrgem kui	Halb ettevalmistus või hob. suur väsimus
Pulss . . .	30—44	55	70	75
Hingamine .	10—14	30	40	45
Temperatuur	38,0	39,0	39,5	40

ja rohkem

Hobuse seisukorra määramine sünnib järgmiselt: üksuses eraldada 2 hobust, üks keskmise ettevalmistusega, teine alla keskmise, kuid mitte nõrgem. Rännaku 2—3 viimast km liikuda sammu, ühe hobuse vaatluse ajal teist jalutada. Alguses loetakse mõlema hobuse pulssi ja hingamise sagedust ning siis mõõdetakse temperatuuri. Kui saadud andmed keskmise hobuse kohta ühtuvad tabelis toodud hinnanguga „hea“, nõrgal „rahuldav“, võib liikumist jätkata endise kiirusega; kui aga hinded on halvemad, peab kiirust vähendama.

Suur higistamine näitab ka hobuse puudulikku ettevalmistust. Higistamist võib liigitada:

- suureks, kui hobune on üleni higine;
- keskmiseks, kui higine on kogu kael, rind, küljed, jäsemed (pea, kõrvad ja laudjas on kuivad);
- väikeseks, kui kael ja rind on pooleni higised.

Hobuse väsimuse põhjuseks on liigne ainevahetuse produktide kogunemine verre. Neist peamised on süsihappu gaas, piimahape, valkainete lagunemisproduktid ja soojus. Seepärast võib hobune töötada teatud piirini, mille järele talle peab võimaldama puhkust.

Eeltoodust võime järeldada, et kõik meie praktilised võtted peavad ära hoidma nende ainete liigse kogunemise töötavasse organismi.

Järgnevalt vaatlen neid tingimusi ja praktilisi võtteid, mis tagavad hobuse jõu alalhoidmist rännakul.

Üheks tingimuseks on ratsionaalne rännaku organiseerimine, siis liikumise kiiruse, käikude, teede ja ilmastiku arvestamine, hobuse hooldamine jne.

Rännakul tuleb täpselt kinni pidada määrustiku kiiruse normidest, ja nimelt: 1 km sammu — 10 min. ja 1 km traavi — 5 min. Sellega saavutame rütmi kõigi lihastegruppide töös, mis kindlustab õigeaegse ja küllaldase vere juurevoolu lihaskudesse, kindlustades normaalse ainevahetuse.

Liikumise kiiruse tõstmiseks võib pikendada traavi vältust 15 min. ja erandina 20 min. Kuid kunagi ei tohi liikumise kiirust tõsta sammu ja traavi pikendamisega. Pikendatud samm ja traav viib vereringvoolu elundid pingutusele, mis on võrdne galopile. Kui olukord aga nõuab suuremat kiirust, kui seda võimaldavad sammu ja traavi järjestused, siis tuleb tarvitada galoppi.

Samm, alal hoides hobuse jõudu, võimaldab sooritada 50 km rännakuid ühe päevaga 10 t. jooksul ühes 2 t. puhkusega. Rännaku sooritamised sammu võivad aga esineda ainult rahu ajal ja iseäralisil juhtumel sõja ajal, kui olukord ei nõua kiirustamist ja vajatakse hobuste jõudu. Kestev liikumine sammu mõjub uinutavalt hobusele ja inimesele, eriti öösi.

Traav on rännakul kasutamiseks väga praktiline ja kasulik käik, kuid see vajab järelemõeldud ja otstarbekohast kasutamist. Traavil on eriti tunduv kolonni venimine ja kokkutõmbumine, mis on tihti tingitud ebaühtlasest tempost ja nõrkadest hobustest. See nähtus on kurnav nii hobuseile kui ka inimesele.

Vahelduv käik, mis koosneb sammust ja traavist, annab küllaldase kiiruse, nõudes hobuseilt seejuures väiksemat jõukulu, olenevalt sammu ja traavi järjestusest.

Väsimuse vältimiseks traavi vältus võib olla mitmesugune, olenedes ilmastikust (kuumus), teedest, (pehmed, porised, libedad, sügav lumi) jne. Traavi vältus ei tohi kuuma ilmaga või halval teel kesta üle 10 min., ja kui siingi hobused veel väsivad, tuleb suurendada sammu vältust 15—20 min. On reegel, et traavile järgneva sammu vältus peab kestma 10 min., mitte vähem. 10 min. jooksul on hobune suuteline likvideerima hapniku puudujäägi, mis tekkis traavil. Soe ilm, võrreldes jahedaga, kutsub esile suurema väsimuse, kui muud rännaku tingimused on ühesugused.

Rännakul kasutatakse tavaliselt vahelduvaid käike järgmiselt:

- 1 km sammu (10 min.) ja 1 km traavi (5 min.)
- 8 km tunnis;
- 1 km sammu (10 min.) ja 2 km traavi (10 min.)
- 9 km tunnis.

Peale eeltoodu tuleb täita veel järgmisi nõudeid:
 — rännaku alates, alatisest asupaigast või ööbimis-
 kohast väljaastumisel, tuleb liikuda 1—1,5 km
 sammu. Pärast seda sõita 1 km traavi, siis teha
 5-min. peatus sadulduse kontrollimiseks ning al-
 les siis alata liikumist vahelduva käiguga;

Sadulduse kontroll

- iga 1—1,5 tunni vahelduva käiguga liikumise jä-
 rele teha väike peatus 5—10 minutiks;
- enne puhke- või ööbimiskohale jõudmist liikuda
 kaks viimast km hobune käekõrval.

Ka ratsaniku ettevalmistus ja rännakudistsipliin omavad hobuse jõu säästmisel suure tähtsuse. Istak peab olema painduv, kindel ja pingutusevaba. See ei tohi pidurdavalt mõjuda hobuse liigutusile.

Järsust kallakust üles sõites peab kallutama keha ette, suurendades sellega toetust põlvedele, võtma käega lakast kinni ja andma ratsmed järele, et hobune saaks kaela välja sirutada.

Järsust kallakust alla sõites hoida hobust sammul ja õiges suunas. Keha jäägu püstloodis hobuse seljale, kusjuures võib toetuda kätega hobuse kaelale.

Tõusudele ja langedele juhitakse hobune otsesuu-
 nas. Soisel pinnal sõita sammu, anda ratsmed vaba-
 maks ja hoida keha ettepoole. Kui hobune hakkab va-
 juma, tuleb sadulast maha hüpata ja hobust talutada
 edasi käekõrval. Libedal pinnal sõita sammu, hoides
 hobust säärtes ja ratsmeil. Hoiduda järskudest pöö-
 retest.

Maanteedel ja üldse kõva pinnasega teedel sõita
 tee äärtel.

Rännakudistsipliini alal tuleb täita järgmist:

- liikuda määratud rivistuses, ühtlase kiirusega;
- hoida määratud kaugusi, (iga ratsanik peab lii-
 kuma määratud kohal);
- keeldud on omavoliline lahkumine ja maha-
 jäämine.

Hobuste hooldamine rännakul omab suurima täht-
 suse, mispärast sellele tuleb ka pöörda erilist tähele-
 panu.

Puhkust vajab hobune samaks otstarbeks kui kõik
 teisedki elusolevused. Hobune magab ööpäeva jooksul
 umbes 4—6 tundi, ja kui tal on hea ase, siis ta magab

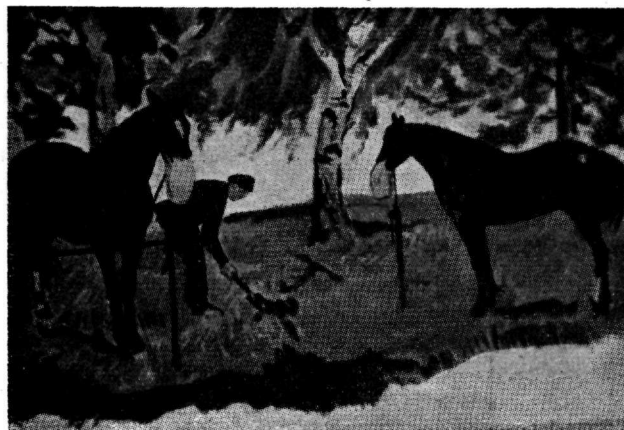
pikali. Puhkusel tuleb pöörda erilist tähelepanu ho-
 buste paigutusele.

Ratsanikud peavad rakendama kogu oma oskuse
 selleks, et võimaldada hobuseile täielist puhkust ja
 rahu.

Hobuseid on otstarbekohane köietada. Talvel,
 vihma ja lumega, tuleb aga hobused paigutada ulualla.
 Sel juhtumil tuleb võtta tarvitusele abinõud nakkus-
 haiguste vastu.

Köietamiseks tarvitatakse köit, mis tõmmatakse
 pinguli puude või selleks otstarbeks valmistatud tei-
 vaste vahele. Moondamise mõttes on soovitatav hobu-
 seid köietada metsas. Mets pakub varju tuule ja päi-
 kese eest.

Hobuseid tuleb siduda nii, et neil oleks ruumi ma-
 gamiseks. Kurjad ja raiujad hobused siduda üksikult.

Hobuste sidumine ja lahtisaduldamine

Rännaku suurel puhkusel ja ööbimisel hobused lahti
 saduldada. Seljad õletuustiga üle hõõruda. Kabja
 sarvtald puhastada porist ja muust, mis on raua alla
 sattunud. Logisevad rauad kohe kinnitada, sest ära
 tulles need võivad rikkuda kabja seinu. Keha puhas-
 tada alles siis, kui hobune on kuiv.

Sööt on ainukeseks energiaallikaks hobusele. Selle
 normist ja väärtusest oleneb ka hobuse töövõime.
 Kaeru peab söötma peakottidest. Kaerad antakse ette
 niisuguse ajaarvestusega, et need oleksid söödud 1 t.

Tallinna Manufaktuur ja Kaubanduse A/S.
RAADIO-LADU
 Raekoja pl. Tel. 426-56 Postk. 231

enne väljaastumist. Kui astuda välja kohe pärast kaarte söömist, võivad esile tulla tiirud.

Kui antakse pressitud heinu, tuleb need hästi läbi sopotada. Heina osad, mis on kopitanud, eraldada, sest need põhjustavad tiirusid. Väga kuiva heina on kasulik niisutada soolase veega.

Söötmise juure kuulub ka soola andmine, mida hobused suvel, suure higistamisega, suurel hulgal kaotavad. Pärast higise hobuse kuivamist võib märgata naha pinnal soola sadestust. Seepärast tuleb hobustele anda soola, olenevalt sööda väärtusest ja hobuse tööst. Soola antakse koos kaartega või sulatatakse vees, saadud lahuga niisutatakse heinu. Soola puudusel kaotavad hobused väga kiirelt, mõne päeva jooksul, palju oma kaalust ning muutuvad kõhnaks, eriti siis, kui nad saavad vähese soolasisaldusega heinu. Seepärast tuleb soola annust rännakul, eriti suvel, suurendada.

Rännakul tuleb alati leida aega hobuste jootmiseks, sest pingutava töö juures, eriti kuuma ilmaga, suureneb organismil vee vajadus.

Seedimisriikete põhjuseks pärast pingutatavat tööd on vee puudus hobuse kehas, sest loom kaotab seda hingamise ja higistamise teel.

Hobuse keha, kaotades tööl suure hulga vett oma kudede arvel, ei ole suuteline toimetama normaalset seedimist juba seepärast, et sülje ja maomahla eristamine on osaliselt takistatud. Sülje ja maomahlade väikese eristuse tõttu on kardetav kohe pärast tööd kaeru anda, sest keha kõrge temperatuuri juures võib see käärima hakata. Eeltoodut arvestades peab meie peamine püüe olema vähendada töö lõpuks vee kaotust hobuse kehas.

Hobuseid joodetakse enne rännakut ja puhkusel. Seda on soovitatav teha ka rännaku kestes, kuid siis peab kohe pärast jootmist liikumist jätkama. Kui rännaku kestes puuduvad jootmise võimalused ja puhkuse kohale jõutakse higiste hobustega, siis tuleb jootmisega viivitada 1–2 tundi. Sageli jootmata hobune ei söö heinu, siis tuleb heinu kasta veega või anda hobusele $\frac{1}{4}$ pange leiget vett. Sooja ja higise hobuse jootmine külma veega on ohtlik, see võib põhjustada reumaatilise kabjapõletiku tekkimist.

Jootmist on soovitatav teostada 4–5 km enne puhkekohale jõudmist, kusjuures 2–2,5 viimast km tulla hobused käekõrval. Sellasel korral võib kohale jõudes kohe anda hobuseile heinu ja $\frac{1}{2}$ tundi hiljem kaeru.

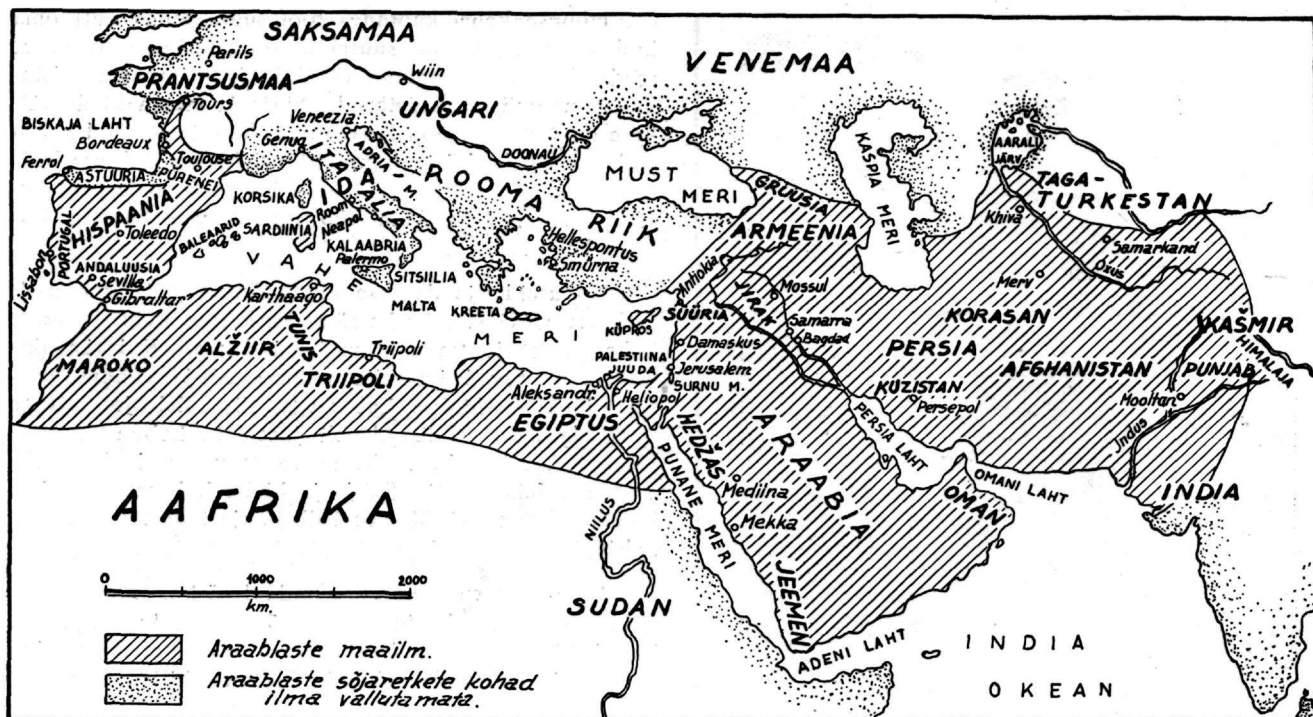
Juhul, kui rännakul jootmist ei olnud, on soovitatav 3–4 viimast km liikuda hobused käekõrval ja pärast 20–30 min. möödumist anda puhkekohal vett. Kaeru ei ole soovitatav anda enne 20–30 min. möödumist jootmisest seepärast, et joodud vesi saaks imbuda keha, võimaldades seega hea sülje ja teiste seedimismahlade eristumise, vastasel korral aga võivad tekkida tiirud.

Jootmiseks on parim jooksev vesi. Tuleb otsida võimalust suuremate hulkade juurepääsuks veele. Hai guste vältimiseks keelduda veevõtmise seisvatest veekogudest ja sogase veega kaevudest ning jootmine kohalduvaist nõudest.

Jootmisekohad valida nii, et jõe kaldad oleksid madalad ja kõvad. Kui joodetakse suuremal hulgal hobuseid, siis need, kes joovad allpool voolu, peavad olema sügavamal vees, muidu nad saavad sogast vett.

Hobuste jootmine

Araablaste vallutused VII ja VIII sajandil

Araablaste maailm

Maailmas kõneldakse uue Suur-Araabia riigi loomisest

Juba maailmasõja eelpäevil püüdsid mitmed riigijuhid ja teadlased olla prohvetid ning kuulutasid peatseid suuri pöördeid ning üllatavaid tõuse ja langusi rahvaste elus. Nii kuulutati „kollast hädaõhtu“ hiinlaste ärkamise ja nende poolt isegi Euroopa võimaliku vallutamise näol. Ennustati mitme suurriigi kadu, veel enam oli aga juttu uute suurrahvaste ja vallutajate tekkimisest.

Maailmasõda — see rahvaste suurim ja veriseim heitlus ajaloos — töigi palju üllatusi. Vene, Saksa ja Austria keisririigid varisesid kokku. Briti ja Prantsuse riikide territooriumid ning mõjuvõim tõusid suuremaks kui kunagi varem nende riikide ajaloo kestel; juure tuli hulk uusi riike ja uudseid poliitilisi ning rahvuslikke liikumisi. Maailmasõda pani käärima uusi jõude, mis nüüd kogu inimkonnale võivad tõendada, et elame tõesti sellaste murrangute aja järgul, milliseid nende ulatuses ja mõjus teostub mitte igas sajandis, vaid väheseid kordi aastatuhandes.

Mussolini püüab uuesti üles ehitada suurt Rooma riiki tema kultuuri, vägevuse ja rikkuse kõrguses. Hitleri kavaks on kord ka germaani rahvas teha suuremaks ja pareminiorganiseerituks maailma isandate seas. Jaapan arendab praegu suurt katset kollase rassi impeeriumi rajamiseks. Briti on juhtivamaks nende seas, kes püüavad säilitada ning veelgi kõvendada oma positsiooni. Neis võitlusis rahvaste ja riikide juhid rakendavad

ellu rohkeid hoopis uudseid ideid ja vaateid seltskonna, usu, majanduse, riigikorra ja kõige muu kohta, mis aitavad kaasa nende riigi ja rahva edule.

Maailmasõda tõi suure murrangu ka araabia rahva ellu. Araabia — lastele muinasjutumaa, kus valitsevad Tuhatüksöö kangelased, — suurtele aga tuntud kui islami hääl ja julgete kõrverüütelite kodumaa, kust minevikus teostati ajaloolisi vallutusretki. Viimaseil aastail eriti ühenduses Palestiina ja Põhja-Aafrika sündmusiga kuuleme ajalehist sageli sellest rahvast ja tema uuestisünni üritusist. Käesolevas kirjutuses võtamegi araablased lähema vaatluse alla mõningate uute nende kohta ilmunud teoste alusel.

Araablased, kes VII ja VIII sajandil oma kodupoolsaarelt vallutusretkile tõtates üles ehitasid suure islamiusuliste riigi Atlandi ookeani ja India vahel ja kelle sõjaretki hulk sajandeid said tunda kõik Edela-, Lõuna- ja Kagu-Euroopa, Ida-Aafrika ning Lõuna-Aasia maad, olid viimaseil sajandil enamuses ise langenud võõraste ülemvalitsuse alla. Maailmasõja tagajärjena on jälle tekkinud rida iseseisvaid või pooliseseisvaid araablaste riike, nagu Saudi-Araabia, Transjordaania, Irak, Egiptus, Jeemen jne., ning uuesti räägitakse ühise Suur-Araabia riigi loomise kavatsusist.

Araablaste rahvustunne on võimsalt tõusmas eriti Palestiina sündmuste tagajärjel. Uhist juhti pole küll

veel leitud või tõusnud, kuid suurriigid näivad arvestavat selle rahva taasrganud rahvuslusega ja araablastil on praegu sõbraks — ning eestkostjaks — soovijaid palju.

Inglane sir Bertram Thomas, kes uurijana, ühe kohaliku vürsti nõuandjana ja terava vaatlejana kaua aastaid on elanud Araabias, Irakias ja Transjordaania, annab oma suurt tähelepanu äratanud teoses „Araablaste“ huvitavaid mõtteid ja teateid selle rahva kohta, kellest Euroopa on mõndagi uut kuulnud legendaarseks saanud inglise koloneli Lawrence'i kirjateoseist. Kuna Lawrence'it peetakse araablaste äratajaks ja ühendajaks, siis Thomase arvates on ometi Lawrence'i mõju ülehinnatud. See julge ja andekas kolonel omas mõju ainult osa araabia maailma peale — ja just selle peale, kes aktiivsem oli maailmasõja päevil ja aastaid pärast seda. Praegu on mõjuvamaiks juhtideks tõusnud uued ringkonnad. Siiski oli Lawrence'i teeneks see, et araablaste rahvustunde uuestitõusu kivi pandi veerema. Kui võimsalt ja kuhu ta veereb, seda näitab tulevik.

Kas on üldse „panarabismi“? Lääneeurooplikus organiseeritud mõttes mitte, küll aga araabia rahvakihtide põhitundena. Thomase arvates ei suudaks araabia riikide rahvad Araabias kui ka Põhja-Aafrikas praegusel ajal mitte ühineda üheks rahvaks ühises riigis ja ühise juhiga. Araablaste riikide ajalugu näitab, et juba islami tõusuaegadel toimunud araablaste vallutussõdade ajal VII ja VIII sajandil p. Kr., mille ulatust näitab siiajuure lisatud kaart, oli neil kalduvus jaguneda eririikideks. Ühine keel, ühine usk ja ühine vaenlane — see viis neid kokku ka neil aegadel. Muidu aga kääris Araabia maailm alati. Uued valitsejasood tõusid võimule, osariigid lõid lahku, mõned liitusid vahel uueks eririigiks, mäsud ja rahvarahutused — see kõik takistas ühise suurriigi püsi. Juba siis õpetasid araabia riigifilosoofid rahva vastuhakuõigust halvale valitsejale. See poliitiline killunemisevõitlus viis nende riigid viimaks langusele ja iseseisvusekaotusele, kuigi kultuuriliselt nad sageli kõrgemal olid oma vaenlasest ja vallutajast.

Thomase arvates põinud araablaste omaaegsete suurte vallutussõdade põhjuseks eeskätt imperialistlikud teiste allaheitmise tahted, vaid peamiselt nõuded paremate elatamistingimuste järele, mis neis arenesid koos suure kultuurilise tõusuga pärast islamiusu rajamist. Araabia poolsaar, mis järjest jäi vee- ja viljakusevaesemaks, ei annud neile küllalt toidumoonat. Tungiti siis välja ja jääd vallutatud mail valitsema ülemkihina.

On osutunud ka ekslikuks, nagu oleksid araablaste oma alamaile vägivaldselt peale surunud oma usku, keelt ja kunste. Nad korraldasid küll vallutatud mail elu islamiusu nõuete kohaselt. Kuna araablaste vallutust kunstide ja teaduste poolst kõrgemal olid, siis levisid nende keel, kirjandus ja teadmised ilma erilise sundusetagi ja mõjutasid ka tolleaegset Euroopat tema keskaegses olukorras. Euroopa esimesed ülikoolidki on asutatud araablaste eeskujusid jäljendades. Alles hiljem, kui islam muutus ortodoksaalseks ja vaimsest kivistus — umbes ristisõdade ajastul — tuli araabia teaduste langus ja Euroopa hakkas lähenema vaimse tõusu sajandele.

Ja tänapäeval? Araabia maailm pärast sajandeid kestnud uinakut ja mahajäämist näitab jälle uut värskest ja jõudu. Nad tahavad nüüd eurooplasilt õppida ja vastu minna uuele tõusule. Thomas küll ei usu ühise rahva ühist riiki ühise juhi all, kuid kes teab — võibolla teevad neid jälle suureks ühine usk, ühine keel ja ühised vaenlased. Võibolla on see sobiv retsept nende iseloomule ja uuestiarganud jõule. Igatahes tunnevad araablaste maailma taasrõõmuse vastu praegu väga elavalt huvi nii valitsevad kui ka valitsemisele tüürivad suurrahvad.

E. H. T.

KAUNIS SUKK

O
A-S
O. KILGAS

KVALITEET-LO'OKSORDID

„LIBELLE“

„LUKSUS“

„L A D Y“

Lahing Rõikal

VABARIIGI VÄLJAKUULUTAMISE ÕOL

Kpt. P. Kangro.

21 aastat tagasi valitses meie kodumaal raske ja sünye ajajärk. Nii noored kui ka vanad olid mures oma saatuse pärast, sest keegi ei teadnud, mida homne päev võis tuua. Alatise läbiotsimised ja vangistamised, tribunaalsed käimised ja mahalaskmise ähvardused olid igapäevaseiks nähtusiks. See kõik kruvis meeled pinguli ja oodati igatsusega lõppu sellele enanlaste-aegsele hirmuvalitsusele.

Kodanikelt oli võetud nende kõige algelisemadki vabadused. Õiguse mõistet ei käsiteldud üldse, see oli porri tallatud.

Tõsise eestlase rinnus aga hõõgus vabaduse tuluke. Ja see paisus seda suuremaks, mida tooremaks läksid enamlased oma võimujoovastuses. Väljapääsu olukor-rast loodeti rahvaesinduselt — Maapäevalt. Hoolimata sellest, et Eestimaa Täidesaatev Komitee otsustas 13. 11. 1917. a. Maapäeva laiali saata, kuulutas Maapäev 15. 11. 1917. a. enese ainsaks kõrgemaks võimuks Eestis Eesti Asutava Kogu kokkukutsumiseni.

Ehkki rahvaesindus oli vägivaldselt laiali aetud, ei suutnud ükski võim maha suruda rahvapogade südameis leegitsevat isamaa-armastuse ja vabaduse sädet. Kogu maa kääris. Oodati parajat silmapilku, mil võis tegevusse astuda. Ja see õige silmapilk saabuski 24. veebruaril 1918. a., mil Eesti Vabariik välja kuulutati.

Vaatleme allpool 21 aastat tagasi maal valitsenud meeleolu ja omakaitsealade tegevust Vabariigi välja-kuulutamise õöl.

Püüame neid sündmusi edasi anda nii, nagu need osavõtnuile on mällu jäänud.

1918. a. 24. veebruari õhtul kogunes Viljandimaal salkkond Odiste küla noori Solli talu. Tehti nalja ja vesteldi nagu harilikult, kuid puudus siiski tavaline noorte rõõm ja muretus. Kõigi meeled olid ärevil, sest liikusid kuulujutud Eesti Vabariigi väljakuulutamisest. Kuulujutuna levinud teade valdas kõigi meeli. Nii näis siis ometi kord lõpp tulevat valitsevale punaste ter-orile.

Solli talu peremees Hans Tilu oli endine Võisiku vallavanem, kelle punased ametist tagandasid. Et olu-korda veidi selgust tuua, otsustas Hans Tilu vallamajja minna maad kuulama, kuna kuus noormeest — Arnold Tõnisson, Eduard Meiel, Jakob Tilu, Joosep Aaren,

Joosep Korts ja Edgar Kimmel — jäi Solli talu oota-ma, mis uudiseid toob peremees Võisiku vallamajast. Hans Tilu, vallamajast tagasi tulnud, seletas noormees-tele, et punastel olevat kõvad põgenemiskavad teoksil. Punane vallavalitsus askeldanud niisuguse kiirusega, nagu vanasti mõisa moonamees jüripäeva eel. Väljas oota-vatele regedele kantud püsse ja kõiksugu kraami, et siis õövarjul koos rahva varandusega põgeneda.

Nüüd oli enam-vähem selge, et Eesti iseseisvusega on tõsi taga, ega's punased muidu siit nii palavlikult põgeneda püüaks. Kas lasta nüüd punastel rahulikult vallavarandusega põgeneda? See küsimus oli kõigil kee-lel. Mis teha? Selge oli, et kui punaseid takistada, siis pidi seda imeruttu tehtama.

Otsustati maksku mis maksab punased põgenemisel kinni võtta. Ehkki keegi Eesti iseseisvuse väljakuulu-tamises kaljukindel ei võinud olla, kuna mingit amet-likku teadet ei olnud ilmunud, loodeti ometigi, et see tõsi on. Maast madalast olid ju vanemad õpetanud lapsi, et iga rahvapog peab väljas olema oma rahva heakäigu eest. Nüüd oli aeg kätte jõudnud, kus isa-maa vajas oma pogade abi. Kõhklemisega aga ei abis-tata kedagi. Tuli tegutseda. Vanasõna ütlebki, et julge pealehakkamine on pool võitu. Ja nii otsustatigi kohe organiseerida üks vabatahtlike salk, kes punastele Kolga-Jaani teele Raba talu kohta vastu läheks, need seal vangistaks ja koos riisunud vallakassa ja relvadega vallamajja tagasi tooks. Et Solli talus noormehi vähe oli, siis saatis J. Korts Kaavere külla sõpradele sõna, et need neile appi tuleksid. Kogunemise kohaks mää-rati Kimeli talu, mis asus 1 km kaugusel vallamajast.

Kuid mis teha relvadeta? Nii seisid noormehed nõutult kesk suurt talutuba. „Paljakäsi küll ei maksa relvastatud punastega lahingusse astuda,“ arvas pere-meess Hans Tilu. Kust võtta aga kohe relvi? Solli talus viibivate noormeeestega oli ühinenud ka Kelderi-nime-line poiss, kes ütles endal kaasas olevat ühe vana re-volvriloksu. Ehkki see vana riistapuu oma tahtmise järgi kuule rauast välja saatis, oli jõugul oma sõjariist olemas, sellest oli aga siiski vähe. Õnneks tuldi heale ideele ja nimelt kohalikelt punastelt relvad üle võtta, sest igale punasele oli püss välja antud ja mõnele isegi veel mitu püssi.

Otsustati minna kogunemispunkti ja teel sinna pu-nastelt kodus üksikult relvad ära võtta. Hans Tilu

manitses noori ettevaatusele, sest mine tea, kas see kõik nii libedasti läheb kui mõeldud. Kuid noori ei heidutanud mingisugused takistused. Lahkudes Solliit liiguti läbi talvise vaikse öö ikka edasi vastu uutele elamustele. Noortele isehakanud kodukaitsjatele paisis tol ööl iga elamu ja talu valge lumevaibaga kaetud maastikul kahtlasena ja salapärasena. Ümberringi valitses öine vaikus ja rahu. Keegi ei võinud aimatagi, et käputäis tulihingelisi noori, kelle rinnus põles isamaa-armastuse tuluke, liikus varjudena ringi, et hankida relvi ja päästa rahva ja noore vastsündinud riigi vara.

Omavahel peeti nõu, kuidas oleks kergem punastelt relvi kätte saada. Otsustati anda neljale mehele pikad roikad õlale, et seega tekitada muljet, nagu kannaksid nad püsse. J. Korts kui talurentniku poeg pidi sisse-laskmist nõudma. Loodeti, et kohalikel punastel on enam usaldust tema vastu. Kelder oma revolvriga pidi Kortsu kõrval seisma ja juhtumil, kui heaga sisse ei lasta, nõudma ukse avamist juba kurjaga. Sealjuures aga revolver, olgugi kõlbmatu, oleks kujunenud mõjuvaks abinõuks.

Nii liiguti kavakindlalt esimese punase elamu juure. Neli „püssikandjat“ jäi elamust veidi eemale. Nüüd mõne sammu kaugusel võis neid teibaid tõesti püssideks pidada. Korts koputas aknale. Kuigi Korts ei olnud kartlik mees, värises ta käsi aknale koputades. Hirmuga vaatas ta selja taha, kas mitte kaaslased pole jalga lasknud. Nähes, et kõik olid omal kohal, teibamehed kõndisid kui tunnimehed kunagi, sai ta rahuliku ja külmaverelise oleku tagasi. Toas süüdati tuli ja küsiti: „Kes seal on?“ Kui Korts nimetas oma nime, avati uks. Kuid nähes „relvastatud“ mehi, kokkusid punased silmanähtavalt.

Andmata neile aega esimesest ehmatusest toibuda, nõuti kohest relvade väljaandmist. Punased olid sellega nõus, kuid nõudsid allkirju relvade vastuvõtmise kohta. Kõhklemata anti allkirjad ja saadi relvad vastu. Hiljem arutasid mehed omavahel, et küllap punased nad ikka oksa oleksid tõmmanud, kui nad võimule oleksid jäänud, sest milleks muidu oli neil allkirju vaja.

Nüüd oli meeste meeleolu hoopis sõjakam, sest pooled neist olid nüüd relvastatud. Asuti teele kogunemispunkti Kimeli talu suunas, liikudes Aarna ja Üleasaare kaudu. Teel täiendati veelgi oma relvatagavara jahipüssidega ja mõne revolvriga. Kimeli tallu saabus kuulsid mehed, et siin olnud punastega vahejuhtum. Kohalikul punasel võimumehele olid nõudnud siit küüthobuseid, peremees aga keeldunud neid andmast. Et punased olevat tahtnud juba omavoliliselt hobuseid võtta, astunud peremees ja viimase vend neile väga energiliselt vastu, haaranud isegi kirved. Punased ähvardanud siis neid tribunaali sõidutada.

Korraga aga tulnud talu õue keegi poisikeseohtu noormees ja seletanud midagi salapäraselt punastele, mispeale viimased talust kohe lahkunud.

Kimeli talust jätkati teekonda vallamajja koos Kaavere küla meestega, kes siia olid kokku käsutatud, et punased vallamaja juures vangistada. Teel saadi aga

teada, et see sõjakäik vallamajja on asjatu, kuna Viljandist olevat Kolga-Jaani saabunud Sakala polgu mehi lipn. Kampuse juhatusel, kes punase vallavanema ja kõik kohalikud punase võimu esindajad juba vangistanud.

Öösel organiseeritud lööksalk tahtis aga omalt poolt ka punastele säru teha. Mehed, olles tuttavad kohalike oludega, teadsid, et Rõika peeglivabriku rajoonis elab hulk ägedaid punaseid. Otsustati nad vangistada ja neilt relvad ära võtta. Liigutigi kella 02.00 paigu ahelikus Rõika vabriku poole. Arvati, et punased magavad ja neid läheb korda une pealt kinni nabida. Aga võta näpust! Nii lihtsalt see ei läinud.

Ahelik oli umbes 200 meetri kaugusel Rõika vabriku hooneist, kui neile sealt avati tuli. Ahelik viskus lumele pikali ja vastas omalt poolt ka tulega. Peagi vaikus punaste pool tulistamine. Mehed kargasid püsti ja tormasid nüüd vabriku hoonesse. Majade-vaheliselt teelt leiti mitu mahapillatud venesüsteemilist püssi. Enamjagu punaseid oli põgenenud sohu, kuna vangidena vallamajja võeti kaasa ainult paar meest.

Nii löödi Rõika peeglivabriku juures Eesti Vabariigi sünnipäeva ööl päris korralik lahing vabatahtlike salga ja kohalike punaste vahel.

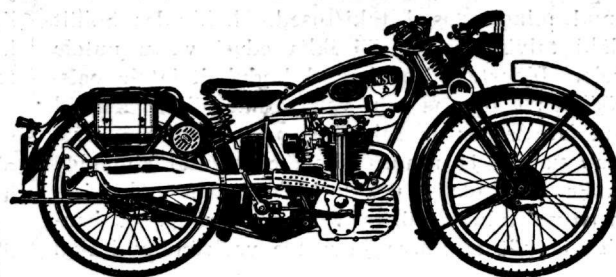
Selle omakaitseks loodud kaitseliidu salga tegevusele tõmbas kriipsu peale Saksa okupatsiooni võim.

Noor Vabariik kroonis enamikus kõiki neid Võisiku mehi Vabadusristiga, kes juba Vabariigi väljakuulutamise ööl nii südilt välja astusid oma riigi ja rahva vara kaitseks ning aasta hiljem kangelaslikult võitlesid lahinguväljadel kodukaitsjate ridades.

MOTIIV VABARIIGI AASTAPÄEVAKS
Mälestusmärk Pauluse kalmistul Tartus, prof. Adamsoni töö. Üks osa kavatsetud suurest Kalevipoja sambast, mis jäi teostamata

N.S.U.

mootorrattad on

nägusad

ökonoomsed

vastupidavad.

Sellest on ka tingitud, et Eestis tarvitatakse kõige enam

N. S. U. mootorrattaid.

Kes jalgratta ostab, ostab samuti N. S. U.

Kõik N. S. U. tooted on kõrgekvaliteedilised.

Tallinn,
Raekoja pl. 17

A.-S. TORMOLEN & Ko.

Tel.
428-06

Perenaised!

Töö majapidamises on mängu-
asi, kui on käepärast

LODIX kingakreem,

SIDOL metalli- ja aknapuhastaja,

SIGELLA poonimisvaha,

SIRAX küürimispulber,

SOLIID jõulu- ja majapidamisküünlad,

SOPOL plekkide eemaldaja.

A-S Sidol Company

Tallinn, Soo 29,

tel. 441-00.

Kõikjal käib palavikuline relvastumine

SÕDA VÕI RAHU?

Rahutut maailma on vallutanud ennenägematu relvastumise hoog. Kõikjal tehakse sel alal jõupingutusi, milliseid pole varem nähtud ajaloos rahu aegadel. Uut maailmasõda ei peeta enam kaugeltki võimatuks — selle puhkemine näib olevat vaid ajaküsimus, olugi et rahvad oma enamuses sõda ei poolda.

Vaevalt keegi veel mäletab, et 27. augustil 1928. a., seega kümme ja pool aastat tagasi, kirjutati alla „Briand-Kellogi pakt“, milles paljud riigid deklareerisid pidulikult oma rahvaste nimel, et nad mõistavad hukka sõja kui rahvusvaheliste tülide lahendusvahendi ja loobuvad sõjast kui rahvusliku poliitika relvast oma vastastikustes suhetes. Algul näis, et vastavate riigitegelaste allkirjad tagavad selle dokumendi tähtsuse, kuid ... 10 aasta pärast unustati see hoopis.

Sõda, sõda, sõda... Mispärast sõda? Kas tõesti inimesed ei saa läbi sõjata? Kas tõesti ei saa lahendada rahvusvahelisi tülisid mõnel enam inimlikumal, nii-ütelda ajakohasemal, viisil kui sõjaga ja viimasega kaasaskäivate õudustega. On siis sõda inimsoole tõesti sellaseks „hädavajaliseks“, et sellest kuidagi ei saa

loobuda? On siis tõesti õigus neil, kes kinnitavad, et sõda on loodusnähtus, paratamatus, mis on seotud inimese olemisega?

Inimsoo ajalugu on olnud paljude sajandite kestes — sõda de ajalugu. Sõdades on meie kaugete esivanemate sangarikkus ja jõud lahendanud rahvusvahelised tülid niihästi hallil ürgajal kui ka hilisematel aegadel. Sõjale on pühendatud maailmakirjanduse silmapaistvamad teosed. Kuid isegi sõjavaimu kõige silmapaistvamad esindajad, need, kes ise on pidanud sõdasid, kes end täieliselt on pühendanud sõjaasjandusele, kes on laulnud kiidulaule mitmesuguste aegade ja mitmesuguste rahvaste sõjasangareile, on leidnud — kui nad vaid on tahtnud olla otsekoheised — endas mehisust sõja hukkamõistmiseks. Napoleon kinnitas: „Ma armastan ja ka vihkan sõduri elukutset“, Moltke ütles, et „isegi võidurikas sõda osutub rahvuslikuks õnnetuseks“. Friedrich Suur, Schopenhauer, Loius XIV — terve rida suuri mehi möödunud sajandist kuni Musso-

linini meie päevil mõistavad sõja hukka, kuigi paljud neist mitte üksi ei pidanud sõdu, vaid isegi neid välja kutsusid.

Sõjastatistika tõendab, et viimase kolme sajandi kestes on peetud üldse 286 sõda, s. t. keskmiselt üks sõda aastas. Selle aja jooksul on olnud 55 kodusõda, 28 ususõda ja 24 surveavaldussõda. Territooriumi laiendamiseks on peetud 44 sõda, 30 sõda on peetud liitlaste abistamise ettekäändel, 41 sõda on esile kutsutud troonipüüdmise otstarbel. Vaidlused poliitilise mõju üle on põhjustanud 23 sõda. 8 sõda tekkis prestiižiküsimuse pärast, 5 — kaubanduslike tülide tõttu. Kuid sõja tõelisi põhjusi pole nii kerge selgitada.

Kinnitatakse, et sõda on paratamatu pahe, mis on lahutamatult seotud inimese loomusega. Teised seevastu on arvamisel, et inimene on olend, kes ei evi mingit võitmatut „sõjainstinkti“. Kõrgeim mõtleja olend — inimene — võib ja peab teadma, et sõda vaevalt võib olla vahendiks, mis vastaks sellele tsiviliseeritud olendi intellekti tasemele, milleks tavaliselt peetakse meie ajastu eurooplast.

Kui kergib esile jutt sõjast, siis mõistus ja rahulik analüüs nagu halvatakse ettekäänete jõust, mis kutsuvad välja sõja. Friedrich Suur ütles kord sellase lause: „Kui minu sõdurid hakkavad mõtlema, siis ükski neist ei jääks minu ridadesse.“ Sõjaküsimustes ei ole kombeks mõelda. Kui seatakse üles probleem sõja mõju üle üksikule inimesele ja tervetele rahvastele, tullakse üksmeelselt väga kurbadele järeldustele. Teades väga hästi sõja tagajärgi niihästi võitjaile kui ka kaotajaile inimesed siiski ei loobu sõjast — hoolimata kõigist paktidest ja lepinguist. Sõda ei kuuluta muuseas rahvad. 1876. a. Bismarck ütles ühes oma kõnes riigipäeval: „Enamus tavaliselt ei evi mingit poolehoidu sõjale.“

Seal, kus keesid 20 aastat tagasi ägedad lahingud

Sõda otsustatakse vähemuse poolt ning ainuvalitsuslikel mail valitsejate või kabinetide poolt.“

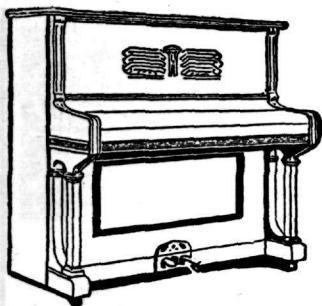
Kogu maailma rahvad on viimase viie aasta jooksul kulutanud relvastusele summa, mis eriteadlaste arvestusel osutuks küllaldaseks selleks, et kindlustada tööd ja peavarju 200 miljonile inimesele. Euroopas elab praegu 500 miljonit inimest — kõik sotsiaalse iseloomuga asjad oleksid võinud olla lahendatud, kui need määratu suured summad oleksid juhitud mitte relvastusele, vaid loovale tööle. Maailmasõda läks Kolumbia ülikooli prof. Butler'i arvestusel maksma 80 miljardit naelsterlingit. Selle raha eest oleks võidud varustada kahe ja poole hektaarilise maalapiga ja oma majakesega ning sisseseadega kogu perekonnale kõiki Inglise, Ühendriikide, Kanada, Prantsuse, Belgia, Vene, Saksa ja Austraalia kodanikke, pealeselle soetada kõigile linnadele, kus elanike arv on üle 20.000 inimese, suurepärase raamatukogud.

Kõik see on väga selge, sellest on kõneldud rohkem kui üks kord, kui on tahetud tõestada sõja mõtetust. Kuid sõda püsib endiselt. Milles siis asi seisab? On võetud kombeks arvata, et sõda on nii-öelda isamaa-armastuse ja rahva uhkuse funktsioon. Miljoneile valgeile ristikesile, milledega on üle külvatud maailmasõja ohvrite kalmistud, on kirjutatud: „Langes isamaa eest“. Isamaa — see on nõiduslik mõiste, milles koostuvad armastus kodumaa vastu, perekonnamõte ja inimese sotsiaalsed tungid. Siit tekib aumõte, mis on seotud valmisolekuga tuua end ohvriks oma kodumaale. Isamaa nõudis sõjalisi ohvreid — see on kõik, mida võib öelda sellase suure sõja rahvusliku filosoofia kohta. Kuid kas võib meie ajal kõnelda karmidest raamidest, mis eraldaksid üht rahvast teisest?

Endised inglased ja sakslased, prantslased ja itaallased, ungarlased ja poolakad, skandinaavlased ja šveitslased, iirlased, balkanlased, venelased jne. moodustasid uue rahvuse — ameeriklased. Mis võib olla veel paremaks vastuväiteks ultra-rahvuslikele ja ultra-marurahvuslikele teooriaile? Edasi: meie ajal mingi eraldi seisev rahvus vaevalt — juba ainuüksi majanduslikel põhjusil — suudab elada teistest isoleeritult. Iga rahvus võib elada vaid teda ümbritsevate rahvaste koostises, kui tsiviliseeritud rahvaste organiseeritud ühenduse liige, seepärast keegi ei või vabatahtlikult nõustuda, et üks rahvus hävitaks teise või alluks teisele. Sellase sideme juures rahvuste vahel sõda osutub hullumeelsuseks, roimaks sama isamaa-idee suhtes, mida mõnelt poolt loetakse sõja õigustamise aluseks. Ühegi isamaa tulevik, tema olemasolu tagatis, tema areng ja edu ei nõua uusi sõdu, vaid vastupidi, sõjast loobumist, sõja asendamist vastupidiste tendentsidega.

*

Mõni aeg tagasi viis ameeriklast lendas nelja päeva jooksul ümber maailma marssruudil New York — Pariis — Moskva — New York. See on mõjukaks tõestuseks sellele, et hiina müürid rahvaste vahel on saanud ammugi anakronismiks nagu postitõldki. Tuhandete aastate vältel inimene oli sunnitud läbi ajama oma piiratud füüsilise jõuga ja algeliste riistadega. Nüüd on

Muusikakunstnik, klaveriõpetaja ja -õpilane
omandab teadlikult ainult

firma Karl Saare kontseripianiino,

Tallinnas, Liivalaia 64. Telef. 457-01

mis on kõla, mängufundliikkuse kui ka vastu-
pidavuse poolest ületamatu

Soodsad ostutingimused

Täielik vastutus

Vabrikuhinnad

inimene saanud tõeliseks looduse valitsejaks, on allutanud endale ta jõud, on osanud kahekordistada oma keskmist eluiga, on jõudnud probleemide lahendamiseni, mis peavad inimese elu juhtima uusi teid mööda, mis seni pole tuntud, millest pole ka suurimadki targad und näinud.

Lähenedamine suurimate teaduslike ja sotsiaalsete pöörete piirile ning teadusliku, tehnilise ja filosoofilise geeniusareng üles järgmise küsimuse: kas võib öelda, et sõda, see vahend, mida tarvitab ürgaegne inimene palju tuhandeid aastaid tagasi, jääb vastavaks reaalseks elutingimuseks ka meie aja elus?

On olemas sõja humaanseks muutmise teooria. Keeldakse ühe või teise relvaliigi kasutamist, mis ähvardavad hävitada kogu tsivilisatsiooni jne. Kuid kas võib tõsiselt rääkida säärase mõistete kokkusobimisest nagu seda on sõda ja humaansus. See, kes sõdib, püüab saavutada oma sihti ükskõik missuguse hinnaga. Kui ta kõneleb humaansusest, siis petab ta ennast kui ka vastast. Kõneldakse „agressiivsete sõdade“ keelmisest, sellest, et võib, kui juba leppida halva lõpuga, lubada vaid „kaitse sõda“. Kuid kui maailmas eksisteeriks need, kes end kaitsevad ja jääksid ära ründajad, siis oleks lõplikult hävitatud igasugune sõja-oht. Sõja hüpnosis on siiski niivõrd tugev, et seda lihtsat asja nagu ei suudeta mõista ja seepärast luuakse igasuguseid ettekäändeid selleks, et sõdida. Serbia sõdis hädaohu vastu, et mitte saada vallutatud Austria poolt. Venemaa andis abi oma vendadele. Austria sõdis oma prestiiži pärast Balkanil. Saksamaa demonstreeris oma „truudust Niebelungidele“. Inglismaa kaitses erapooletute õigusi.

Väiteid sõja kui „paratamatu pahe“ vastu käsitleb suure veendumusega tuntud Šveitsi publitsist H. Bauer. Nende väidete väärtus seisab peamiselt selles, et nad on koostatud nende isikute sõnade järgi, keda tavaliselt loetakse suurteks militaristideks. Nende hulgas on

palju neid, kes räägivad õigusest ja jõust. Kuid muu seas, kuipalju sajanedeid on inimsoole sisendatud mõtet, et õigus peab olema jõust üle ja et nimelt õiguse tunne tõesti vastab tsiviliseeritud inimese loomusele.

1914. a. sõda näis millegina, mis on ümbritsetud aumehelikkusega, idealismiga, vahvusega. Kuid sellest ajast on inimeste psühholoogia tunduvalt muutunud. Kriitilistel päevadel 1938. a., kui uue sõja puhkemine näis möödapääsmatu olevat, kui kõikjal juba olid mobiliseeritud maa- ja mereväed, miljonid inimesed mitmesugustel maadel värisesid hirmust ja palvetasid rahu eest.

On soovitatud palju retsepte võitluseks sõja vastu. Kõige olulisem retsept on aga inimeste psühholoogia muutumine. 1938. a. oli sõja ülistamise idee pankroti aasta. Suur vastutus sõja tagajärgede eest sunnib püüdma kõigi jõududega hävitada sõda. Inimsoo ees seisab dilemma:

Kas juhtida oma parimad jõud majandusliku ja kultuurse edu teele või, nagu seikluslik mängija, otsida õnne sõjahasardis...

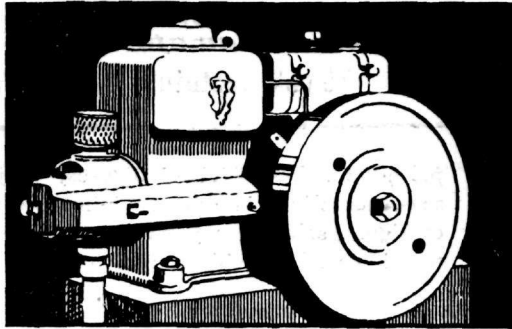
Tulevik näitab, kas jätkub inimsool jõudu jääda peatuma esimese variandi juure, s. o. „sõja vastu“, millele näib praegu kuuluvat ta poolehoid.

H. N.

... seisavad tänapäeval tohutud kalmuderead

7AEHNE

parim

põllumajanduslik

diisel-mootor

Saadavad suurused alates 7 HP. Ehitusviisilt tugev ja vastupidav, käsitamisel lihtne, tarvitamisel odav — need on Jaehne mootorile omased omadused

PEAESINDAJA:

Tallinna Eesti Majandusühisus,
Estonia puiestee 21

Sõnas ja pildis

igale perekonna liikmele toob iga päev parima valiku põnevaid uudiseid, asjalikke ja huvitavaid kirjutisi ning tarvilikke kuulutusi — aastas 3600 suurt lehekülge — kui tellite veel täna „UUS EESTI“ terveks aastaks

Tellimise hind postiga saates: esimene veerandaasta Kr. 5.—, edasi iga kuu Kr. 1.50 või 5 senti üksiknumber

„UUS EESTI“ tellimisi võtavad vastu iga päev kõik postiasutised, „UUS EESTI“ kontorid ja esindajad kõikjal üle riigi

Rinde loodur jutustab

(„Kaitse Kodu!“ nr. 2 järg.)

Liinile.

Uhel päeval tuli meie kasarmuisse kaks ohvitseri, need olid: polkovnik Kann ja kapten Luiga. Luiga pidas meile isamaalise kõne ja selgitas rinde olukorda.

Muuseas tähendas ta:

— Mulle on ülesandeks tehtud formeerida kiires korras Surmapataljon. Loodan koondada sinna 1000 julget meest, siis võime punaste edasirühki pidurdada. Need vahvad poisid, kes alustasid võitlust Narva alt, on väsinud. Kas siin leidub mehi, kes minuga tuleksid liinile?

See kõne ja kutse oli minu meele järgi. Tahtsin parajasti end üles anda, kui üks meestest rivist hõikas:

— Millal antakse meile uued saapad ja riided?

Nägin, et see ütles Luigat solvas, kuid ta tegi, nagu ta ei kuulekski seda küsimust, ja küsis uuesti:

— Kes tahab astuda Surmapataljoni? Vahest ehk saame muretseda varustust — kui palju just, seda on raske ütelda.

Valitses täieline surmavaikus.

Mõtlesin endamisi: keegi ei taha esimene olla, ma avan ise otsa lahti, küll siis teised järgnevad.

— Mina tulen.

Olin oma arvestusega eksinud. Kellelgi polnud soovi, välja arvatud vabatahtlikud, Kalle ja veel üks, kelle nime olen aegade jooksul unustanud. Olime Kallega saanud headeks sõpradeks, ja kui viimane minu soovi kuulis, küsis ta minult:

— Kas sa tõesti lähed? Kui jaa, siis tulen kaasa.

Liigagi vähe 400 mehest.

Läksime kohe kapten Luigaga kaasa. Pataljoni asupaigaks oli üks koolimaja Narva maanteel. Peagi ilmnes, et Surmapataljonist midagi välja ei tule. Taheti 1000 meest, saadi aga kuuekümne ümber, ja peagu pooled neistki olid kooliõpilased...

Surmapataljoni nimi oli kõditav, selles oli nii palju sõjaromantikast ja ihaldatavat uljust ja sangarlikkust. Esialgelt rahuldasime oma auahnust sellega, et maalisime tintpliatsiga õlakuile surnupealuu ühes kontidega, samuti kinnitasime mütsile Vene ajast säilinud samasugused märgid. Mõni isegi täitis pealuu silmakoopad fosforiga, mis pimedas mehele andsid eriti tontliku välimuse.

Tallinnas oli punaseid külluses, kes pikisilmi ootasid oma vene mõttekaaslast. Nad üsna avalikult irvitasid meie kooljaluude üle ja tähendasid ironiseerivalt:

— Aimate oma saatust hästi, küll te varsti muutute koolnuiks...

Relvadega meid varustati korralikult, muu hulgas saime tuluued kergekuulipildujad — Lewis'id. Need

olid meile küll võõrad, aga pea see tutvumine ei sünni — käisime vaid mõned korrad laskeharjutustel ja oligi nende käsitamine selge.

Punased aga trügisid pealinnale lähemale ja meid saadeti neile vastu.

Meil oli kolm ohvitseri: kapten Luiga, veel üks kapten, kelle nime ei tea, ja leitnant Oldekop.

Kehras kohtasime esmalt punaseid. Meie 60 meest, kes pealegi olid ilma kõõgita ja hobusteta, ei suutnud punaseid tagasi tõrjuda ega ka iseseisva üksusena tegeutseda. Eriti raske oli laskemooonaga varustamine ja selle kandmine pikemal lahinguretkil.

Siin likvideerus ka meie nii kangesti ihaldatud Surmapataljon. 20-neliste gruppidega siirdusime soomusrongidele. Mina sattusin 3. soomusrongile, mille ülemaks määrati kapten Luiga.

Soomusrongil määrati mind rühmavanemaks kahele liivaga soomustatud vagunile. Ametlik nimetus oli meil dessantkomando. Komando ülemaks oli kadunud leitnant Roosman.

Ta oli omapärane mees, kes oli nagu sündinud dessantkomando ülemaks. Ei varem ega hiljem ole mina elus kohanud sellist inimest. Alati oli ta kõige ees. Punaseid ta tundis juba kaugelt, ilmiski ei eksinud ta selles. Meeskonda kohtles ta otse südamlikult, kurja ega halba sõna ei kuulnud keegi ta suust. Meie austasime teda nii väga, et seda on raske sõnades edasi anda. Ta käsud täideti täpselt.

Kommuniste-vange ta ei käskinud hukata, ütles vaid:

— Tehke nii, kuidas on parem ja kuidas olukord nõuab.

Sageli tuli meil teha retki kaugele raudteest, vahest kuni 18 kilomeetrit, harilikult tarvitasime sellistel juhtudel küüti. Leitnant Roosman aga küüdile ei istunud, käskis meil sinna ja sinna minna. Pärale jõudes leidsime oma üllatuseks Roosmani juba eest meid ootamas. Murdsime pead, kuidas ta ette jõudis. Räägiti, et ta olevat suur sportlane ja selle tõttu ta jõudvat meist ette...

See aeg oli täis põnevaid sõjaseiklusi, üks ohtlikum kui teine.

Kord tegime dessanti, kuhugi Anija valda. Liikusime mööda metsateed, ümberringi polnud ühtki inimelamut.

Järsku tuleb lagendik ja sellel talu, nähtavasti metsavahi elamu, ning viimasel lehvib punane lipp! Meie teada, õigemini Roosmani teada, siin ei tohtinud veel punased olla. Peatasime oma killavoori, et nõu pidada.

Roosman aga ütleb:

— Poisid, laul lahti ja edasi, mängime veidi punaseid.

Jõudnud taluni, võttis meid seal vastu üks eit sõnadega:

— Oh te kallid päästjad, kuidas oleme teid piki-silmi oodanud. Olen juba mitu päeva siin metsa sees üksi, näe, vanamees läks Tallinna, kuid pole veel senini tagasi tulnud.

Eide olemise järgi oli raske uskuda ta enamlikku meelt. Kuid tahtsime edasi punaste osa etendada ja küsime:

— Kas valgeid olete ka näinud?

— Ah neid jäneseid, ei, neid me pole näinud, ei tea, kas neid on üldse olemas! Kust te siis nüüd tullete?

— Me saabusime just äsja Petrogradist, valetasime täie suuga edasi, — ja oleme siin kandis üsna võõrad.

— Ega te siin ka üksi ole, umbes tund või nii tagasi läks suur hulk teie mehi siit läbi, selle talu peale, seletas eit.

See polnud sugugi hea uudis. Punased olid meist möödunud kõrvalist teed kaudu...

— Aga mammi, kui palju neid mehi siis olla võis? küsitlesime edasi.

— No, oma kõva sada meest oli, oli vastus.

Eide seletusist saime aru, et neid siia ei tarvitse küll oodata ja et kui meie neid kohata tahame, siis peame neile järele minema.

Et pikapeale olid kõhud tühjaks läinud, siis otsustasime punase perenaise lahkust kasutada ja lasta endile lõunat valmistada, oletades, et kui ta tööpoolest on punane, milles küll kahtlesime, siis ta meid ilma söögita ei jäta.

Perenaine lubas keeta kartuliputru ja kõrvaseks anda hapupiima. See roog polnud küll mingi maiuspala ja selle valmistamiseks kulus hulk aega... Minul tärkas mõte leida üks kaaslane ja siirduda lähimasse tallu, et ehk saab sealt midagi tugevamat hamba alla.

Astusin leitnat Roosmani juure ja ütlesin: — Kuni toit valmib, lähen õige ühele väikesele luurekäigule.

— See on hea mõte, võtke mõned mehed kaasa ja minge.

— Parem läheme kahekesi, ei paista nii silma.

— Olgu siis nii, oli vastus.

Perenaiselt uurisin välja, et lähima taluni oli oma paar kilomeetrit, ja see oli ka veidi punaste teest kõrval. Võtsin ühe noormehe kaasa ja sammusime talu poole. Alles teel kõnelesin kaaslasele oma ilusast kavast.

— Sellest võib aga tore nali tulla, vastas ta, — sa tume nüüd punastele peale, võime saada niisuguse soolase kõhutäie, et ei jaks enam tagasigi tulla.

— Kõik on juhuse asi, võib-olla meie ei näe punaseid üldse ja saame hea kõhutäie või kohtame aga punaste väiksemat salka ja teeme neile tuule alla, sööme veel lisaks neile valmistatud toitu ning võime tagasi jõudes veel kartulipudruga ja hapupiimaga kõhutaht kinnitada. Läki aga edasi!

— Olgu siis pealegi, liigume vaid kiiremini, sest mida varem, seda parem!

Punased.

Taamal juba paistavad taluhooned. Kõik on seal vaikne. Läheneb siiski ettevaatlikult talule. Ainuke elav olevus, kes meid siin vastu võttis, oli peni, kuid selle eest tegi ta põrgulärmi.

Majauksel alles kohtasime inimest. Jälle oli naisterahvas ja jutt peaaegu sama kui metsavahi juures:

— Olete vist, vaesekesed, teistest maha jäänud?

— Oleme neh, kuid pealekauba veel pööraselt nälgased.

— Astuge aga sisse, meil on just parajasti lõuna valmistamine käsil ja teile kahele poisile jätkub.

— Oleme kõik eestlased ja võitleme hallparunite ja sakslaste vastu.

Raske oli aru saada, kas nad siinkandis olid tõelised punased või ainult olude sunnil enamlased. Astusime tuppa, kus oli umbes 15-aastane poiss. Pliidil kees kartulipada ja selle kõrval särises praepann. Praetud sealih sibulaga oli meile maiuspalaks, sellast toitu polnud meie hulgal ajal saanud.

— Tuleb pisut oodata, kuni kartulid valmivad, seletas naine.

— Suur tänu, kuid meil pole, kahjuks, aega nii kaua oodata, meie lepiksime ka liha ja leivaga, ütlesin selle peale.

Samas pandi ka leib ja liha lauale. Meie, asetanud püssid põlvede vahele, asusime suure isuga liha-leiba hävitama...

— Pange ometi püssid nurka, need reod segavad söömist, ütles järsku naine. — Keda te kardate, ei siin ümbruses ole isegi valgete haisugi.

Et mitte kahtlust äratada, panimegi püssid nurka. Sel ajal kui meie usinasti söime, seletas naine oma olukorda. Tublisti kiruti valgeid. Muuseas tähendas ta:

— Kuradi sakslased, näe, suvel vangistasid minu mehe.

— Mispärast siis? küsisin.

— Õieti ei millegi pärast. Noh, ajasime veidi samagonna, aga kellele me sellega paha tegime. Omast viljast ajasime ja kraam oli hea... Nüüd jälle valged taganedes võtsid ta uuesti kinni ja viisid ära, ei tea kas elabki enam.

Aitasime naisel kiruda sakslasi ja ähvardasime valgeid ja lubasime teda abistada nii palju kui see meie võimuses. Sellel lubadusel oli ka tagajärgi: naine väljus veidikeseks ja tagasi tulles tõi meile kummalegi suure teeklaasitäie samagonna, rääkides ise sealjuures:

— Ega teie sõbrad ei saanud, neid oli palju, kellele sa annad ja kelle sa ilma jäätad! Olid need küll toredad, noored mehed ja kui lõbusad... Kes need naised nendega kaasas olid?

Vaat sulle lopsu, kust meie pidime teadma, kes need daamid olid. Vastasin siis, et ei tea, missugune polk see oli, sest ma ei tea, et meie roodus oleks naisi olnud.

— See oli siin üks rood Tallinna kommunistlikust polgust.

— Siis ikka meie polk küll.

See oli ju enamlaste parim väeosa, sellega polnudki nii kerge toime tulla. Nüüd oli meil paras aeg kadumiseks. Samas hakkas koer vihaselt haukuma. Minu kaaslane nooruk-õppursõdur hüppas toolilt nii nobedasti üles, et tõmbas taldriku põrandale, samas lendas ise ka pikali, silmapilkselt oli jälle püsti ja püss peos ning ots suunatud uksele.

Tõttasime naisega aknale, naine vaatas välja ja ütles: — Ma ju tähendasin, et siin pole valgete haisugi, see on minu vend ja veel üks tuttav mees.

Olin pahane oma kaaslasel, et ta ennast selliselt üles pidas, kuid teha polnud midagi, sest uustulnukad astusid tuppa. Vaatasid meid uurivalt, otse kahtlaselt. Naine aga seletama, et need, vaesekesed, on teistest maha jäänud, kes teab, kus nüüd teised on.

— Ärgu muretsegu midagi, üks osa neist tuleb täna ööseks siia tagasi, peame neile ruumi tegema, seletas üks meestest.

— Kas nad varsti siia jõuavad? pärisin võimalikult rahulikult.

Üsna varsti, jäid teele meist maha.

Siin ei olnud enam aega viivitada. Panin 20 krenskit lauale toidu eest. Naine ei taibanud veel, kes me olime, sest ei tahtnud raha vastu võtta.

Haarasin ka oma püssi pihku ja nüüd suunasime torud lahkele pererahvale ja seletasime:

— Oleme küll eestlased, kuid mitte punased, ilma rahata ei taha meie midagi, raha jätate endale, kuid oma sõpradele punastele ütlege meie poolt tervisi ja et meie nad varsti koos tiblodega Venemaale tagasi peksame.

Vaevu lõpetanud oma epistlid, hüppasime uksest välja — ja hakkasime nii kiiresti metsa poole jooksmas kui jalad aga andsid...

Kaaslane tikkus väsima, kuid pool kilomeetrit ikkagi tuli lagedat maad läbi joosta. Jõudes metsaveerule ning sealt talule tagasi vaadanud, nägime, kui parajasti punased tallu jõudsid. Avasime nende pihta tule, millele ka enamlased vastasid...

Metsavahi talus söödi alles kartuliputru hapupiimaga... Leitnant Roosmanile ette kandes omi tähelepanekuid vastas viimane: Las nad seal praegu olla, oleme vaid väikesel luurekäigul, et teada saada, kus enamlikud väed asuvad. Minge sööge nüüd kartuliputru...

Lahkudes maksime perenaisele soome rahas söögi eest. Viimane oli sellest väga üllatatud, eriti veel, kui kuulis, kui Roosman ütles: — Tõmmake see punane lupard sealt katuselt alla, aitab sellest komöödiast. Õieti peaksime selle punase plagu asemele panema Eesti lipu, kuid meil pole seda käepärast.

Perenaine muutus näost valgeks kuuldes seda juttu.

— Või te polegi punased, ma arvasin, et olete, ja seetõttu pidin kõik see aeg punast mängima, miks teie kohe ei ütelnud, siis oleksin teid hoopis paremini kohelnud, kogeles ainult.

— Kuidas te meid vastu võtsite, nii ka meie teid...

Raudoja vallutamine.

Raudoja lahingust on palju kirjutatud, kuid vaevalt väärrib ta lahingu nime. Punased olid mereveert pidi

kaugele ette tunginud, meid saadeti neid raudteelt pisut taltsutama.

Asusime rongilt kahes rühmas teele, kummaski umbes 30 meest. Käia oli õige palju maad, nii kilomeetrit 15—20. Õhtu saabudes peatusime ühes talus, saatsime luurepilkkondi välja, kuid keda ei leitud — olid enamlased...

Teise rühma side tuli ja küsis, kas meie ei ole nende kuuemehelist luuresalka näinud, kuna see olevat kadunud.

Meil polnud aimugi nende luurajaist, arvasime aga, ehk on siinseisse laantesse ära eksinud või halvemal juhul punaste kätte vangilangenud. Oli hiline aeg, et asuda nende ja punaste otsingule. See töö tuli jätta järgmisele päevale.

Ei läinudki mööda palju aega, kui rongilt tuli käskjalg ja teatas, et teise rühma luuremeeskond olevat vangilangenud, peale ühe mehe, kes ka rongile selle teate toonud...

Selgus, et luurajad olid sammunud hanereas mööda metsateed, enamlased olid neid märganud, endid ära peitnud ja siis äkki neile peale tormanud. Mehed pole jõudnud isegi relvi kätte haarata, kui oludki vangistatud. Viimne mees rea sabas oli aga siiski jõudnud ära põgeneda. Ehkki enamlased teda tulistasid, pääsis ta terve nahaga põgenema.

Täpselt just mitte, sest ta oli oma suures hirmus püssi ja pealisriided metsa visanud ja ühe joonega 15 kilomeetrit maha joosnud ning jõudis surmani väsinuna rongile. Sellega ta tegi endale veel teise suure pahanduse. Tema kohus oli minna oma rühma juure ja teatada seal sündmusest, aga mitte lollusest või hirmust aetuna joosta rongile. Ta selline käitumine oleks võinud kogu rühma hävitamise põhjuseks olla. See süütegu kuulus õieti sõjaväljakohtu alla, kuid meil, soomusrongidel, aeti neid asju inimlikumalt. Sellele sellile määrati kakskümmend viis vitsahoopi.

— Endale ja teistele meeletuletuseks, nagu karistuse väljakuulutamisel tähendatud...

See teade polnud põrmugi meelepärane, mure ja kahetsus valdas meid. Kuid nüüd teadsime ka, kus enamlased asuvad. Otsustasime järgmisel hommikul neid karistada. Meestel oli viha tõusnud ülima kraadini, sest arvati, et meie kaasvõitlejad enam ei viibi elavate kirjas, sest kui keegi soomusronglasist langes vangil, siis tehti temaga lühike lõpparve. Hea veel, kui lühike tehti, vahel ka piinati...

Järgmisel hommikul pimeduse kätte all hiilisime Raudoja saeveski poole.

Kõik läks päris libedasti, enamlased ei märganud üldse meid, hiilisime päris lähedale ning jooksime valjude hurraa-hüüetega tormi. Enamlased kokkusid nii ära, et nad ei osutanud kuigi tõhusat vastupanu, vaid jooksid laiali. Kõik see sündis mõne minuti jooksul. Olime laiali peksnud ühe punaste roodu, saime iga-sugust sõjasaaki ja vange, ja kui minu mälu ei peta, siis langes vangil ka punaste rooduülem ühes kuulipildujaga.

Leidsime siit eest ka ühe vangil, ühe nendest, kes eelmisel päeval vangilangesid. Mees oli meie paukude kõlades voodi alla pugunud, see vahest päästiski ta elu,

punased jooksu pannes tahtnud teda maha lasta. Teistest oma kaaslasist teadis ta, et kahel on veel õnnestunud pageda, kuid ühe saatusest ta ei teadnud midagi.

Teda ennast olevat tahetud kohe seinä ääre seada, ainult rooduülemä vahelesegamine päästnud. Rooduülem pole lubanud seal maha lasta, sest polgu staap tahtnud teda veel ennem üle kuulata. Ka meie ei kinunud temale erilist usaldust, oli alles uustulnuk, teisest rühmast, ja pealegi mässis ta end oma jutuga sisse. Kahtlustasime teda kommunismis, ja palju ei puudunud, et oleksime ta ise maha lasknud...

Elust soomusrongil.

Elutingimused dessantvagonis soomusrongil polnud sõja algul kuigi mugavad. Dessantvagon oli harilikult kaubavagunist ümber ehitatud. Kaitseks püssikuulide eest oli sisse ehitatud teine sein ja see vahe liivaga täidetud. Kuna vagun oli tulvil mehi, siis polnud juttugi lamamisest, hea oli seegi, kui võisime kuulikastide otas külg-külje kõrval istuda, hoides püssi põlvede vahel.

Mõni küll kasutas sisemise seinä ja liivakihi ülemist äärt laskeluukide juures magamiseks või lamamiseks.

Tuli sel „asemel“ ka sihukesi äpardusi, et kui keegi kiiresti une pealt üles hüppas, siis ta sageli kaotas salgu juukseid peast, muidugi kel nad pikad olid. See tuli sellest, et lumi tuiskas laskeava kaudu sisse ja esiteks sulas, hiljem aga külmas koos juustega terasplaadi külge. Mul endal juhtus paar sellast äpardust.

Soojamuretsejaks oli meil väike raudahi, mille kütmise eest hoolitsesid päevnikud. Kütsime seda kivi-söega. Ahjus süte segamiseks tarvitasime oma püssitääke. Viimaks olid need kõik pehmeks põletatud ja seega tarvitamiskõlbmatuiks muutunud.

Sellest siis tuligi, et soomusronglaste püssid olid täakideta.

Milleks õieti vajasime täake?

Punased meid kunagi nii lähedale ei lasknud, et oleksime saanud astuda nendega täägivõitlusse. Harukordsel juhtumil, kui punastega oli lähem kokkupuude, õiendas asja väike nikkelukul.

Seega oleks täak meile vaid tülinaks olnud.

Alguses makseti meile palka igal õhtul, s. o. 15 Soome marka, hiljem kolme päeva tagant, siis kahe nädala järele ja lõpuks kord kuus. Söök oli rahuldav.

Harilik ajaviide oli üksteise tögamine, mis nõudis teravmeelsust ja alati kutsus esile lõbusa tuju.

Kirju keegi ei kirjutanud ega saanud. Homset päeva ei arvestatud, iga silmapilk võis viimne olla...

Veel vähem kõneldi kodustest ja pruutidest, see manas esile nukruse.

Kui siiski keegi viis jutu sellele teemale, siis naerdi ta varsti jõhkralt välja. Mitte et oleks üldiselt jõhkrad oldud, vaid et varjata ja päästa ennast kaasa rääkimast ja nukrusse langemast. Selleks siis tembeldati rääkija mammapojaks, öeldes:

„Miks tulid siia, jäänud parem koju mamma hõlma alla magama! Oled aga siin, siis konuta kuulikastil ja pigista oma püssi ning kujuta ette, et see on su kallim või mammake!“

Õösel liikus soomusrong ikka oma 10—15 kilomeetrit punaste selja taga. See oli aeglane sõit. Harilikult kõndis soomusrongi ees kaks meest umbes sajasammulise vahega, kes pidid uurima, kas ehk raudtee pole lõhutud või mineeritud.

Kui aga telefon helises, siis oli teada, et dessanti minek oli käes. Dessandist tagasi tulles olime kõik higised, peen kivisöe tolm kogunes näole, kätele ja riietele. Pesemiseks polnud kunagi aega ega ka tahtmist. See pärast muutusime peagi mustadeks nagu murjanid. Kui aga veel vagunite ja veduritega kokku puutudes määruti õliga, siis sarnleti neegrile.

Punased aga pidasid meid neegriteks või vähimasti nende hõimudeks...

Nagu tähendatud, oli meil soomusrongil noori ja isegi ülinoori koolipoisse. Need noorukid polnud sõja-aga harjunud. Nende käitumine oli täis vastolusid.

Teisemini heliseses õid nad ärevil ja õhmunud, mõnel oli isegi pisar silmas — tähendas ju jutt telefonis peatset lahingusseminekut.

Kui aga enamlased tulistama hakkasid, siis kadus nende ärevus ja kartus. Nad tormasid vaenlasele kallale nagu lõvipojad, keda on raske tagasi hoida.

Oli ka sekeldusi nendega „soomuse“ jagamisel. Koolipoiste riietus polnud sõjakõlvuline. Enamikul neist oli riideiks lühike poolkasukas ja vildid. Viimased lagunesid peagi ja, et mitte täiesti ilma tallata olla, pandi neisse õletuuste. See nägi aga väga koomiline välja, meenutades karvasjalgsete hollandi kanade karja...

See pärast siis olid hinnatavaimaks sõjasaagiks saadud. Nende jagamisel läksid isegi lõplikud ja sõbralikud mehed tülli. Sageli sai üks ühe ja teine teise jala saapa, kuid kumbki ei tahtnud sellest teise kasuks loobuda, ja nii olid ikkagi mõlemad palja jalu...

Et lahendada sellaseid arusaamatusi, selleks tuli kavalaid võtteid tarvitada ja jaotuse juures kindel kord luua. Aeg oli aga segane. Kodused enamlased avitasid igat viisi idast tulevaid aatevendi. Eriti agaralt viidi teateid punaväele. See oli lausa salakuulamine ja pealegi sündis see suurtes mõõtudes.

Sellele tuli kindlalt ja karmilt vastu astuda.

Tabatud salakuulaja saatuse on teada.

Nii talitasime meestega, naistega oldi veidi pehmem. Teolt tabatud naissalakuulajale mõisteti 25 hoopi istmikule.

Loomulikult ei näe seaduse paragraafid ette sellast karistusviisi, kuid sõda loob sageli ise oma seadused. Pealegi nii mõnigi neist oli vaid rumaluse ja teadmatususe tõttu sattunud sellasele libedale teele ja võib arvata, et nii mõnigi tänab meid hiljem, et talle anti 25 hoopi selle asemel, et anda kuul.

Oli ka koomilisi momente sääraсте eksekutsioonide juures...

Kui tabatu juhtus olema noor ja nägus, siis ei leidnud vabatahtlikke otsuse täideviijaiks ja see lihtsalt määrati. Kui hoobid olid sealjuures antud nagu moe pärast, siis pidi mõni täismees veel täiendama karistust mõne tubli lisahoobiga.

(Järgneb.)

VESIVARUSTUS
KESKKÜTE
PUMBAD
ELEKTER

ERIALADEL SUU-
RIMAD MATER-
JALIDE LAOD

A. TÕNISSON & Ko

TALLINN — RÜÜTLI 28/30
TEL. 416-00

1914 — 25 — 1939

Usaldage meie möödunud 25 aasta
kestel omandatud kogemusi

Aktsiaselts Tallinna Laevaühisus

Laevaomanikud, laevamaaklerid, speditöörid,
süteimport, laevade varustamine

Peakontor: S.-Karja 18

Telefon 426-90 (4 liini)

Korrapärane laevade otseühendus:

Tallinnast — Kotka — Viiburi — Gdyniasse — Hamburgi —
Rotterdam — Antverpeni — Manchesteri — Liverpooli —
Levanti (idapoolse Vahemere) sadamatesse — P.-A. Ühend-
riikide sadamatesse — Kanadasse — Austraaliasse ja
pealeselle kõigisse tähtsamatesse kohtadesse Euroopas ja
väljaspool Euroopat

Meilt ja mujalt

1. veebruaril möödus 20 aastat Võru vabastamisest, mil puhul peeti Võrus selle sündmuse tähistamiseks suurejoonelisi pidustusi, millest võtsid osa ka siseminister R. Veermaa ja kindral O. Sternbeck, endise Tallinna 1. pataljoni ülem, missugune pataljon oligi Võru vabastajaks. Samal päeval pühitseti ka Valgas linna vabastamise 20. aastapäeva, kus mälestati seda sündmust väärrika pidulikusega.

Ameerikast tuleb sensatsiooniline teade, et USA toetab Inglis- ja Prantsusmaad sõja puhul, kui peaks puhkema konflikt totalitaarsete riikidega. Sellele teatele omistatakse suurt tähtsust Euroopa rahu kindlustamisel.

5. veebruaril korraldati Narvas teatesusutamise võistlused Narva-Jõesuuga tagasi. Võistlused ähvardasid lõppeda kaotusega Narva Piirivalve meeskonnale, kes on olnud kõikidel võistlustel suur favoriit. Seekord võitis Piirivalve Narva meeskond Kaitseliidu Narva Maleva meeskonna ees ainult 25 sekundiga 26-kilomeetrilisel distantil.

Mussolini oodatud kõne Itaalia fašistlikus suur-nõukogus ei avanud Euroopale Itaalia kaarte, nagu seda suure huviga oodati. Seega Itaalia nõudmised Prantsusmaa vastu jäid veel avaldamata.

7. veebruaril vaatas Vabariigi Valitsus läbi ja otsustas esitada Riigivolikogule Asundusseaduse muutmise seaduse eelnõu. Muutmise on vajalikeks osutunud peamiselt selleks, et luua mitmekülgsemaid ja paremaid eeldusi maale põllutööstekohtade rajamiseks ja asundamisel võimaldada enam soodus-tusi lasterikaste perekondadega asujaile.

Hispaania kodusõda on jõudmas lõppajajärku. Pögenike vool üle Prantsuse piiri kestab lakkamatult. Valitsusväelased taanduvad väeosadekaupa üle piiri Prantsusmaale. Peaminister Negrini rahuetpanek lükati kindral Franco poolt tagasi.

10. veebruaril suri Vatikanis Rooma paavst Pius XI 81 a. vanuses. Püha Isa jäi leinama kogu kato-liiklik maailm. Uue paavsti valimised on 28. veebruaril s. a.

Hiina-Jaapani sõda jätkub jaapanlaste edasitungi tähe all. Viimased teated kõnelevad, et Jaapan kannab sõja Prantsuse India värvasse ja Singapuri naab-russe, mis muudab Kaug-Ida sõjaküsimuse üha tera-vamaks.

Vabariigi Valitsuse otsusega kindlustatakse välja-veetud kanamunade eest maksetava hinna tasemeks suvesesoonil Kr. 0.70 ja talvesesoonil Kr. 1.30 kilo franko kanamunade kogumiskoht. Täpse aja ühelt hinnatasemelt teisele tasemele, samuti ülemineku-hinnad määrab Vabariigi Valitsus eraldi kindlaks igal kevadel ja sügisel.

15. veebruaril andis riiklik klassiloterii välja pea-võidu Kr. 50.000, mis langes kollasele piletile nr. 32.345. Pileti omanikuks osutus R. Tavasti väärtmetallasjade ja märkide tehase lihviija Arnold Sirkel.

Piirivalve sai endale uue viimastele tehniliste nõue-tele vastava mootorsaani, mis ehitati riigi sadamate-hastes kavandite järgi mis on koostatud meie endi asjatundjate poolt. Mootorsaan, mis võib arendada kiirust kaugelt üle 100 kilomeetri tunnis, rakenda-

takse teenistusse Peipsi järvel. Mootorsaan on hästi mahukas ja võib kaasa võtta rohkesti valvureid.

Riigivolikogu jätkas riigi uue eelarve arutamist, kusjuures muu hulgas kõneldi ka väikesepalgaliste ametnike seisukorra parandamisest palkade kõrgen-damise näol.

Nagu nüüd on selgunud, jäävad Itaalia leegio-närid esialgu Hispaaniasse, kus nad muudetakse üm-ber erilisteks „töölispataljoniideks“, keda kasutatakse purustatud linnade, teede jne. ülesehitamisel. Sellega oleks ametlikult täidetud tingimus, et Hispaaniasse ei jääks Itaalia relvastatud väeosi, kuid ühtlasi säilitataks seal suured itaallaste kaadrid, keda igal ajal võib uuesti kutsuda lippude alla.

Inglise lehed avaldavad valitsuse kava Palestiina probleemi lahendamiseks. Selle järele kavatakse jagada Palestiina kui ammune juutide ja araablaste vaheline tülilõun araabia ja juutide tsoonideks, nii-palju kui see puudutab juutide sisserändamist ja juu-tidele maa müümist. Arvatakse, et Palestiinas ei tule siiski iseseisvat Araabia riiki, vaid seal luuakse seadustandev nõukogu, kus araablaste oleksid tu-gevamini esindatud kui juudid.

17. veebruaril selgus, et siiaamaani on Allveelaevastiku Sihtkapitali kesklaost käinud kogusummas läbi 3673 tonni vanarauda. See on sorteeritud vastavalt väärtustele viieks sordiks ja nüüd juba täiel määral realiseeritud, nii et kesklaos ruum on va-ba ja hakkab võtma komiteedelt vastu uusi vanaraua-kogusid. Nagu selgub, kõige suurem annetaja seni olnud Tartumaa toimkond 823 tonniga. Edasi järg-nevad Virumaa 527 tonniga, Pärnumaa 336 tonniga, Tallinn 308 tonniga jne. Seni on saadud vanarauast umbes 80.000 krooni raha. Viimane partii vanarauda on müüdnud Läti. Selle järele arvatakse vanaraua eest saadud rahasumma tõusvat 120.000 kroonini. Seni on allveelaevade hävitaja muretsemiseks antud üle 400.000 krooni, tarvis on aga 500.000 krooni. Puudu-va summa laekumist loodetakse peagi. Selleks ka-vatsetakse koguda veel 2000 tonni vanarauda.

19. veebruaril selgus, et Leedu Sõjavägede Ülem-juhataja kindral Raštikis tuleb ametlikule kü-laskäigule meie Sõjavägede Ülemjuhatajale kindral J. Laidonerile 23.—25. veebruarini s. a. Kül-a-line võtab osa ka meie Vabariigi 21. aastapäeva pi-dustustest, millede ettevalmistamine käib üle maa.

Eesti Vabariigi 21. aastapäeva pühitsemise kava Helsingis on juba selgunud. Aastapäeva pidulik aktus toimub 24. veebruari õhtul ülikooli aulas, millest võ-tavad osa Soome valitsuse liikmed ja silmapaistvad seltskonnategelased.

Hispaania valitsus palub kindral Francolt rahu, seades üles ainsa tingimuse, et francolased ei tar-vitaks kättemaksuabinõusid nende isikute vastu, kes võitlesid valitsusvägede poolel või sümpatiseerisid valitsusvägedele.

Eesti-Läti vaheline korvpallimaavõistlus lõppes lätlaste võiduga 47:33.

20. veebruariks oli Vabariigi President K. Päts Vabadussõja üleriikliku monumenti püstitamise peakomitee auesimehena kutsunud kokku pea-komitee koosoleku. Vabadussõja monument püstita-takse teatavasti Vabariigi 25. juubeliaastaks.

Mõnusat ajaviidet

SUUSATEE

Nagu looka tõmbunud madu
kaelast rebit pärlikee,
mööda künkaid, kaudu radu
mäest käib alla suusatee.
Vaatan seda mägirada,
köverlibedat kui siug.
Laudu jalge alla tahaks —
sellest tuleb alles liug!
Org on valge lumemeri,
veres selge suusalust;
näen veel päikse kuldseid teri —
korraga — maailm on must!
Jalad viisid vale kaudu,
teele sattus mänd kui talb.
Ütaks juudas suusalaudu —
pea on paistes, tuju halb.

TILK JA PIISK

Tilk ja Piisk on sõbrad-kaitseliitlased.
Aga nad on ka suured jahimehed. Kui
keegi ütles „pühapäevakütid“, siis tun-
duks see neile solvamisena, seepärast
meie nii ei ütle.

Igatahes ühel päeval (see oli süüski vist
pühapäeval) sõitsid nad maale jahile. Ei
maksa vist nimetada, et jahil oli soodus
ja jahimaa otse loodud küttimiseks.

Hõnnikul hakkasid nad peale ja rā-
gistasid kogu päeva, nii et mets oli suitsu
ja haavliarahet täis. Lõunaks rippusid
kõik ümberkaudsete talude aknad läbilas-
tuna hingedel ja lähema talu peni ulus
metsikult selle haavliarahet tagajärjel, mis
Piisk oli põrutanud ta kasukasse.

„Kui satuks rebasele!“ mõtles Piisk.
„Küll sellest saaks uhke krae vanamoori
kasukale.“

Tilk tahtis rohkemat ja ohkas: „Kui
tuleks nüüd karu püssi ette, küll sellest
saaks alles uhke vaiba!“

Aga karud ja rebased ei olnud meeste
mõtetega põrmugi mest's, ja väiksemad
jahiloomad, need välgatasid kangete kütti-
de ees aina sabaotsa, kuna linnud, peale
ühe kodupardi, kes lamas tiigikaldal, ja-
lad sorakil, ei teinud asjast üldse
küsimust.

Seal käis aga korraga hirmus raksatus
ja üks söge haavikuemand, kes oli tulnud
Tilgale kolme sammu kaugusele, oli sun-
nitud lõpetama oma maise teekonna.

„Hurra!“ hüüdis Tilk, „ma lasksin
juba teise jänese!“

„Kuidas teise?“ küsis Piisk, kes oli
selle maailmakära peale kohale joosnud,
„millal sa siis esimese lasksid?“

„Noh,“ vastas Tilk stoilise rahuga,
„kas sa siis ei mäleta — 1924. aastal.“

Piisk vahtis Tilgale imestanult otsa.
Tilk küsis: „Noh, ega sa ometi arva,
et see oli kodujänes?“

*

Ristsõnad.

1)			2)	3)	4)		5)	6)	7)
8)		●	9)			●	10)		
	●	11)			●			●	
12)				●	13)			●	
	●	14)			●	15)			●
●	16)							●	17)
18)	●			●	●	19)			
20)	21)			22)	23)				
24)			●	25)			●		
26)		●	27)					●	

Vasakult paremale: 1) aja-
kiri; 8) ülim voorus; 9) kuningas (prant-
suse keeles; 10) Eesti Riigivanemaid;
11) küsimus; 12) mesilaste eluase;
13) mängukaart; 14) on viljateras;
15) vibu; 16) punetama; 19) idee;
20) seadusevastane; 24) kolm täishää-
likut; 25) alguses; 26) tema; 27) pool-
saar Aasias.

Ülalt alla: 1) kindlus; 2) KL
Peastaabi pealikuid; 3) appikute me-
rel; 4) eitus; 5) suurim populaarsus
Kaitseliidus on...; 6) ladinakeelne
eessõna; 7) jalgraud; 11) kirjutamis-
vahend (käändes); 17) riba; 18) ühend;
21) naise nimi; 22) kreeakeelne ees-
liide; 23) sõudevahend.

Tilk ja Piisk on ka eeskujulikud las-
kurid. Nad ei kuulu küll meistriklassi,
kuid see ei tähenda põrmugi seda, et
nad ei vääraks mõnd meistritiitlit. Ütleme
— möödalaskmises.

Ühel päeval tulevad nad laskerajale
ja lasevad sajalt (!) meetritl väikekalibri-
püssi märklauda. Näitajat neil ei ole
ja kui lask lastud, jooksevad nad mõle-
mad märklauda juure (mis see sada meet-
rit joosta on!), et kontrollida tabamuse
tulemusi.

Esimesena laseb Piisk. (Järgneb 100
meetri jooks — rakmetes.) Ja ärge ar-
vake — Piiski kuul on märklauda äärest
kentsakalt kriimustanud (mille peale
Piisk on väga uhke).

Tilgale tundub säärane uhkustamine
lausa solvamisena, ja kui tema kord on
tulejoonele asuda, on ta karvad turris.

„Mina,“ ütleb ta suurima rahuga,
„põrutan nüüd kindlasti kümnesse. Sa
tead, et ma taban kindlasti ja lasen kind-

lalt.“ „Kindlasti“ ja „kindlalt“ on Tilga
lemmiksõnad.

Pauk käib, kaja ujub pikkamööda
kaugusse ja Tilk ning Piisk sörgivad
jälle oma sada meetrit.

„Kae, kas läks kümnesse?“ küsib Tilk
ärevalt.

Kümme on puhas.

„Siis üheksasse?“

Ka üheksa on puhas.

„Kaheksasse?“

Puhas.

Ka järgmised ringid on puhtad.

„Kanäe kus mait,“ ütleb Tilk ja sü-
gab kuklatagust, „ometi lasen ma kind-
lasti kindlalt.“

„Kindlasti,“ vastab Piisk „sa lasid
kindlalt — mööda.“

Märk Laud.

ARGOO.

„Maapind aurab nagu saunalise keha.“
ütles põllumees, kui vaatas küntud põldu
pärast esimest sooja vihma.

„Sa keed üle nagu piimasupp.“ ütles
mees oma naisele, kui see järjekordselt
vihastas.

„Armastus on vere tulikahju,“ ütles
priitsimeeste pealik pärast ebaõnnestunud
kosjaskäimist, ja kallas ruttu pudeli õlut
keresse.

„Kuidas?“ ütles Molière'i komöödia
„Ihnus“ peategelane Haragon, „ma
peaksin teile tervituseks kätt andma;
ma parem laenan teile kätt.“

„Sa tahad süüa vilja juba orasena.“
ütles isa pojale, kui see tahtis noorelt
abielluda.

„Elu on nagu lapsesärk — lühikene
ja roojane,“ ütles 80-aastane vanapoiss,
kui ta tund's, et peab hakkama testa-
menti tegema.

„Oh sa vaimukas kõlkapea,“ ütles
kirjanik arvustajale, kui see ta romaani
teravmeelselt piitsutas.

SHAW' AFORISME.

Oeldakse, et kui ainult kord pesta
kassi, siis ei pese ta end ise enam
kunagi.

Kuldne reegel on see, et pole olemas
kuldseid reegleid.

Ei ole täiesti ausaid inimesi, kuid igal
inimesel on üks peamine auküsimus ja
mitu vähemat.

Taevas pole ingel m'dagi iseäralikku.
Põrgutee on sillutatud alati heade ka-
vatsustega, mitte kunagi halbade.

Kaks nälgasurijat ei või olla kaks
korda näljasemad kui üksainus; kuid
kaks nurjatut võivad olla kümme korda
pahelisemad kui üks.

Tark perenaine

hoiab alati kodus

konserve

Need on vältimatud
külaliste kositamiseks
või kui tahate kiiresti
einestada ●

● Moskva seljanka ● Lambaraguu ● Mul-
gikapsad sealihaga ● Ploomid, kollased
ja sinised ● Spinat ● Rohelised oad ● Poh-
lakeedis ● Puravikud, soolatud ja mari-
neeritud ● Riisikad, soolatud ja marinee-
ritud ●

MÜÜGIL

„LIHATSENTRAAALIDES“

ja kõigis paremates toiduainete- ja delikatesskauplustes

IKKA
ja
ALATI

OLLED:
SANGAR KANGE
TÖMMU
Ekstra ERIPRUUL
MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
MÜDU

**S
A
K
U**

ERA

Põllumeeste Keskpank

Tallinn, Vabaduse puistee nr. 1

Telefonid: 444-38, 444-36 ja 471-73

Aktiva

Arvete seis 31. jaanuaril 1939. a.

Passiiva

Kassa, hoiuarved ja väärtused	Kr. 1.568.204,64
Laenud	" 5.391.102.61
Korrespondendid	" 227.211.06
Vallasvara	" 2.666.43
Kulud	" 15.471.04
Muud aktivad	" 86.645.92

Kokku . . Kr. 7.291.301.70

Äriosakapital . .	Kr. 284.700.—
Tagavarakapit. . .	" 231.000.— Kr. 515.700.—
Hoiusummad	" 5.054.554.89
Võlad teistes krediitasutustes . .	" 1.341.389.98
Korrespondendid	" 113.863.32
Tulud	" 47.849.22
Muud passivad	" 128.798.15
1938. aasta puhaskasu	" 89.146.14

Kokku . . Kr. 7.291.301.70

Pank võtab raha hoiule, makstes kuni 5% aastas, annab laenu ja toimetab kõiki pangatalitusi sise- ja välismaal.

Juhatus

SEISLER & Ko.

*Kunstainete
presstööstus*

TARTU MNT. 45. TELEFON 313-84

„Safala“

Asutanud C. R. Jakobson
a. 1878

Suurim, vanim, loetavaim ja mõjuvaim
provintsileht Eestis. Ilmub neli korda
nädalas: esmaspäeval, kolmapäeval ja
reedel ning laupäeval

„Safala Pühapäev'a“
nime all

OMA TRUKIKODA

Töö kiire ja korralik. Hinnad soodsad

Toimetus, talitus ja trükikoda Viljandis,
Lossi tän. 26, postkast 32,
telefonid: 31, 2-31 ja 4-23

Nõudke tuntud headuses

R. KLAUSSON'I

KOMPVEKKE,
BISKVIITI,
KÜPSISEID,
ŠOKOLAADI,
KAKAOD

Müügil üle maa kõikides koloniaalkauplustes

• Vabrik asub

TALLINN, JAHU 5, TELEF. 441-15

Soovitame soodsalt uusi ja pruugitud esemeid

Narva mnt. 18, Maneeži tän. 4,
tel. 306-84: tel. 301-23:

moodsat mööblit:
riide- ja puhvetkapid,
kirjutus- ja söögilauad,
toolid, voodid, sohvad,
tugitoolid, peeglid jne.;
õmblus- ja kirjutus-
masinaid, jalgrattaid,
grammofone, teemasi-
naid jne. jne.

valmisrõivaid: ülikon-
nad, palitud, vihma-
mantlid, peakatted,
jalatsid jne., vaipu (põ-
randa ja voodi), tasku-
ja käekelli, sporditar-
beid, binokleid, foto-
aparaate, kuld- ja hõbe-
asju jne. jne.

Võetakse esemeid komisjonimüügiks
Külastage pandimaja kauplusi Tallinnas!

TARVITAJATEÜHING

TKV

KOOKOS- JA SISALVAIBAD,
LINIKUD JA MATID

on kauniks toahteks.

Nõudke kõikjal

A.-S.

TALLINNA KÖIEVABRIK

John Carri pärijad

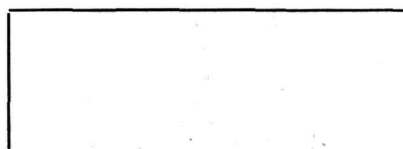
KOPLI T. 33.

TEL. 439-79

KÕIKI HOOAJA
KODU- JA VÄLISMAA

RIIDEKAUPU

SUURES VALIKUS

SOOVITAB

INGLIS MAGASIN

H. GUTKIN

TALLINN, VIRU 4
TELEFON 436-46

Viimased

hooaja
uudised

alati saadaval

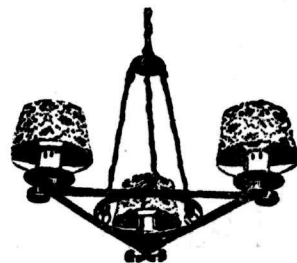
riidekaupluses

K.-M.

Tallinna Tekstiil

Pärnu mnt. 8.

TAIMEVÕI
ASTA
KES KORD
ON OSTNUD-
OSTAB JÄLLE!

ARMATUURIDETOOSTUS

„REX”i

MÜÜGIKOHT VENE TÄN. 8, II KORD

Soovitab moodsaid
 maitserikkaid elektri-
 armatuure, laua- ja sei-
 nalampe, lambivarje
 jne.

HAUASAMBAD
JA MÄLESTUSTAHVLID

kodu- ning välismaa graniidist ja
 marmorist

Esmajärguline töö ning soodsad
 hinnad

Suurim välismaa graniidi
 ladu Eestis

võimaldab kiire tellimiste täitmise

MEHAANILINE KIVITOOSTUS

C. TEICHMANN

asut. 1898

Rahumäe, Raudtee 16, tel. 522-15

Kuivad
jalad -
tervise
alus

BEROL - imp-
 regneerimine on
 veekindel, ei ta-
 kista aga õhu
 läbipääsu, ei lõh-
 na ega määri,

ei takista nahale endist läiget andmast, tõstab
 tunduvalt naha vastupidavust ega vaja alatist
 kordamist, nagu kõiksugused määrained, see-
 tõttu on tarvitamiseks ka odav.

Ostke kohe ja Teie veendute!

Müügil suuremates rohu- ja värvikauplustes,
 spordiärides jne. või peaesindaja juures:

TEHN. KONTOR JA LADU

HUGO LOHMANN,

Pikk 31

Malmi- ja vasevalamise vabrik

K. GRAUDIN

Tallinnas

Kontor: Sakala t. 39, tel. 430-34

Vabrik: Endla t. 75, tel. 435-35

Pakume otse laost:

- Inglise klingeriiti „Phoenixite“, firma British Belting & Asbestos Ltd.
- „Durex“ smirgelriiet rullides ja poognais.
- „Klingenbergi“ tööriistu.
- Inglise nahkmasinarihmu „Standfast“
- Terasrosse „Pawo“.
- „Phönix“-Union elektroode igasugu metallide keevitamiseks ja autogeenkeevitamistraati.
- Puuvillast rasvatud tihendusi, asbestgrafiittihendusi, tina- ja vasetihendusi.
- Asbestpappi, asbestnööri, asbestniiti ja isolatsioonmaterjali.

KAUB. A/S. „TÖÖSTUSTARVE“

TALLINN, VENE TÄN. 11, TEL. 481-41.

Mehaaniline puutööstus

Vennad

F. ja K. SASSI

Tallinn, Kopli tn. 38

Telef. 449-46

Osakond Tartus, Aleksandri 111-a, tel. 10-90

Valmistab korralikult kuivatuses kuivatatud materjalist igasuguseid puutöid, nagu:

mööblit, uksi, aknaid, treppe, auto-
tõldu jne.

Hinnad töökohased. Aastane järelmaks ja vastutus. Enne kui tellite kusa-
gilt teisalt, palume külastada meie töös-
tusi ja tutvuda tööhindadega.

Tallinnas,
Inseneri tän. 3

Telefon 462-65
Telegr. aadr.: Sanko — Tallinn

Kaubandusühisus „Mineraal“

S. BERNER & P SANDER

PETROOLEUM, BENSIIN, NAFTA, AUTO, JA MÄARDEÖLID,
AUTOKUMMID J.N.E. MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

A. & P. MIETENS

TALLINN,
Merepuiestee 15
Tel. 306-46 & 305-00

◆
TÄIUSLIKEM EHTUS-
MATERJALIDE LADU

Kas tunnete meie kauneimat
siidsukka

Elit?

Palume, katsetage!
Tulemustest vaimustute

Ainuvalmistaja
SUKATOOSTUS „COTTON“
A/S.
Tallinn, Põhja pst. 7

T.-Ü.
„Tarbija“

Soovitame kõrge väärtusega

küttepuid

väikesel ja suurel arvul

Sakala tän. 19 ja
Liivalaia tän. 34 ladudest
Tel. 460-16

Vennad Veisenberg

Jalanõudeäri

Fma H. Grinstan

Tallinn, Viru 18

Tel. 450-77

Suures valikus:

elegantsemaid meeste-

ja naiste jalanõusid,

kalosse ja botikuid

Hinnad mõõdukad Tellimiste vastuvõtt

Pudu- ja riidekauplus

Alfred Vederik

Nõmme, S.-Pärnu mnt. 94

Heeringaladu

N. Kirzakov ja Pojad

U.-Hollandi 9, tel. 303-56

R. Annipajo

metalldekoratsioonide tööstus

TALLINN, VENE 11 Tel. 445-01 Asut. 1926. a.

VALMISTAB: vasest ja teistest metallidest: uksi, kaitsevõresid, moodsaid ukse-käepidemeid, trepilendreid j. n. e.

ÄRIDELE: klaasvitriine, klaaskappe, metallist dekoratsioonialuseid akna kaunistamiseks ja kaupade väljapanekuks

Valguskopeerimise ja joonestusbüroo

«DUPLIKATOR»

Tallinn, Olevimägi 4 Telefon 441-94
Osakond Tartus, Lossi 7 Telefon 18-64

- Plaanide ja joonestuste kopeerimine ning paljundamine
- Valgusäratõmbed liht- ja lõuendpaberitele
- Dokumentide äratõmbed „Rétoce“ süsteemil

Gaasimaskid ja hingamisabinõud

AUERGESSELLSCHAFT

AKTIENGESELLSCHAFT, BERLIN

Valmistab mitmesuguseid õhu-, gaasi-, suitsu-, tolmukaitsevahendeid

sõjaväele,
politseile,
tuletõrjetele,
tööstustele,
kodanlikule
õhukaitsele
jne.

ESINDAJA EESTIS

IVAR REINWALDT

Tallinn, Harju 45 Tel. 448-44

A.-S. Kopli Kinnisvarad

A/S. „EESTI AGA“

Hapniku- ja atsetüleengaasitehased

Juhatus: Vene tän. nr. 11-a, kõnetraat 441-33

Tehased: Põhja tän. nr. 5, kõnetraat 439-96

Hapniku ja atsetüleengaasi, samuti igasuguste keevitamise seadete ja materjalide müük, nagu keevitamise ja lõikamise põletajad, survetasandajad, kummivoolikud jne., siis keevitamise raud, malm, vased, alumiinium jne. ning vastavad pulbrid

Keevitamise kool, vastavate eriteadlaste juhtimisel

Igale tegelikule keevitajale soovitame

„Keevitamise käsiraamatut“,

mis saadaval meie kontoris

Elektriga keevitamiseks soovitame: ASEA keevitamise generaatoreid, transformatoreid jne. ning elektroode

Enne kui omandate keevitamise sisseseade, pöörduge suusõnaliselt või kirja teel meie poole. Meilt saate õiglase ja asjatundliku juhatuse

Virumaa Elektri A.-S.

Viimaste lumeteedega
vedage koju vajalik hulk

kaalisoola
ja muid väetisi

Kõigis väetusküsimusis annab tasuta seletusi

KAALI AGRONOOMILINE BÜROO, Tallinn, Kaarli pst. 9-3

**EESTI VASTUTAVATE
AMETNIKKUDE ÜHING**

ASUT. 1920. A.

KAPITALE ÜLE KR. 90.000.—

*

Annab vastutavaid ametnikke ja vastutab nende kätte usaldatud varade eest. Vastutuskapital ja tegevus seisab Tallinna Börsikomitee järelevalvel. Arvepidamise ja asjaajamise sunduslikku välisreviisjoni toimetab Ühistevuskoda

*

Aadress: TALLINN, V.-KARJA 3, TEL. 458-66

Kodu- ja välismaa

KRISTALLI

suures valikus

A S D. Mirvitz ja Pojad

V.-Karja 7
Tartu mnt. 13

Valmisriiete äri
K.-M. „EMPE“

TALLINN, N1RU 22

Suures valikus
daamide ja härrade

ÜLIRIIDEID

igaks hooajaks

G Tellimiste vastuvõtt

G Järelmaks võimaldatud

KAUBAMAJA

ERNST ARING

TALLINN, ESTONIA PST. 19

Plekitööstus ja litograafia

G. Linholm

Igasuguste plekk-karpide, -tooside, -nõude, -plakatite jne. valmistamine

Tuubitööstus

Artur A. Linholm

Valmistatakse tinatuube nr. 0-11
Töö headus kindlustatud

Vana-Kalamaja 32, tel.

43993

●
MOENUS

masinaid

saapa-
sadulsepa-
kohvri-
nahaparkimis-

tööstustele

**DÜRKOPP
LEWIS
REECE
UNION SPECIAL**

õmblusmasinaid

rätsepa-
trikotaaži-
saapapealse-
sadulsepa-
ja pesu-

tööstustele

MERCANTILE tööstustarbeid esindab **ins. ERICH KRIISA**

Tallinn, Vana-Posti 8, kõnetraat 451-81

Kivitrükikoda

J. MÄNNIK

valmistab kõiksuguseid kivitrükitoide

Tallinn, Soo 23, tel. 436-86

Maja-, köögi- ja
valgustustarvete ladu

M. Blauhut

Tallinn, Merepuiestee 17
Telef. 305-47

Piimatööstus

H. Vilmansen

Tallinn, Uus-Tatari 3, tel. 462-50

Linaseemneõli- ja
värnitsatööstus

«ASTRA»

Tartus, Kalevi 63, tel. 57
Omanik A. Saral Asutatud 1920. a.

Soovitab oma tööstuse esmajärgulisi saadusi:

**linaseemneõli,
värnitsat,
õlikooke**

Nõudke ainult «Astra» saadusi!

Tartu Juudi Ühispank

Tartus, Poe tän. 3. Tel. 305

Teinetaab kõiki pangaooperatsioone

Pappkarbitööstus

„ASNA“

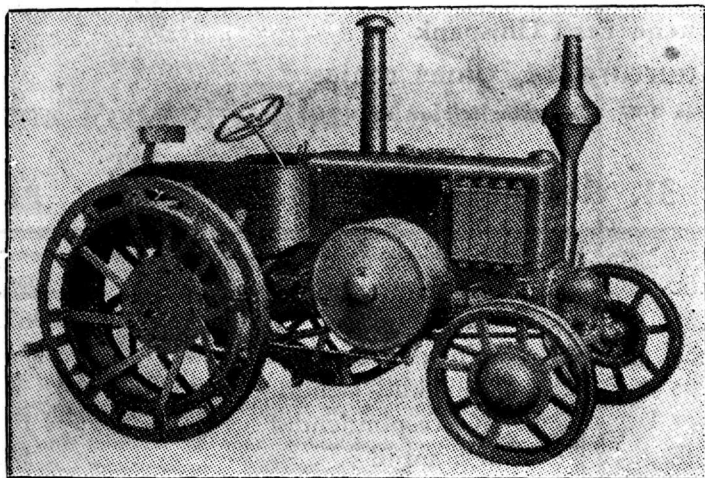
Tallinn, Vene 17, tel. 450-96

Soodsalt ostate pesuriideid,
tekiriideid,
patju,
madratsid,
tekke,
voodi- ja lauapesu

Vene tän. nr. 1

Suletööstuse O.-ü. kauplus

LANZ BULLDOG-raskeõlitraktor

on

**võimas
vastupidav
vähenõudlik**

LANZ BULLDOG on parim ja otstarbekohasem traktor meie põllumajanduse mehhaniseerimiseks

Esindaja

Tartu Eesti Majanduse Ühisus

Tartus, Holmi t. 12—18

EESTI HÜPOTEEGIPANK

Tartus, Võidu tän. 11, omas majas

Annab linnade kinnisvarade peale pikaajalist pantlehe-laenu esimese obligatsiooni kindlustusel

Laenult võetakse aastas 6,5% ja 1% kustutusmaksu

Üheks kasulikumaks ja kindlamaks raha paigutamise vahendiks on 6% Eesti Hüpoteevipanga pantlehed. Hoiusummaomanikel on kõige kasulikum hoida raha pantlehtedes

Pantlehtedesse paigutatud kapital on mitmekordselt kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, mille korrashoiu ja tule vastu kindlustamise järele valvab Eesti Hüpoteevipank

Pantlehtedesse investeeritud kapital kannab praeguse kursi juures 6,7% aastas, mis maksetakse välja 2 korda aastas

Pantlehti müüvad Eesti Hüpoteevipank ja kõik kodumaa suuremad rahaasutused

J u h a t u s

Ühispank

Tartu Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Esimene Eesti Ühispank
Tartus, Suurturg 14, omas majas
Telefonid 700 ja 1-77. Juhatuses telefon nr. 19-95

Aktiva **Arvete seis 31. detsembril 1938. a.** Passiva

Kassad, pangad, väärtused	962.275.60
Laenud	3.065.641.81
Korrespondendid	68.379.55
Garantiide deebitorid	18.798.95
Vallasvara	43.528.17
Kinnisvara	161.346.46
Kulud	696.17
Muud aktivad	441.937.39
	<hr/>
	4.762.604.10

Kapitalid	398.978.40
Hoiusummad	3.962.435.77
Võlad teistes kred.-asut.	170.336.31
Riiklikud laenud	1.697.74
Korrespondendid	10.510.48
Garantiid	18.798.95
Tulud	22.686.03
Muud passivad	157.827.82
1938. a. puhaskasu	19.332.60
	<hr/>
	4.762.604.10

Juhatus.

MEHAANILINE REISITARVETE JA
SADULSEPATÖÖSTUS

ADOLF PÄTS

TARTU — EESTI

Võidu tänn. 26/28. Telefon 3-95

KAUPLUSED:

TARTU — Võidu tänn. 17, telefon 5-26

TALLINN — Viru tänn. 24, telefon 476-95

TALLINN — Harju tänn. 21, telefon 477-38

Tööstuse saadused müügil
vastavaates ärides üle riigi

KLAVERIVABRIK

F-MA JOH. VIHLM

Tartu, Nigula tänn. 16, oma majas
Tel. 16-18. Ladu — Nigula tänn. 16

Peeglitööstus ja klaasiäri

A. LODERAUD

Tartus, Uueturu 11, tel. 5-01

Igale maitsele vastavaid

kinke

soovitab

F-ma Prov. I. Himmelhoch

Tartus, Võidu 19. Telefon 13-39.

Parfümeeria-, kristalli-, keraamika- ja ehteäri.

U.-Ü. „A. KEISS“

Tartu, Võidu 15. Tel. 6-05.

Optika-, arsti- ja loomaarstiriistade äri ning töökoda.

Oma töökojas igasugune parandus. Nikeldamine ka võõrastele.

Kääride, habemenugade, juuksemasinate ja muude terariistade teritus kiirelt ja korralikult.

SOOVITAME SUURES VALIKUS ESMAJÄRGULISI:

kääre, habeme- ja taskunuge, juuksemasinaid, habemeajamisaparaate ning -teri nende juure jne.

Kliinikute ja arstikabinettide täielikud sisseseaded.

MIKROSKOOBID.

Laboratooriumi klaas ja tarbed. REKORDSÜSTLATE VAHETUS.

Mis sunnib väetama põldu pudretiga?

1. Pudrett on loomulik, ilma lisanditeta ja odav põlluramm, sisaldab kõiki taimekasvuks taimele tarvilikke toitaineid.

2. Need toidained on kergelt sulavad ja selle tõttu taimele kergelt kättesaadavad.

3. Peale taime tarvilikkude toitainete pudretiga viite oma põllule lugemata arvul põllumehele kasulikke PISIKUID, kes panevad põllu mullastiku käärima ja vabastavad keemilistest koostistest taimele kasulikke toitaineid kättesaadavaks aineks. See viimane omadus on väga tähtis UUDISMAA HARIJATELE. Pudretiga virgutate senini puhkusenes olnud uudismaa üles kasulikele tööle, mullastiku senini suikunud kihis puhkeb käärimine ja seda kasutavad kultuurtaimed oma edukaks kasvuks.

4. Pudretiga väetatud põllud ei kannata põua all nõnda kui kunstväetisega väetatud põllud, sest pudrett aitab koguda niiskust NEID OMADUSI EI OLE ÜHELGI KUNSTVÄETISEL.

5. Pudretiga ei vii põllumees oma põllule ühtki UMBROHU SEEMET, millega pudreti vanem veli laudasõnnik, iseäranis aga linnast korjatud sõnnik, rikkalikult on varustatud. Nendest omadustest on põllupidaja aru saanud, mida tähendab pudreti rohke tarvitamine ja nõudmise aasta-aastalt suuremine.

Peale pudreti on pudretivabrikust saada IMMUTATUD TURBAMULDA, mis juba paar aastat kõdunenud; see on väga kohane väetamine aiamaa ja lillepeenarde väetamiseks.

TARTU LINNA PUDRETIVABRIKU KONTOR

on avatud tööpäeval kl. 9-13. Kaluri t. 12, tel. 2-73.

A.-S. Tallinna Liimi & Kunstväet. Tehas

end. Tofer

Tallinn, Kadaka tee nr. 8, telefon 435-31

PÄRNU LINATÖÖSTUSE A.-S.

PÄRNUS, RÄÄMA T. 38. TEL. 125

Soovitab oma vabriku

LINAST PESURIIET, PRESENTE,
VILJAKOTTE, KALAVÖRKE,
NÖÖRE, NIITE, LÕNGU

Võtab rahva linu, takke, villu ja kangaid ümbertöötamiseks otse vabrikusse ja ka meie
esindajate kaudu saates üle kogu maa
Soovi korral vahetame linade ja takkude vastu kohe valmis riidet ja lõnga

VILJANDI EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI KAUBANDUSE OSAKOND

Viljandis, Tallinna tän. 3, tel. 6 ja 3-23. Postkast 37

Suurim ühistegelise ettevõtte Viljandimaal

Igaühele soodsaimaks ostukohaks kauba väärtuse, valiku ja hinna poolest on meie
riide- ja pudukauba, valmisriiete, toidu- ja maitseainete,
leiva ja pagarisaaduste, teraskaupade ja käsitööriistade,
klaasi ja maalrivärvide, naha ja jalanõude, laua- ja köögi-
nõude, põllutööriistade ja masinate ning nende osade,
kütte- ja määrdeõlide, väetusainete, põllusaaduste, ehitus-
tarvete jne. jaoskonnad

O S T A M E

igasuuguseid põllumajandussaadusi
kõrgeima päevahinnaga

HARUKAUPLUSED:

Kärstinas, tel. 8
Ojul, tel. V.-Tänassilma 6-1
S.-Kõpus, tel. 5
Tavastus, tel. Mustla 20
Õisus, tel. 8

PEAKAUPLUSE JUURES KINNITUS-A/S. „OMA“ VILJANDI PEAESINDUS

EESTI KIVIÕLI A/Ü.

Suurim õlitööstus Eestis

TEHASED: Kiviõlis, tel.: Sonda 15

MÜÜGIBÜROO: Tallinn, Pärnu mnt. 10, tel.: 478-66

PÄRNU MAJANDUSE ÜHISUS

PÄRNUS

Liikmeid	— 3.550
Omakapitale	— Kr. 500.000.—
Kinnisvarasid.	— „ 450.000.—
Läbimüük	— „ 2.700.000.—

OSAKONNAD:

Tõstamaal, Vändras, Suurejõesel, Jakobis, Vigalas, Toris, Surjus ja Lõpel

KOGU MAAILMA

SÜNDMUSTEST OLETE TEADLIK,

KUI LOETE

„Päevalehte“

«LASTE RÕÕM»

EI TOHI PUUDUDA ÜHESKI
LASTEGA PEREKONNAS

KIRJANDUSE • KOOLIRAAMA-
TUTE • KOOLI-, KANTSELEI-
MAALIMISTARVETE • PABERI-
KAUPADE JNE.

ALAL

RAHULDAVAD TEID TÄIESTI

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINNAS SUUR-KARJA TÄNAV 23 PIKK TÄNAV 2